

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀՐԵՆ ԱԿՈՒԻԻՄ. Ա. Պ. ԵԱԶԸՃԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

ԶԱՊԷԼ Ն. ԱՍԱՏՈՒՐ

32

Գործնական
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Բ. ԳԻՐԳ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՎԱՆԵՐԱՅՈՒԱՄ

Կ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1909

491.99-5
Ա - 73

ԻՌԹԻՆ Յ. ՍԱՅԻՈՍԵԱՆ

ԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԻ Ա. Պ. ԵՍՋԸՃԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. ԳՐԱՅԱՆ

491.99-5

ՋԱՊԷԼ Հ. ԱՍԱՏՈՒՐ
Ո-73

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԳԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Բ. ԳԻՐՔ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԳԷՆ ՎԱԽԵՐԱՑՈՒԱԾ

8566
Պ

ՏՊԱԳՐ. Յ. ՄԱՏՅԵՆՈՍԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1909

14 FEB 2013

5877

0405-10

Մանուկ Երթրաբա
4
2 հուլիսի 1909

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

ՏՊՈՐԱՆ, ՎԻՍՏԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱԶԱՌԱՆՈՅ
Յ. ՄԱՏԹԵՍՅԱՆ

Թիւ 27, Իկնանկնայր եօզուշու, 4. Գոյիս

7144-56

Արդի աշխարհաբարի Գործնական Բերականոքեան այս Բ. Գրքին մեջ, — որուն չորրորդ սպագրութիւնը հրատարակ կը հանենք այսօր, — շանացած ենք ներկայացնել արդի աշխարհաբարին ֆերականութան կարեւորագոյն սարերը: Այս Բ. Գրքը գրադած է Ա. զրեով աւանդուած կանոնները բնդլայնելու, աւելցնելով նոր մասեր առողջանութեան, ուղղագրութեան, ողադարձի, կէսնդրութեան, արմատ, բարդ եւ անանցեալ բառերու, ձայնաւորներու կորուսման եւ փոփոխման օրէնքին, նմանաձայն, հոմանիք եւ հականիք բառերու, եւ մասնաւորապէս բայերու կազմութեան վրայ: Պէտք չէ սակայն կարծել թէ այս հասորին մեջ ամփոփած ենք աշխարհաբար ֆերականութեան բոլոր օրէնքները: Այդ ամբողջութիւնը շանացած ենք ներկայացնել Գ. Գրքին մեջ, որուն Ա. մասը հրատարակ եղած է արդեն: »

Ինչպէս պիտի տեսնուի այս ֆերականութեան բնագրքին մեջ, եւ ինչպէս յայտարարած էինք արդէն Ա. գրքին յառաջաբանով, մեր կողմէն որ եւ է նոր օրէնք մը հնարած չենք բնու: Աշխարհաբարի անվիճելի ներդինակութեանց դիմած ենք, քննած, բարդաստ, վերլուծած եւ համադրած ենք անոնց կողմ: Բնգունուած ֆերականական ձեւերը, եւ այդ սարեւոր մանրակրկիտ աշխատութեան արդիւնքն է անա՛ գոր ամփոփած ենք այս էջերն մեջ: Մեր գլխաւոր աղբիւրը եղած է Պոլ-

սոյ աշխարհաբար, քեւ մեր ֆննութեան բովե՛ն ան-
ցուցած ենք նաեւ Ռուսահայոց բարբառք, զոր այնքան
հեղինակօրէն գիտցած է պատկերացնել Ստեփանոս Պա-
լասանեան իր *Մայրենի շեզուի ֆերականութեան* մեջ:

Մեր փափաքը եղած է կարելի եղածին չափ պարզ
եւ դիւրըմբռնելի կերպով ներկայացնել այն օրէնքները,
զորս ի գործ կը դնեն այսօր լաւագոյն գրողները: Չա-
նացած ենք որո՞ւ կանոններու ենթարկել ընդունուած
լեզուական սկզբունքները, շատ անգամ աւանդելով
նաեւ կրկին ձեւեր, որոնց մէկը կամ միւսը ընդունիլ
մեր ձեռնհասութենէն վեր նկատած ենք. այս է պատ-
ճառք որ չենք վստահած գրաբար հոլովմանց կարգ մը
ձեւեր, որոնք քեւ աշխարհաբարի միօրինակութեան
ձգտումին անհամաձայն՝ սակայն ընդհանուր կերպով
գործածուած են արդի գրական լեզուին մեջ ալ:

Ժողովուրդին ֆերականութեան եւ ընդունած բա-
ցասութեան ձեւերուն առաջնութիւն տուած ենք ամէն
անգամ որ այդ ձեւերը նուիրագործուած Տեսած ենք
գրագէտներու գրչին Տակ: Այս պատճառով է որ ընդու-
նած ենք աշխարհաբարի յերանունները միայն, առանց
դիմելու գրաբարի ձեւերուն, զորս չի գործածեր արդի
գրողներու մեծամասնութիւնը, եւ որոնց պէտքն ալ
արդէն զգալի չէ բնաւ: Միեւնոյն բանը քրած ենք
նաեւ բայերուն համար, խղիւմիտ ուսումնասիրու-
թեամբ ի վեր հանելով անոնց կազմութեան օրէնքները՝
ցարդ հրատարակուած աշխարհաբարի ֆերականու-
թեանց մեթոտէն տարբեր եւ նոր եղանակով մը:

Հետեւելով միտ Յրէտերիք Պաքայի գրութեան,
այս Բ. Գրքին մեջ ալ դրած ենք ընթերցուածներ եւ
հրահանգներ մեծ մասամբ նմանողաբար: Ատոնք մեր
գործին մէկ էական մասը կը կազմեն, որովհետեւ պիտի
ծառայեն ոչ միայն ֆերականութեան կանոնները բն-

բրոնելու եւ գործադրելու, այլ եւ պիտի աւանդեն
առակերտներուն կարգ մը նոր եւ օգտակար գաղափար-
ներու հետ բառերու նոյն պատար մը, եւ պիտի վար-
ժեցնեն զանոնք շարադրութեան, ինչ որ նպատակն է
ֆերականութեան ուսման:

Ինչպէս Ա. եւ Գ. Գրքերուն, նոյնպէս այս Բ. Գրքին
պատճառութեան մեջ կարելուք բաժին մը ունեցած է
ամուսինս՝ Հրանտ Ասատուր:

Այն համակիր ընդունելութիւնը, զոր ուսուցիչները
քրին այս ֆերականութեան, ցոյց կու տայ քե մեր աշ-
խատութիւնը օգտակար արդիւնք մը կը բերուի է ունենալ:
Ինչպէս մեր անձնական փորձառութեամբ դիտած էինք
արդէն, կարգ մը ուսուցիչներ ալ վկայեցին մեզ քե
մեր ընտրած մեթոտը կը ծառայէ գործնական կերպով
աւանդելու հայ մանուկներուն այն լեզուն, որով պիտի
խօսին ու գրեն. եւ այս էր արդէն մեր նպատակը:

Չ. Ա.

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՅՆԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հայր մը՝ երկու աղայ ունէր, Մանուկ և Սահակ. Մանուկ խելացի՝ բայց ծոյլ էր. իսկ Սահակ թէպէտ իր եղբօր հափ սուր միտք չուներ, սակայն այդ պակասը իր աշխատութեամբ կը լրացնէր: Երկուքն ալ դպրոց կ'երթային, և միշտ Սահակն էր որ առաջին մրցանակը կ'ստանար: Տարիներ ետքը, երբոր մեծցան, երկուքն ալ գործի մէջ մտան: Սահակ իր ջանքով յաջողեցաւ լաւ դիրք մը և բաւական դրամ ձեռք ձգել, իսկ Մանուկ ստակի մը տէր չեղաւ, ու միշտ եղբօրը պէտք ունեցաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

1. Օրինակել այս հասուածքը, գտել խօսերը, եւ ցոյց տալ միախմբման, մեկուկէս վանկ, երկվանկ, եռավանկ ու բազմավանկ բառերը:
2. Կրկնել այս հասուածքին պարունակութիւնը բերանացի յետոյ գրաւոր:
3. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Տղայ, հայր, դպրոց, մրցանակ, աշխատութիւն, դրամ, գիրք:
ՕՐԵՆԱՆ. — Տղայ մը պարտական է հնազանդիլ իր հօրը:
4. Գտնել տասը բառ, որոնց մէջ երկարբառներ գտնուին:
5. Գտնել մեկուկէս վանկ ունեցող տասը բառ:

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ա. ԴԱՍ. — ԲԱՆ. ՎԱՆԿ ԵՒ ԳԻՔ

1. Խօսք. — Խօսքը բառերու միացումն է, և իմաստ մը կ'արտայայտէ:
2. Բառ. — Բառը գիրբերէ կը կազմուի, և զաղափար մը կը յայտնէ:
3. Վանկ. — Մէկ հնչումով արտասանուած մէկ կամ աւելի գիրքեր վանկ կը կազմեն:
4. Բառերը մէկ կամ աւելի վանկերէ կը բաղկանան:
5. Մէկ վանկով արտասանուած բառերը միախմբման կ'ընեն, ինչպէս մարդ. երկու վանկով արտասանուածները՝ երկախմբման, ինչպէս աղջիկ. երեք վանկովները՝ եռախմբման, ինչպէս վարժարան. շատ վանկովները՝ բազմախմբման, ինչպէս արտասանութիւն: Կան նաև կարգ մը բառեր, որոնք ոչ միավանկ են, ոչ երկավանկ, այլ մեկուկէս վանկ ունին՝ ինչպէս անգղ, վագր, գրիչ, եայլն:
6. Գիր. — Գիրերը երկու տեսակ են. ձայնաւոր և քաղաձայն:
7. Ձայնաւոր. — Ձայնաւորները ութը հատ են.
ա, է, է, ը, ի, ո, օ:
8. Քաղաձայն. — Քաղաձայնները երեսուն հատ են.
բ, գ, դ, շ, ը, ժ, լ, խ, ժ, կ, հ, յ, ղ, ճ, ճ, յ, շ, շ, շ, պ, լ, ո, ո, լ, ո, ը, յ, ժ, +, Ֆ:
9. Երկարբառ. — Երբ երկու կամ աւելի ձայնաւորներ մէկ վանկ կազմեն, երկարբառ կ'ընեն: Բուն երկարբառներն են. առ, ետ, եւ, իւ, ու:
10. Երկարբառ են նաև այ, եայ, ետ, ոյ, ուայ, ուար, ուե, ուեա, ուեայ, ուե, ուր, ուի, ուո, ուու, ուոյ, ուօ, ույ:

Բ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՅՈՐԵՆԻ ՀԱՍԿԵ ՈՒ ՎԱՅՐԻ ԾԱՂԻԿԵՆԵՐ

Յորենի հասկը՝ կուռ հատիկներով բեռնաւորուած՝ դուրսը վար կը կախէր, ու բախտին դէմ կը գանգատէր իր դրացի ծաղիկներուն, որոնք կարմիր ու կապոյտ թերթերնին պարզած՝ կը ժպտէին արեւուն դիմաց: Կակաչները, կապուտիկները միաձայն պատասխան տուին իրեն. «Յորենի եղբայր, ինչո՞ւ կը ցաւիս վիճակիդ վրայ: Մենք այսօր կը վայլինք, բայց վաղը պիտի թողնինք ու տոնցուինք. իսկ քու պտուղներդ ազքատին անունդ պիտի հայթայթեն, և հարուստին սեղանը պիտի զարդարեն»:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 6. Օրինակել այս հասուածը, եւ ցոյց տալ այն բառերը, որոնց մէջ շայնը կը հնչուի առանց գրուելու:
- 7. Պատմել այս հասուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն:
- 8. Հարցումին համեմատ պարոյկ զնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ պէ՞ք եղած տեղը.
 - Ինչու կուլաս, երբ պիտի գաս, զինքը տեսար, ուրկէ վախցար, անոր հետ խօսեցար, քոյրդ մեկնեցաւ, ով սորվեցուց բեզի:
- 9. Գտնել անծայն, ով վերջացող հիւնգ բառ:
- 10. Գտնել տասը բառ որոնց մէջ է գիրը իր ծայնը կը պահէ:
- 11. Գտնել հիւնգ բառ որոնց մէջ, ք գիրը հի ծայն ունենայ:
- 12. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Կուռ, ժպտիլ, կապուտիկ, անունդ, հայթայթել:

ՕՐԻՆՎԱԿ. — Մեր այգին խաղողի կուռ ողկոյզներով լեցուն է:

Բ. ԴԱՍ. — ՍՈՌԳՍՆՈՒԹԻՒՆ

11. Ստոգանութիւն. — Բառերը ուղիղ արտասանելու արուեստին ստոգանութիւն կ'ըսուի:

12. Ստոգանութեան նշաններ. — Ստոգանութեան նշանները ձայնաւոր գիրերու վրայ կը դրուին և հետեւեալներն են. շեշտ ('), երկար (´), պարոյկ (˘):

13. Շեշտ. — Շեշտ կը դրուի բառի մը այն վանկին վրայ, զոր սուր կամ բարձր կերպով կ'ուզենք արտասանել, ինչպէս. եղբայր, եկուր, հերիք:

14. Երկար. — Երկար նշանը կը ցուցնէ թէ վանկը սովորականէն աւելի տեւողութիւն ունի, ինչպէս. ո՞հ, ի՞նչ բախտ, ևայլն:

15. Պարոյկ. — Պարոյկ նշանը, որ հարցական ալ կ'ըսուի, կը դրուի այն բառին և այն վանկին վրայ ուր հարցումը կ'իյնայ, ինչպէս. ո՞ւր կ'երթաս, երեկ եկա՞ր կամ երե՞կ եկար:

16. Ե ձայնաւոր. — Ե ձայնաւորը բառերուն սկիզբը միշտ իր յատուկ հնչումը ունի, ինչպէս. երազ, երդում:

17. Ե ձայնաւորը բառերուն մէջտեղը, երկու բաղաձայնի միջև, է տառին պէս կը հնչուի, ինչպէս. կերակուր, վերարկու:

18. Ը հնչումը. — Երբ բառի մը սկիզբը երկու կամ երեք բաղաձայն կից են իրարու, ընդհանրապէս առաջինէն ետքը է ձայնը կը հնչուի, այսպէս. պտուղ կը հնչուի պտուղ, միրաս կը հնչուի մրկրաս:

19. Յ գիրը. — Յ գիրը անձայն կը մնայ մէկէ աւելի վանկ ունեցող բառերէն վերջը, ինչպէս. կրիայ, անգոյ, և կէս էի ձայն կը հանէ միավանկներէն վերջը, ինչպէս. հայ, նայ, ճայ, խոյ: Բացառիկ են Նոյ յատուկ անունը և կայ, շայ, տայ, գայ միավանկ բայերը, որոնց վերջի, գիրը անձայն է:

20. Յ գիրը բառերուն սկիզբը հի պէս կ'արտասանուի, ինչպէս. յսակ, յարմար:

Գ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ — ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՂՈՒՆՆԵՐԸ

Չմեռը եկեր հասեր և ամէն կողմ ձիւնով ծածկուեր էր: Թռչունները՝ անօթի՝ ասդին անդին կը դեգերէին, որովհետև գետնին երեսը հունտ մը և ծառերուն վրայ ծիւ մը չէր մնացեր: Եւզինէ կ'երթար ամէն օր սեղանին փշրանքները պարտէզը կը թափէր, և թռչունները իրարու ետեւէ հոն կը դիմէին, ու հեազհեաէ այնչափ կը շատնային իր շուրջը որ այդ պաշարը չէր բաւեր անոնց: «Չես կրնար ատոնց ամէնքն ալ կերակրել,» ըսաւ մայրը: — «Մայրիկ, պատասխանեց Եւզինէ, եթէ բոլոր աղջիկներն ալ ինծի պէս ընեն, բնաւ թռչուն մը անօթի չի մնար, որովհետև ուր որ փոքրիկ թռչուններ կան, հոն փոքրիկ աղջիկներ ալ կան:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 13. Օրինակել այս հասուածը, եւ ցոյց տալ այն բառերը որոնց մէջ - գիրը է ի հնչում կ'ստանայ.
 - 14. Կրկնել այս հասուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն.
 - 15. Գտնել տալը բառ, ուր - գիրը օ հնչուի.
 - 16. Բերանացի հոլովել հետեւեալ բառերը.
Ստաւ, ձմեռ, Սոչուն, ձիւն, բարութիւն.
 - 17. Հետեւեալ բառերով ամրոջացնել վարը նշանակուած խօսքերը.
Սկի, ուղիղ, ուստայն, ուրազ, ոգի, որդ:
- Սարդը իր . . . կը շինէ պատերուն անկիւնը: — . . . փշտո կենդանի մըն է: — . . . խելացի մարդոց բարեկամը և անխելքներուն Սշուամին է: — Սղոցը և . . . ը ատաղձագործի գործիքներ են: — . . . ճառքուն երջանկութեան ճամբան է: — . . . սողուն կենդանի մըն է:

ՕՐԻՆԱԿ. — Որքը սողուն կենդանի մըն է:

Գ. ԴԱՍ. — ԱՌՈՒԱՆՈՒԹԻՒՆ (Շարունակութիւն)

21. Ո ձայնաւոր. — Ո ձայնաւորը միայն բառերուն սկիզբը իր յատուկ հնչումը կը պահէ, ինչպէս. որդի, որոջն:

22. Ո ձայնաւորը երբ բառին սկիզբը է գրէն առաջ դրուած է օ կը հնչուի, ինչպէս. ով, ովկիսնոս:

23. Ո ձայնաւորը: կը հնչուի նաև բառերուն մէջտեղը, ինչպէս. կրնակ, խորակ:

24. Ո ձայնաւորը երբ յ գրէն առաջ դրուած է, և յէն անմիջապէս ետքը բաղաձայն գիր կու գայ, կը հնչուի ու, ինչպէս. շոյս, բոյր:

25. Ո ձայնաւորը - ձայնաւորին միացած ատեն իր յատուկ հնչումը կորսնցնելով կը կազմէ ու երկբարբառը, ինչպէս. դուռ, ուսում:

26. Ի ձայնաւորը. — Ի ձայնաւորը է ի հնչում ունի միշտ, երբ - ի և է ի հետ առ, եւ երկբարբառները կը կազմէ, ինչպէս. բնաւ, բերեռ:

27. Ի ձայնաւորը երբ է ի հետ կը կազմէ իւ երկբարբառը, ինչպէս. ինչպէս. անգամ որ իրմէ ետքը բաղաձայն գայ, ինչպէս. Անծորթիւն (իւն), Ախթ (իւ): Իսկ երբ իրմէ ետքը բաղաձայն չգայ, ինչպէս. ինչպէս. ղիւսիւս (իւ), պիւսիւս (իւ):

28. Ի ձայնաւորը երբ - ի հետ կազմէ ու երկբարբառը, երկբարբառը իր ձայնը կը պահէ՝ եթէ իրմէ ետքը բաղաձայն գայ, ինչպէս. սուր, տուն: Իսկ երբ ու էն ետքը ձայնաւոր գայ, այն ատեն ուն է կը հնչուի, ինչպէս. ազնուական (վա), գիւնուոր (վոր), քրուարթիւն (վր), հաշուարթի (վրվր):

Դ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՇԱՂԻԿՆԵՐԸ

Գարնան երբ դաշտերը կ'երթանք շրջազայելու, կը տեսնենք հոն ծաղիկներու երփներանգ փունջեր, զորս նուրբ ծրգօտ մը հողին կը կապե: Այդ չըքնաղ ծաղիկները անչունչ և անկենդան իրեր կ'երեւան մեզի. սակայն այնպէս չեն: Սայ չըքեղ վարդը, որ իր ցօղունին վըրա կը պանծա, կը շնչե, կ'ուտե, կը խըմե, — ինչպէս թռչունները և թիթեռնիկները, — գործարանական կազմութիւն մը ունի, որուն միջոցաւ կը ծընի, կ'աճի, կ'ապրի, կը բեղմնաւորուի ու կը մեռնի:

Հ Ր Ա Ղ Ա Ն Պ Ն Ե Ր

- 18. Իբեւ այս հասուածը, ուղղագրութեան օրէնքներուն համեմատ չսկեւով անոր տառասխալները:
- 19. Կրկնել բերանայի, յետոյ գրել այս հասուածը:
- 20. Ուղղել հետեւեալ խօսքերուն ուղղագրական սխալները.

Արաբիան վերադարձաւ — Թուանշան մը զրէք զըրօին առջև — Վիէննաի մէջ լայն փողոցներ կան — Վիքոր Հիւկօի գործերը կարդացնձ էր — Երէկ երեկօ անձրև եկաւ — Սպանիո մայրաքաղաքը Մատրիտ է:

- 21. Շտիկ հետեւեալ բառերուն ուղղագրութիւնը.

Կ'երծա, կ'օղնե, խաբերա, զընդակ, կը վազե, խընդրել, խօսեցա, բըլուր, ահայ, կը հիանա, պիտի տեսնե, կըմախք, սընարք, անգո, հընարք, չգա, չտա, կուլա, կը բալե, պիտի դիտե, կը յուզե, դշխո, պապկա, մեծարդօ:

Դ. ԴԱՍ. — ՈՒՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

29. Ուղղագրութիւն. — Ուղղագրութիւն կ'ըսուի բառերը անսխալ գրելու կանոններուն, որոնք հետեւեալներն են.

30. Ա. — Բառերը — ձայնաւորով չեն վերջանար, այլ, կ'առնեն, ինչպէս. հսկայ, կը յոյայ: Բացառիկ են. 1. Ապա, աւ, ահա, հապա, ապիկա, աքիկա. անիկա: 2. Օտար բառերը. պանիա, ակադեմիա, Լայն: 3. Յատուկ անուններ. Եղիա, Կեսարիա, Լայն: 4. Այ վերջացող բայերուն հրամայականները. պոռա՛, խնդա՛:

31. Ն. — Ե ձայնաւորը բառին վերջը չի մնար երբեք:
32. Ը. — Ը ձայնաւորը կը դրուի բառերուն սկիզբը, ինչպէս. ընտանիք, ընդհանուր: Կը դրուի նաև բառերուն վերջը. եօրը, ծառը: Ը ձայնաւորը ընդհանրապէս բառերուն մէջտեղը չի գրուիր, թէև կը հնչուի:

33. Ո. — Բառերը * ձայնաւորով չեն վերջանար, այլ, կ'առնեն միշտ. դշխոյ, հաւաքածոյ: Բացառիկ է այն բառը:

34. Վ. — Վ բաղաձայնը բառերուն սկիզբը կը գործածուի ամէն գրի քով, ինչպէս. վարժարան, վերին. բառերուն մէջտեղը կամ վերջը * ձայնաւորէն ետքը միայն կը գործածուի ընդհանրապէս, ինչպէս. սով, երթալով, ժողովուրդ, քորովել:

35. Բ. — Բ բաղաձայնով բառ չ'սկսիր, բաց իրոպի, րարունի, օտար բառերէն:

36. Ի. — Ի ձայնաւորով բառ չ'սկսիր:

37. Օ. — Օ ձայնաւորէն ետքը ձայնաւոր գիր չի գար:

38. Ուղղագրութեան հակառակ է գրել ահ, աի, օհ, օի, Լայն. այլ պէտք է գրել այի, այի, ոյի, ոյի, Լայն, ինչպէս. Անգլիա, Անգլիայի, Բանաւնա, Բանաւնայի, գրօ, գրոյի, գրոյի. Լայն:

2. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԱՌՈՏԸ

Արշալոյսը կը ծագի: Լեռներուն գագաթները ոսկեգօծուած են արդէն: Հրափայլ արև մը կը հոսի երկինքին կամարէն վար կաթիլ կաթիլ, և ամէն կողմ կ'ողողէ լոյսով: Առտուան շողը կը ցոլայ գունազեղ ծաղիկներուն վրայ, ինչպէս աղամանդէ փոշի մը, զոր առաւօտը կը ցանէ իր շուրջը: Երգիչ թռչունները կը գեղգեղեն, գառնուկները կը մայնն, ու կ'արթնցնեն թիթեռնիկները, որոնք կը ցատքուտեն օդին մէջ, իրենց երգիներանգ թեւիկներով:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 25. Թիմակիլ այս հասուածը, ստորգծել քարդ բառերը:
- 26. Բերանացի կրկնել այս հասուածը յետոյ գրել զայն:
- 27. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ ածանցեալ բառերով:

Դիւղացի, նաւակ, ծուլութիւն, զգացում, զբիշ, զիտուն, մանկիկ, օայլորդ, պարտիզպան:

ՕՐԻՆԱԿ. — Դիւղացիները աշխատասէր մարդիկ են:

- 28. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բարդ բառերով:

Սպայտտակ, շոգենաւ, խոհարար, ժամագործ, կարմրալանջ, լուսարար, վիրարոյժ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեր փողոցին աշայտակները նորոգուեցան:

2. ԴԱՍ. — ԱՐՄԱՏ, ԲԱՐԴ ԵՒ ԱԾԱՆԳԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

50. Բառերը կ'ըլլան արևս, քարդ և ածանցեալ:

51. Արմատ բառեր. — Արևս կամ պարզ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք վրանին յաւելուած չունին, ինչպէս. օղ, խաչ, մայր, փաղափ:

52. Բայարևս կը կոչուին բային արմատները. սիրեղին բայարմատն է սեր, գրեղին՝ գիր, և այլն:

53. Ածանցեալ բառեր. — Ածանցեալ կ'ըսուին այն բառերը, որոնց վրայ մասնիկ մը աւելցած է, ինչպէս. գրուիւն, օղաւեհ, մայրիկ, փաղափացի:

54. Մասնիկ. — Մասնիկը ինքնին նշանակութիւն չունեցող բառ մըն է, որ բառի մը սկիզբը կամ վերջը դրուելով անոր նշանակութիւնը կը փոխէ, ինչպէս. դժ, զժգոն. ուրիւն, ուրախուրիւն. ակ, նաւակ, և այլն:

55. Մասնիկները կ'ըլլան նախադաս և յետադաս: Նախադաս կը կոչուին անոնք որ բառին սկիզբը կը դրուին, ինչպէս. ան, անկարող, այց, ապերախս: Յետադաս կը կոչուին անոնք որ բառին վերջը կը դրուին ինչպէս. պսն, պարտիզպան. ուն, հալածոււն:

56. Բարդ բառեր. — Բարդ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք երկու կամ աւելի բառերէ կազմուած են, ինչպէս. գր-սեղան, օղ-պարիկ, մայր-փաղափ:

57. Համասեր բառեր. — Հանասեր կը կոչուին բոլոր այն բառերը, որոնք նոյն արմատէն ածանցուած կամ նոյն արմատով բարդուած են, ինչպէս. հայր, հայրակալ, վանահայր, հայրաբար, հայրախնամ, հօ-բախոյր, հայրապալ:

Է. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՐԶԱՆԻԿ ՄԱՐԳԸ

Ժամանակաւ մեծահարուստ մարդ մը, որ շատ կը ձանձրանար, կանչեց նշանաւոր բժիշկներ և դարման մը խնդրեց անոնցմէ իր անբոյժ ակտին: Քիտնականները միահամուռ յայտարարեցին թէ կրջանիկ մարդու մը շապիկը պէտք էր զինքը բուժելու համար: Հիւանդը ծառաներ զրկեց ամէն կողմ որ փնտռեն գտնեն և վայրկենապէս բերեն այդ հրաշագործ շապիկը. բայց ամէնքն ալ ձեռնուռայն և յուսահատ վերադարձան: Մէկ երջանիկ մարդ մը միայն գտեր էին, ան ալ շապիկ չունէր:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 29. Թրինակել այս հասուածը, ստորագծել բարդուած բառերը, եւ խաչանիշով ցոյց տալ անցնուած բառերը.
- 30. Բերանացի պատմել այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:
- 31. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ արմատ բառերով.
Մեծ, նշան, մարդ, վայրկեան, հրաշք. յոյս, ունայն:
ՕՐԻՆՍԿ. — Որոտուը անձրեւի նշան մըն է:
- 32. Գտնել Յէ ինչ գիրեր կորուած են հետեւեալ անցնուած կամ բարդուած կէտի մէջ.
Մտացի, նրբամիտ, սրբազան, ժրագուշտ, խճուղի, քրտնամոր, հրավառ, նռններ:

ՕՐԻՆՍԿ. — Խի՜ն բառին է ն կորուած է բարդուածն մէջ:

Է. ԴԱՍ. — ԿՈՐՈՒՄՄԱՆ ԵՒ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ԿԱՆՈՒ

58. Արմատ բառերէ բարդ կամ անանցեալ շինելու ատեն, այդ բառերուն մէջէն ձայնաւոր գիրեր կը կորսուին կամ կը փոխուին:

59. Կորուածն կանոն. — Երբ բառի մը վերջին վանկին մէջ ի կամ ու գտնուի բաղաձայնէն առաջ, բարդութեան կամ անանցման ատեն ի կամ ու գիրերը ընդհանրապէս կը կորսուին, ինչպէս. սիրս, արտառոչ. գիր, գրատեր. ջուր, ջրոս. սուրբ, սրբորթիւն:

60. Փոփոխման կանոն. — Երբ բառի մը վերջին վանկին մէջ է, եւ, ոյ գտնուին բաղաձայնէն առաջ, կամ բառին վերջը իւ, եայ գտնուին, բարդութեան կամ անանցման ատեն հետեւեալ փոփոխութիւնները կը կրեն.

է կը փոխուի իի, ինչպէս. սեր, սիրատուն. հանգես, հանդիսատես:

եա կը փոխուի իի, ինչպէս. վայրկեան, վայրկեանական. մատեան, մատեանագիր:

Ոյ կը փոխուի ուի, ինչպէս. լոյս, լուսաւոր. յոյս, յուսալից:

Իւ կը փոխուի ուի, ինչպէս. պատիւ, պատուաւոր. քիւ, քուտբան:

Եայ կը փոխուի էի, ինչպէս. քիստոնեայ, քիստոնուքիւն. հրեայ, հրեուքիւն:

61. Յօդակապ կ'ըսուի ա ձայնաւորը, որ անանցման ու բարդութեան մէջ արմատ բառը կը կապէ ուրիշ բառի մը կամ մասնիկի մը, երբ այդ բառը կամ մասնիկը բաղաձայնով սկսած է, ինչպէս. ցաւագին, մարդատեր:

62. Իսկ երբ այդ բառը կամ մասնիկը ձայնաւորով սկսի, յօդակապ չի դրուիր, ինչպէս. արտոյդ, ուտակ:

Ը. ԸՆԹԵՐԾՈՒԱԾ. — ԱՌԻՒԾԸ

Առիւծը շէկ գոյնով դե-
ղեցիկ չորքոտանի մըն է,
որ Ափրիկէի և Հնդկաս-
տանի անապատներուն մէջ
կը գտնուի: Պոչին ծայրը
մազերու փնջիկ մը ունի,
և արուին ուսերն ու գը-
լուխը բաշտով ծածկուած են:
Սովորաբար ջրոտ տեղ մը
կամ եղէգնուտին մէջ կը
դարանի, կապիկին, վի-
թին վրայ յարձակելով՝ սը-
նունդ հայթայթելու հա-
մար: Իր ուժին և վեհանձ-
նութեան վրայ շատ ման-
րավէպ կը պատմուի: Մեղք
որ տեսած չենք զայն:

Առիւծները շէկ գոյնով
զեղեցիկ չորքոտանիներ են,
որ Ափրիկէի և Հնդկաստանի
անապատներուն մէջ կը
գտնուին: Պոչերնուն ծայրը
մազերու փնջիկ մը ունին և
արուններուն ուսերն ու գը-
լուխը բաշտով ծածկուած
են: Սովորաբար ջրոտ տե-
ղեր կամ եղէգնուտներուն
մէջ կը դարանին, կապիկնե-
րուն, վիթերուն վրայ յար-
ձակելով՝ սնունդ հայթայ-
թելու համար: Իրենց ուժին
և վեհանձնութեան վրայ
շատ մանրավէպեր կը պատ-
մուին: Մեղք որ տեսած
չենք զանոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 33. Օրինակել այս երկու բնագիրները դիմացէ դիմաց:
- 34. Ստորագծել անփոփոխ բառերը, և խաչանիշով ցոյց տալ փո-
փոխելի բառերը:
- 35. Դրել այս հասուածք:
- 36. Դճնել տասը գոյական, տասը ածական, տասը բայ, հինգ մականջ,
հինգ նախադրութիւն, հինգ շաղկապ, հինգ միջարկութիւն:

Ը. ԴԱՍ. — ԵՕՍԵՒ ՄԱՍԵՐԸ

63. Քերականութիւն. — Քերականութիւնը լեզուի
մը կանոններուն համեմատ գրելու և խօսելու արուեստն է:

64. Լեզու. — Լեզուն բառերէ կը կազմուի:

65. Խօսքի մասեր. — Տասը տեսակ բառ կայ,
որոնք խօսքին մասերը կը կազմեն և հետեւեալներն են.

1. Անուն կամ գոյական, որ էակ մը կը ներկա-
յացնէ, ինչպէս. առիւծ:
2. Յօդ, որ կը յայտնէ թէ անուն մը որոշեալ է
թէ անորոշ, ինչպէս. առիւծը, առիւծ մը:
3. Ածական, որ անունին մէկ հանդամանքը կը
ցուցնէ, ինչպէս. գեղեցիկ:
4. Դերանուն, որ անունի մը տեղը կը դրուի,
ինչպէս. ուր, ան, ևայլն: 5
5. Բայ, որ գործողութիւն մը ցոյց կու տայ, ինչ-
պէս. կը գտնուի:
6. Դերբայ, որ բային մէկ ձեւն է, և յատկու-
թիւն մը, վիճակ մը կամ գործողութիւն մը կը ցուցնէ,
ինչպէս. ծածկուած, յարձակելով:
7. Մակբայ, որ տեղ, ժամանակ, եղանակ, ևայլն
կը ցուցնէ, ինչպէս. ուր, երբ:

8. Նախադրութիւն, որ կարգ մը բառեր յարաբե-
րութեան մէջ դնելու կը ծառայէ, ինչպէս. մեջ, վրայ:

9. Շաղկապ, որ բառ բառի և խօսք խօսքի կը
կապէ, ինչպէս. և, կամ:

10. Չայնարկութիւն կամ միջարկութիւն, որ տե-
սակ մը ձայն է և կիրք մը կը յայտնէ, ինչպէս. մեղք:

66. Խօսքի մասերէն գոյականը, դերանունը,
բայը, դերբայը փոփոխելի բառեր են, իսկ յօդը, ածա-
կանը, մակբայը, նախադրութիւնը, շաղկապը, ձայնար-
կութիւնը անփոփոխ բառեր են: 8

Ը. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՃԵՄԱՐՈՑ ԱՐԺԱՆԻՑԸ

Զարուհի, որ մեր թուարանութեան դասատուին՝
 Պ. Արմաւեանին աղջիկն է, Գասար-Գիւղ կը բնակի:
 Անցեալ տարի տեանուեցայ իրեն հետ Մօտա, ուր օղա-
 փոխութեան գացեր էինք, և հիացայ իրեն վրայ: Իր
 մտքին զարգացումը և սրտին բարութիւնը այնքան ներ-
 դաշնակ են իրարու հետ որ ամէն զինքը տեսնողին համակ-
 բանք կ'ազդէ: Ինք բնաւ գիտակցութիւն չունի իր ձիր-
 քերուն, շատ բնական կը գտնէ բարի և ազնիւ ըլլալ
 ամէնուն հետ, և կը մտածէ թէ նոյն իսկ ամէնէն բարձր
 անձերը կը կորսնցնեն իրենց ուսման ու առաքինութեան
 յարգը՝ եթէ իրենք կարեւորութիւն տան անոնց:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 37. Թրինակել այս հասուածը, եւ նշանակել յատուկ անունները,
 յետոյ ստորագծել վերացականները եւ խաչանիշ դնել նիւթա-
 կաններուն ձակ:
- 38. Գտնել սաւր յատուկ անուն անձի, անասունի եւ իրի:
- 39. Գտնել սաւր հասարակ անուն անձի, անասունի եւ իրի:
- 40. Գտնել սաւր վերացական անուն, եւ մէյմէկ խօսք շինել անոնցմով:
 օՐԻՆՍԱԿ. — Ծուրարիւնը թշուառութեան առաջնորդն է:
- 41. Հետեւեալ բայերը վերացական ընել ում մասնիկով.
 Սուլել, խնդալ, դատել, ցայտել, գոհանալ, տիրանալ,
 օՐԻՆՍԱԿ. — Սուլումն
- 42. Հետեւեալ բայերը վերացական ընել ոչո մասնիկով.
 Երեւալ, տրվիլ, ալեւորիլ, նորել, զայրանալ:
 օՐԻՆՍԱԿ. — Երեւոյք:

Ա Ն Ո Ւ Ն Կ Ա Մ Գ Ո Յ Ա Կ Ա Ն

Թ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

- 67. Անուն կամ գոյական. — Անունը կամ գոյա-
 կանը բառ մըն է, որ անձ, անասուն կամ իր կը ցուցնէ,
 ինչպէս. հովիւ, ոչխար, սրօս:
- 68. Երկու տեսակ անուն կայ. յատուկ և հասարակ:
- 69. Յատուկ անուն. — Յատուկ անունը անձի մը,
 անասունի մը կամ իրի մը մասնաւոր անունն է, ինչ-
 պէս. Յովհաննէս, Ազոռ, Մարեմար:
- 70. Յատուկ անունը գլխագրով կ'ակտի:
- 71. Հասարակ անուն. — Հասարակ է այն անունը,
 որ կը յարմարի մի և նոյն տեսակէ ամէն անձի, անա-
 սունի և իրի, ինչպէս. մարդ, շուն, ծով:
- 72. Նիւթական անուններ. — Նիւթական կը կոչ-
 ուին այն անունները, որոնց ցոյց տուած առարկան կը
 տեսնենք կամ կը շօշափենք, ինչպէս. տղայ, ձուկ, կրակ:
- 73. Վերացական անուններ. — Վերացական կ'ըս-
 ուին այն անունները, որոնց ներկայացուցած գաղա-
 փարը ոչ կը տեսնենք, ոչ ալ կը շօշափենք, այլ կ'ըմ-
 բռնենք կամ կ'զգանք, ինչպէս. փայտուտ, ստորիւն,
 յայտադում:
- 74. Ուրիւն. ում, ոչո վերջացող բառեր ընդ-
 հանրապէս վերացական են, ինչպէս. երջանկութիւն,
 զղջում, սովորոյք:

Ժ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՕԳԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹԸ

Արեւը, լուսինը և բոլոր երկնային մարմինները որոնք հորիզոնին վրայ կը փայլին, կարծես թէ զմեզ շրջապատող կապոյտ կամարին փակած են. բայց այնպէս չէ, որովհետեւ իրապէս կամար չկայ, և այն կապոյտը իրական գոյն մը չէ, այլ երկրին չորս կողմը պատող օդին (երեւոյթը: Օդին խաւերը թէպէտ գոյն չունին, բայց բոլոր անգոյն մարմիններուն նման՝ իրարու վրայ բարդուած ըլլալուն պատճառաւ, կապոյտ կ'երեւան. նոյնպէս կապոյտ կ'երեւան հեռաւոր շէնքերը, լեռները օդին խաւերուն մէջէն՝ երբ ծովափէն զխտնք զխմացի եզերքները ուր բլուրները մշուշի մէջ ծրարուած կը թուին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ի

- 43. Օրինակի այս հասուածը, եւ ստորագծել բոլոր յոյնակի անունները:
- 44. Պատմել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:
- 45. Յորնակի ընել հետեւեալ բառերը.
Վարդ, յոյս, հաւարածոյ, բրածոյ, կոյս, մեքենայ, պաշտօնեայ, կամսայ, շիթ, խուծ, սարփինայ, սկիհ, կապելայ, գոխի, գամփո, սրինգ, սանտր, ազրր, խիթ, դոստր, վագր, շիթ, տագր, կոծղ, կոռնկ, դրօշ, ծաղր, անգղ, կրօնք, ձեռք, հաւատք, շրթունք, խիղճ:
- 46. Գտնել վեց ծաղկի անուն, եւ գրել անոնց յորնակիները:
- 47. Գտնել վեց ձուկի անուն, եւ գրել անոնց յորնակիները:

Ժ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒՆԸ

35. Անուններուն քիւր. — Թիւր անուններուն այն յատկութիւնն է, որով ցոյց կուտանք անոնց մէկ կամ մէկէ աւելի ըլլալը:

36. Թիւր երկուք է. եզակի և յոյնակի:

37. Անուն մը եզակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկ առարկայ միայն, ինչպէս. պաննորդ, կիկն, սիրս:

38. Անուն մը յոյնակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկէ աւելի առարկաներ, ինչպէս. պաննորդներ, կիկներ, սիրսեր:

39. Յոյնակիի կազմութիւնը. — Միավանկ բառերը եւ մասնիկով յօքնակի կ'ըլլան. ինչպէս. հաց, հացեր:

40. Բացառիկ են դուռ, քուռ, շեռ, մաս, միւս բառերը, որոնք երէն առաջ և մը կ'առնեն յօքնակիի մէջ, ինչպէս. դուռներ, քուռներ, շեռներ, և այլն:

41. Մէկուկէս վանկ ունեցող բառերը եւ ով յօքնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին վերջին մասին վրայ է, ինչպէս. ասոյ, ասոյեր, սարր, սարրեր:

42. Մէկուկէս վանկ ունեցող բառերը և եր ով յօքնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին սկիզբն է, ինչպէս. գրուխ, գրուխներ, արիկգ, արիկգներ:

43. Բազմավանկ բառերը և եր ով յօքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. դարսներ, ոռիւծներ:

44. Երբ անձայն յ ով վերջացող գոյականը յօքնակի կ'ըլլայ, յ ն կը կորսուի, ինչպէս. առարկայ, առարկաներ. հաւաքածոյ, հաւաքածոներ:

45. Կարգ մը + ով վերջացող բառեր, որոնք գրաբարի մէջ անեզական են, աշխարհաբարի մէջ եզակի կը նկատուին և եր ով յօքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. ոսք, ոսքեր. զեկն, զեկներ. կիրք, կիրքեր. և այլն:

ԺԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՉԾԵՈՒՐ

Ձմեռուան ցուրտերը հազիւ կ'սկսին, և զիւղացիք իրենց տունէն ներս կը մտնեն: Անոնց աշխատանքը ալ աւարտած է: Ամբարները, մառանները լեցուն են. չոր փայտի կտորուանք կը ճարճատին վառարանին մէջ, որուն շուրջը կը հաւաքուին տղաք և կանայք միամիտ խօսակցութիւններով զուարճանալու համար: Եւ մինչդեռ դուրսը քամին կը մռնչէ զղրղելով խրճիթներուն ասնիքներն ու երգիքները, և ծովը քարափները կը ծեծէ անդադար, իրենք հոն՝ անփոյթ ու զուարթ՝ կը վայելն իրենց տաժանքին ու աշխատութեան պտուղը:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 48. Օրինակել այս հասուածը, եւ usուագծել բացառիկ կերպով յոքնակի եղած բառերը:
- 49. Պատմել այս հասուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն:
- 50. Յոքնակի ընել հետեւեալ բարդ բառերը.
Ծակաչք, հիւսիսայգ, աղջիկտես, դաշներգ, հոգեվարք, երէցկին, ճրթիւ, Թռչնորս, ջրհան:
- 51. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ գոյականներով.
Միամտութիւն, զուարթութիւն, քարափ, անփութութիւն, պտուղ:
ՕՐԻՆՍԱ. — Միաւնոյրիւնը տղոց համար սիրուն յատկութիւն մըն է:
- 52. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Փիլիպպեանք, Եւրոպացիք, Հոփիսիմեանք, Լուսաւորչականք:
ՕՐԻՆՍԱ. — Փիլիպպեանք Չինաց ծովուն մէջ կղզիներ են:

ԺԱ. ԴԱՍ. — ԲԱՑԱՌԻԿ ՅՈՔՆԱԿԻՆԵՐ. — ԲԱՐԴ ԲԱՌԵՐՈՒ ՅՈՔՆԱԿԻՆ.

86. Բացառիկ յոքնակիներ. — Գրաբարի ձեւով, այսինքն + ով ալ յոքնակի կրնան ըլլալ:

- 1. Յի մասնիկով վերջացող կարգ մը բառեր, ինչպէս Պոչեցի, Պոչեցիք. գիւղացի, գիւղացիք:
- 2. Կան մասնիկով վերջացող կարգ մը բառեր, ինչպէս. Բողոքական, Բողոքականք. Հոռուական, Հոռուականք:
- 3. Եան վերջացող կարգ մը անուններ, ինչպէս. Օսկանեան, Օսկանեանք:

87. Այս բառերը ազգի մը, կրօնքի մը, ընտանիքի մը, կուսակցութեան մը կամ միջավայրի մը պատկանող մարդիկ կը ներկայացնեն ընդհանրապէս:

88. Սովորականէն տարբեր կերպով յոքնակի կըրնան ըլլալ նաև կիև, կանայք. մարդ, մարդիկ. տղայ, տղաք. տղայք, տղայուանք. կտոր, կտորուանք. Հայ, Հայք. Պուշկար, Պուշկարք. և այլն:

89. Բարդ բառերու յոքնակիներ. — Բարդ բառերը բազմավանկ ըլլալուն պատճառաւ՝ ներ ով յոքնակի կ'ըլլան, ինչպէս, մայրախոսքներ, ներկարարներ:

90. Բայց կըր իրենց վերջին բառը միավանկ է, բարդ բառերը երբեմն ներ ով և երբեմն եր ով յոքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. յոյսացաւք, արժեթուղթեր, գրագէտներ, նաւաւարներ:

91. Երբ բարդ բառը յօդակապով չէ կազմուած, միշտ ներ ով յոքնակի կ'ըլլայ, ինչպէս. ջրհորներ, ձկնորսներ, ֆարափներ, կրծկալներ:

ԺԲ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԳՐԵՆԵՐԸ

Գիշերը խաւար է. (ինչո՞ւ): Ես գիշերը չեմ սիրեր. (ինչո՞ւ): Գիշերուան ժամերը շատ կ'երկարին. (ե՞րբ): Գիշերուան կը սպասենք հանգչելու համար. (ինչո՞ւ): Գիշերէն ձերերը չեն ախորժիր. (ինչո՞ւ): Դժբախտ մարդքի գիշերով կը մխիթարուին. (ինչպէս):

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

53. Գրել այս հասուածը ընդարձակելով եւ հարցումներուն ճեղ շարմար պատասխաններ դնելով. յետոյ գրել թէ գիշեր բառը ինչ հոլովի կը վերաբերի վերոյիշեալ նախադասութեանց ամէն մէկուն մէջ:

54. Ասոր նման հասուած մը շարադրել առտու բառին վեց հոլովներովը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Առտուն շուտաւոր է (ինչո՞ւ). վան զի այն ատեն է որ արեւը կը ծագի, և ամէն կողմ կը սփռէ իր ճառագայթները, և այլն:

55. Ուղղական ընել հետեւեալ հոլովուած բառերը:

Ձանրով, գարմացմամբ, կամարէն, շողերու, տարափի, լեռներէն, զուարթութեամբ, ծովու, ծիծաղէն, ոչխարներէն, կովուն, հորթին, աշխատութեան, ժամուն, օրուան, տարուընէ, հօրմէ, տղոց, քրոջով, սւաման, տանտէրոցմէ:

ԺԲ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՈՎՈՒԾ

92. Հոլովում. — Անունի մը վերջաւորութեան փոխուելուն հոլովում կ'ըսուի:

93. Վեց հոլով կայ. ուղղական, հայցական, սեռական, սրական, բացառական, գործիական:

94. Ուղղական. — Ուղղականը կը պատասխանէ ո՞վ հարցման, ինչպէս. Մայրս բարի է: — Ո՞վ բարի է: — Մայրս:

95. Հայցական. — Հայցականը ուղղականին ձեւը ունի, բայց կը պատասխանէ զո՞վ հարցման, ինչպէս. Մայրս կը սիրեմ: — Ձո՞վ կը սիրեմ: — Մայրս:

96. Սեռական. — Սեռականը կը պատասխանէ որո՞ւն հարցման, ինչպէս. Մօրս աղջիկն էմ: — Որո՞ւն աղջիկն էմ: — Մօրս:

97. Տրական. — Տրականը սեռականին ձեւը ունի, բայց կը պատասխանէ որո՞ւ հարցման, ինչպէս. Մօրս կապուած էմ: — Որո՞ւ կապուած էմ: — Մօրս:

98. Բացառական. — Բացառականը կը պատասխանէ որմե՞ հարցման, ինչպէս. Մօրմէս կը վախեմ: — Որմե՞ կը վախեմ: — Մօրմէս:

99. Գործիական. — Գործիականը կը պատասխանէ որո՞վ հարցման, ինչպէս. Մօրմովս կ'ապրիմ: — Որո՞վ կ'ապրիմ: — Մօրմովս:

100. Այս հարցումներուն տեղ կը գործածուին, ի՞նչ բան, ի՞նչ բանը, ի՞նչ բանին, ի՞նչ բանի, ի՞նչ բանէ, ի՞նչ բանով, երբ խօսքին առարկան ոչ թէ սնձ մը, այլ իր մըն է, ինչպէս. Տունը հին է: — Ի՞նչ բանը հին է: — Տունը:

ԺԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՅԱԶՈՂ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Յակոբ և Պետրոս, երկու գիւղացիներ, որ մը բանջարանոցի մը քովէն կ'անցնէին՝ գլուխ գլխու խօսակցելով իրարու հետ: «Նայէ՛, ըսաւ յանկարծ Յակոբ իր ընկերոջը, սա կաղամբները որքան խոշոր են: — Ատանք ալ բա՛ն են, պատասխանեց Պետրոս հեգնութեամբ, ես անանկ կաղամբ մը տեսած եմ որ մեր գիւղին զանգալատան չափ կար:» Յակոբ՝ որ կաթսայագործ էր, ուզելով անոր բերնին չափը տալ, անմիջապէս ըսաւ. «Ես ալ ժամանակաւ մեր եկեղեցիին չափ կաթսայ մը շինած եմ:» — «Բայց այդ անագին կաթսան ինչի՞ համար շինել տուին:» — «Քու կաղամբդ մէջը եփելու համար անտարակոյս,» յարեց սրամիտ երիտասարդը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

56. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ընդհանուր կտնուէն տարբեր կերպով հոլովուած անունները:

57. Պատմել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:

58. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականը գործածելով.

Պատիւ, որոտում, զաւակ, եկեղեցի, երկիր, արձակուրդ, խանձարուր, հայրիկ, հաշիւ, մատիտ, բարուժիւն:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ասիկա պատուոյ խնդիր մը եղաւ իրեն համար:

59. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն բացառականը գործածելով.

երկաթուղի, ճակատ, աւան, յուզում, անօթուժիւն:

ԺԳ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՈՎՈՒԾ (Շարունակութիւն)

101. Հոլովում. — Հոլովման ընդհանուր կանոնն է.

	Եզակիի մէջ	Յոքնակի մէջ
Ուղղ. Հայց.	Հաց	Հացեր
Սեռ. Տրակ.	Հացի	Հացերու
Բաց.	Հացե	Հացերի
Գործ.	Հացով	Հացերով

102. Հասարակ անուններու եզակի հոլովման բացառութիւններն են հետեւեալները.

103. Ա. ի վերջացող բաղմավանկ անունները սեռականի մէջ կ'ըլլան նաև ուղ, ինչպէս. երկարուղի, երկարուղւոյ. եկեղեցի, եկեղեցւոյ:

104. Բ. ուրիշ վերջացող անունները կ'ըլլան միշտ թեան, թեևե, թեալք, ինչպէս. թերութիւն, թերութեան, թերութեամբ:

105. Գ. ում վերջացող ածանցեալ անունները կ'ըլլան նաև ման, մալք, ինչպէս. որոտում, որոտման, որոտմամբ:

106. Դ. իւ վերջացող գոյականներէն ոմանք կ'ըլլան նաև ուղ, ուե, ուով, ինչպէս. պատիւ, պատուոյ, պատուե, պատուով, և ոմանք ալ ուի, ուե, ուով, ինչպէս. հաշիւ, հաշուի, հաշուե, հաշուով:

107. Ե. վերջին վանկին մէջ ա ունեցող անունները հոլովման մէջ այդ աը չեն կորսնցնիր, ինչպէս. աւան, աւանի. կոռան, կոռանի: Բացառիկ են. ճակատ, ճակտի. թեան, թեանի. զաւակ, զաւկի:

108. Զ. վերջին վանկին մէջ ի պարունակող անուններէն ոմանք հոլովման միջոցին ին չեն կորսնցնուներ, ինչպէս. սկիհ, սկիհի. ալիք, ալիքի: մագնիս, մագնիսի. ապտիկ, ապտիկի: Սակայն կան բառեր ալ որոնց մէջ ին կը կորսուի, ինչպէս. գիր, գրի, երկիր, երկրի. մարգագետին, մարգագետնի:

ԺԴ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱԶԱՏԱՐԱՐ

Սառած գետին վրայ Անայիս իր եղբորը հետ կը խաղար: Յանկարծ սառույցը կը կտորի, կը բացուի փոքրիկ աղջկան ոտքին տակ, և տղան ինքզինքը ջուրին մէջ կը գտնէ: Գլուխն ու թեւերը դեռ դուրսն են: Մառուցի կտորին կը կառչի, իր եղբայրը օգնութեան կը կոչէ, բայց ան խելքը գլխէն գացած՝ կը ձգէ կը փախչի, սուր ճիչեր արձակելով: Անայիս գիտէ թէ գետը խորունկ է, և թէ պիտի թաղուի հոն պաղ ջուրին խորը, հորմէն մօրմէն հեռու: Բայց ահա հաւատարիմ շունն է, խոշոր քիռ-նեոյ մը, որ կը վազէ կուգայ, կ'երկնցնէ թաթերը փոքրիկ տիրուհիին, որ անոնց փաթթուելով վեր կ'ելլէ ու կ'ազատի:

Հ Ր Ս. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

- 60. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ընդհանուր օրէնքն օարբեր կերպով հորովուած անունները:
- 61. Պատմել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:
- 62. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականը գործածելով.
Ծով, տարի, մատուռ, կին, բեռ, Թոռ:
ՕՐԻՆՔԱԿ. — Անվուն ալիքները փոթորիկէն կը փրկրէին:
- 63. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն բացառականը գործածելով.
Ամառ, Թոռ, բարութիւն, արև, պարտէզ, սիրտ:
ՕՐԻՆՔԱԿ. — Ամառուրնե ետքը աշուն կուգայ:

ԺԴ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՈՎՈՒԾ (Շարունակութիւն)

109. Է. Վերջին վանկին մէջ ու պարունակող գառերը գրեթէ միշտ ուն կը պահեն հողովման ատեն, ինչպէս. ապուխս, ապուխի. հեղուկ, հեղուկի: Սակայն բացառութիւններ կան, ինչպէս. օգուս, օգի. սեսուց, սեսի, ևայլն: Ու պարունակող կարգ մը բառեր ալ տարբեր սեռական ունին, ինչպէս. տուն, տան. շուն, շան, ևայլն:

110. Ը. Կարգ մը միավանկ բառեր կան, որոնց սեռականը ու կ'ըլլայ, ինչպէս. մարդ, մարդու. շան, շանու. դար, դարու. ծով, ծովու. նար, նարու. մանչ, մանչու:

111. Թ. Ժամանակ ցուցնող գրեթէ բոլոր անունները կ'ըլլան ուսն, և կամ ուրնե, ոյ, ինչպէս. արևտ, արևտուան, արևտե կամ արևտուրնե, արևտով: Այսպէս կ'ըլլան. ձևեռ, հիմակ, երեկ, ասեև, ժամանակ, անգամ, ցորեկ, օր, կես օր, գիշեր, առաջ, ժամ, հեղ, խրիկուն, անտու, վաղը, սարի, ամիս, շաբաթ:

112. Ժ. Ազգականութեան կապ ցուցնող գրեթէ բոլոր անունները բացառիկ հողովումներ ունին, ինչպէս. Ա. Հայր, հօր, հօրմե, հօրմով, Նոյնպէս. մայր, եղբայր:

Բ. Աղջիկ, աղջկան, աղջիկե, աղջիկով: Նոյնպէս. երիկ, կնիկ:

Գ. Ներ, ներոջ, ներջմե, ներջմով: Նոյնպէս. աներ, սալ, փոյր, կեսուր, կիկ: Ընկեր և սեր բառերը, թէև չըլլան ազգականութեան կապ ցոյց տուող անուններ, կը հողովուին ներին պէս:

113. ԺԱ. Անկանոն կերպով կը հողովուին սեր, սիրոյ. կայսր, կայսեր. ճամբայ, ճամբու. գրուի, զլիւս. արեւ, արեւու. տղայ, տղու. շեռ, շեռան. քեռ, քեռան. քոռ, քոռան. եզ, եզան. հիւ, հիւան. դուռ, դրան. մասուռ, մասրան:

ԺԵ. ԸՆԹԵՆՑՈՒԱԾ. — ԽՈՇՈՐ ՏՈՒԹՈՐԸ ՆԻ ՓՈՒՔՐԻԿ ԳԻՒՂԱՅԻՆ

Անգլիոյ մէջ, Լորտ մը հայկերոյթի հրաւիրեր էր իր գաւառին աղնուականները և մէկ քանի օտարականներ: Ամէնուն գլուխը տաքցեր էր: Շատ գէր ու խոշոր Փրանսացի բժիշկ մը սկսաւ ծաղրել շատ նիւար գաւառացի երիտասարդ մը, որ իր դէմը նստեր էր: Շինականը բարկացաւ, և պատասխանեց թէ հակառակ իր նիւարութեան, կրնար հետեւեալ օրը երեք անգամ Հայտ-Բառքի շրջանը ընել՝ կոնակր առած ահագին Տօքթորը: Բժիշկը ընդունեցաւ, և յիսուն ոսկի գրաւ դրաւ: Հետեւեալ օրը երիտասարդը իր խոստմանը համեմատ որոշեալ տեղը եկաւ ու յայտարարեց թէ ինքը գրաւ դրեր էր բժիշկը կրելու, բայց ոչ զգեստները, ուստի պէտք էր հանուէր: Տօքթորը նեղը մնաց, և ստիպուեցաւ վճարել յիսուն ոսկին, որովհետեւ հանդիսականք իրաւունք տուին զի դաջւոյն:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 64. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել այն անունները որոնք բացառիկ հոլովումներ ունին յօքնակիի մէջ:
- 65. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 66. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականները գործածելով.

Բողոքականք, ձախակողմանք, լեռնցիք, կանայք, մարդիկ, ակադեմականք, դպրոցականք, տղար:

ՕՐԵՆԱԿ. — Բողոքականաց ազգայետը ժողովին նախագահեց:

- 67. Գտնել հետեւեալ բառերուն եզակի ուղղականները.

Բերկրուծեանց, աղոց, կանանց, բողաքացւոց, պերճուծեանց, բուրմանց, ունայնուծեանց, գլխացւոց, ծաւալմանց, մարդոց, յիշողութեանց, հակալրուծեանց, տրոփմանց, բարախմանց, յապաղմանց:

ԺԵ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՈՂՈՒՄ (Շարունակութիւն)

114. Հասարակ անուններու յօքնակի հոլովման բացառութիւնները հետեւեալներն են.

115. Յի՛ք վերջացող յօքնակիները սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան ցւոց, ինչպէս. փաղափայտի, փաղափայտցւոց. գիւղացիք, գիւղացւոց:

116. Կակ վերջացող յօքնակիները սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան կակաց, ինչպէս. բողոքականք, բողոքականաց. պանպանողականք, պանպանողականաց:

117. Եակ վերջացող յօքնակիները սեռականի և տրականի մէջ կ'ըլլան եակց, ինչպէս. աջակողմեակք, աջակողմեակց:

118. Ասոնցմէ զատ՝ ուրիշ և ուր վերջացող անունները յօքնակի սեռականի և տրականի մէջ կրնան ըլլալ նաև քեակց և մակց, ինչպէս. ուրախութեակց, ուսմակց:

119. Տղաք, մարդիկ, կակաց և հետեւեալ կերպով կը հոլովուին.

Ուղղ.	Հայց.	Տղաք	Մարդիկ	Կանայք
Սեռ.	Տրակ.	Տղոց	Մարդոց	Կանակց
Բաց.		Տղոցմե	Մարդոցմե	Կիներեք
Գործ.		Տղոցմով	Մարդոցմով	Կիներով

120. Մարդ և կի՛ն բառերը ընդհանուր օրէնքին համաձայն կ'ըլլան նաև յօքնակիի մէջ մարդեր, մարդերու, մարդերեք, մարդերով. կի՛ներ, կի՛ներու:

121. Աղջիկ բառին յօքնակի սեռականը կ'ըլլայ նաև աղջկանց:

ՀԱՍՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

ԸՆԳՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	Եզակի	Յորնակի	Եզակի	Յորնակի
Ո. Հ.	Ծառ	Ծառեր	Պարտէզ	Պարտէզներ
Ս. Տ.	Ծառի	Ծառերու	Պարտէզի	Պարտէզն ու
Բ.	Ծառե	Ծառերե	Պարտէզե	Պարտէզներե
Գ.	Ծառով	Ծառերով	Պարտէզով	Պարտէզներով

Բ Ա Յ Ա Ռ Ո Ւ Թ Ի Խ Ն Ն Ե Ր

Ա.

Բ.

ի վերջացող բառեր

ուրիշ վերջացող բառեր

	Եզ.	Եզ.	Յոր.
Ո. Հ.	Հողի ⁺	Բարուքիւ	Բարուքիւններ
Ս. Տ.	Հողւոյ	Բարուքեան	Բարուքեանց
Բ.	Հողիե	Բարուքեներ	Բարուքիւններե ⁺
Գ.	Հողիով	Բարուքեամբ	Բարուքիւններով

Գ.

ու՛մ վերջացող բառեր

	Եզ.	Յոր.
Ո. Հ.	Ուսում ⁺	Ուսուցներ
Ս. Տ.	Ուսման	Ուսմանց
Բ.	Ուսումե	Ուսումներե
Գ.	Ուսմամբ	Ուսումներով

Գրքի վերջում

Դ.

իւ վերջացող բառեր

	Եզ.	Եզ.
Ո. Հ.	Պատիւ	Հաշիւ ⁺
Ս. Տ.	Պատուոյ	Հաշուի
Բ.	Պատուե	Հաշուե
Գ.	Պատուով	Հաշուով

Ե.

Զ.

վերջին վանկին մէջ ա պարունակող կարգ մը բառեր

վերջին վանկին մէջ ի պարունակող կարգ մը բառեր

	Եզ.	Եզ.	Յոր.
Ո. Հ.	Ճակատ	Գիր ⁺	Գիրեր
Ս. Տ.	Ճակաի	Գրի	Գիրերու
Բ.	Ճակատե	Գրե	Գիրերե
Գ.	Ճակատով	Գրով	Գիրերով

Է.

վերջին վանկին մէջ ու պարունակող բանի մը բառեր

	Եզ.	Եզ.	Յոր.
Ո. Հ.	Օգուտ ⁺	Տուն	Տուներ
Ս. Տ.	Օգտի	Տան	Տուներու
Բ.	Օգուտե	Տունե	Տուներե
Գ.	Օգուտով	Տունով	Տուներով

Ը.

Քանի մը միավանկ բառեր

	եգ.	Յոր.	եգ.	Յոր.
Ո. Հ.	Ծով	Ծովեր	Մարդ	Մարդիկ
Ս. Տ.	Ծովու	Ծովերու	Մարդու	Մարդոց
Բ.	Ծովե	Ծովերե	Մարդե	Մարդոցմե
Գ.	Ծովով	Ծովերով	Մարդով	Մարդոցմով

Թ.

Ժամանակ ցուցնող բառեր

	եգ.	եգ.	եգ.
Ո. Հ.	Ամառ	Ատեն	Ժամ
Ս. Տ.	Ամառուան	Ատենուան	Ժամուան
		կամ Ատենի	կամ Ժամու
Բ.	Ամառուընե	Ատենե	Ժամե
	կամ Ամառե		
Գ.	Ամառով	Ատենով	Ժամով

Ժ.

Ազգականութեան կապ ցուցնող բառեր

	եգ.	եգ.	եգ.	Յոր.
Ո. Հ.	Հայր	Կնիկ	Ներ	Կին
Ս. Տ.	Հոր	Կնկան	Ներոջ	Կնոջ
Բ.	Հորե	Կնիկե	Ներոջմե	Կնոջմե
Գ.	Հորով	Կնիկով	Ներոջով	Կնոջով

Ժ.Ս.

կամ վերջացող յօքնակիներ

Ո.	Բողոքական	Աջակողմեան
Հ.	Բողոքականներ	Աջակողմեաններ
Ս. Տ.	Բողոքականաց	Աջակողմեանց
Բ.	Բողոքականների	Աջակողմեանների
Գ.	Բողոքականներով	Աջակողմեաններով

Ժ.Բ.

կամ վերջացող յօքնակիներ

Ժ.Գ.

ցի վերջացող յօքնակիներ

Ո.	Գիւղացի
Հ.	Գիւղացիներ
Ս. Տ.	Գիւղացւոց
Բ.	Գիւղացիների
Գ.	Գիւղացիներով

Ժ.Դ.

Անկանոն հոլովութիւններ

		եգ.	
Ո. Հ.	Սեր	Կայսր	Գլուխ
Ս. Տ.	Սիրոյ	Կայսեր	Գլխու
Բ.	Սերե	Կայսրե	Գլխե
Գ.	Սիրով	Կայսրով	Գլխով

	եգ.	Յոր.	եգ.	Յոր.
Ո. Հ.	Տղայ	Տղա	Ճամբայ	Ճամբաներ
Ս. Տ.	Տղու	Տղոց	Ճամբու	Ճամբաներու
Բ.	Տղե	Տղոցմե	Ճամբե	Ճամբաներե
Գ.	Տղով	Տղոցմով	Ճամբով	Ճամբաներով

	եգ.	եգ.	եգ.	Յոր.
Ո. Հ.	Եղ	Թոռ	Դուռ	Դուռներ
Ս. Տ.	Եղան	Թոռան	Դուռն	Դուռներու
Բ.	Եղե	Թոռնե	Դուռնե	Դուռներե
Գ.	Եղով	Թոռնով	Դուռնով	Դուռներով

ԺԶ. ԸՆԹԵՐՅՈՒՄՄ. — ԼՈՒՍԱՆՈՐԾԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Մեր լուսաւորման գլխաւոր նիւթերն են՝ քարիւղը որ Հիւսիսային Ամերիկայի և Ռուսիոյ մէջ կը բխի աղբիւրներէ, և որ կը գործածուի մեր տուններուն մէջ, կազը ոչ գետնածուխէ կը գոյանայ և ընդհանրապէս կը լուսաւորէ մեր պողոտաներն ու հրապարակները, ելեկտրական լոյսը որ նոր գիւտ մըն է և կ'սկսի Պուսոյ մէջ ալ երեւալ, բուսական ձէթը որ տունկերէ կը հանուի, և ճրագը որ ճարպէն կը շինուի: Իսկ մեղրամոմը որ մեղուին ճարտարագործութիւնն է, հիմայ կը գործածուի գրեթէ միայն Հայոց, Յունաց և Լատինաց եկեղեցիներուն մէջ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 68. Օրինակել այս հասուածը. եւ ստորագծել այն յասուկ անունները որոնք բացառիկ հոլովումներ ունին եզակիի կամ յօքնակիի մէջ:
- 69. Բերանացի պատել այս հասուածը:
- 70. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Քարիւղ, Ամերիկա, աղբիւր, բնակարան, կազ, պողոտայ, հրապարակ, գիւտ, ձէթ, տունկ, ճրագ, ճարպ, մեղու, Ռուսիա

ՕՐԵՆԱԿ. Բարիւղի մասնաւոր հնոցներ կան, որոնց վրայ կերակուր կ'եփուի:

- 71. Դժնել հետեւեալ բառերուն եզակի ուղղականները.
Չինացիք, Սկովտիացիք, Կարմելեանց, Գալիֆորնիոյ, ճարոնցուց, Անդրալեոնականաց, Եսբիմացիք:

ԺԶ. ԴԱՍ. — ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՒՎՈՒՄԸ

122. Յատուկ անունները ընդհանուր կանոնին համեմատ կը հոլովուին: Յատուկ անունները ընդհանրապէս եզակի կը գործածուին, սակայն կրնան յօքնակի ալ գործածուիլ, ինչպէս. Պուրպուրները սիրեցիկ Ֆրանսայի:

123. Յատուկ անուններու հոլովման բացառութիւններ են եզակիի մէջ հետեւեալները.

1. ա և իա վերջացող յատուկ անունները յ կ'անունն հոլովման մէջ, ինչպէս. Ֆրանսա, Ֆրանսայի. Աննա, Աննայի. Եւսոփիա, Եւսոփիայի:
2. իա վերջացող աշխարհագրական անունները կ'ըլլան իոյ, իայի, իայով, ինչպէս. Անգլիա, Անգլիոյ, Անգլիայի, Անգլիայով:
3. Նոյնպէս օ վերջացող անունները կ'ըլլան ոյի, ոյի, ոյով, ինչպէս. Շիփալի, Շիփալոյի, Շիփալոյի, Շիփալոյով. Բոնի, Բոնիոյի, Բոնիոյի, Բոնիոյով:
4. Վերջին վանկին մէջ ա, ի, ու պարունակող յատուկ անունները միշտ անփոփոխ կը մնան հոլովման մէջ, ինչպէս. Եփրատ, Եփրատի. Պերլի, Պերլի. Վարդուկ, Վարդուկի: Բացառիկ է Չասիկ, Չասիկի:
5. Անկանոն հոլովումներ ունին Ասուած, Ասուծոյ, Ասուծակ, Ասուծմով Չիկ, Չիկու. Հայ, Հայու. Պոլիս, Պոլոյ. Ասուածածիկ, Ասուածածկայ. Խրու, Խրման, և այլն:

124. Յատուկ անուններու հոլովման բացառութիւններն են յօքնակիի մէջ հետեւեալները.

Եսեփ, ցիփ, կսեփ վերջաւորուած յատուկ անունները յօքնակի սեռականի մէջ կ'ըլլան եսեփ, ցեփ, կսեփ, ինչպէս. Օսեփեփեփ, Օսեփեփեփ. Կարնեցիփ, Կարնեցուց. Ղեւսակսեփ, Ղեւսակսեփ: Բացառիկ կերպով կրնան հոլովուիլ նաև Հայ, Յոյն, Հեղեկ, Հրեայ և ուրիշ ազգերու անուններ, ինչպէս. Հայք, Հայոց. Յոյնք, Յոյնաց. Հեղեկք, Հեղեկաց. Հրեայք, Հրեից:

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	եզ.	Յոք.
Ո. Հ.	Յովսէփ	Յովսէփներ
Ս. Տ.	Յովսէփի	Յովսէփներու
Բ.	Յովսէփե	Յովսէփներե
Գ.	Յովսէփով	Յովսէփներով

	եզ.	Յոք.
Ո. Հ.	Շուշան	Շուշաններ
Ս. Տ.	Շուշանի	Շուշաններու
Բ.	Շուշանե	Շուշաններե
Գ.	Շուշանով	Շուշաններով

Բ Ա Յ Ա Ռ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Ա.

ա եւ իա վերջացող անուններ

Ո. Հ.	Ֆրանսա	Եւտոքսիա
Ս. Տ.	Ֆրանսայի	Եւտոքսիայի
Բ.	Ֆրանսայե	Եւտոքսիայե
Գ.	Ֆրանսայով	Եւտոքսիայով

Բ.

Գ.

իա վերջացող երկրի անուններ օ վերջացող երկրի անուններ

Ո. Հ.	Սպանիա	Շիքակօ
Ս. Տ.	Սպանիոյ	Շիքակոյի
Բ.	Սպանիայե	Շիքակոյե
Գ.	Սպանիայով	Շիքակոյով

Դ.

Վերջին վանկի ի տառն յսպաւումը

Ո. Հ.	Չատիկ
Ս. Տ.	Չատկի
Բ.	Չատկե
Գ.	Չատիկով

Ե.

Անկանոն հոլովումներ եզակիի մէջ

Ո. Հ.	Աստուած	Հայ	Խթում	Պոլիս	Չին
Ս. Տ.	Աստուծոյ	Հայու	Խթման	Պոլսոյ	Չինու
Բ.	Աստուծմե	Հայե	Խթումե	Պոլսե	Չինե
Գ.	Աստուծով	Հայով	Խթումով	Պոլսով	Չինով

Զ.

Է.

Ը.

	եանք վերջացող յոքնակի անուններ	ցիք վերջացող յոքն. անուններ	կանք վերջացող յոքնակի անուններ
Ո.	Օսմանեանք	Պոլսեցիք	Հոռմէակեանք
Հ.	Օսմանեանքեր	Պոլսեցիքեր	Հոռմէակեանքեր
Ս.Տ.	Օսմանեանց	Պոլսեցւոց	Հոռմէակեանց
Բ.	Օսմանեանքերե	Պոլսեցիքերե	Հոռմէակեանքերե
Գ.	Օսմանեանքերով	Պոլսեցիքերով	Հոռմէակեանքերով

Թ.

Անկանոն յոքնակի հոլովներ

Ո.	Հայք	Հրեայք
Հ.	Հայեր	Հրեաներ
Ս. Տ.	Հայոց	Հրէից
Բ.	Հայերե	Հրեաներե
Գ.	Հայերով	Հրեաներով
Ո.	Հնդիկք	Պարսիկք
Հ.	Հնդիկներ	Պարսիկներ
Ս. Տ.	Հնդկաց	Պարսկաց
Բ.	Հնդիկներե	Պարսիկներե
Գ.	Հնդիկներով	Պարսիկներով

ԺԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄՐԱՄԻՑ ՊԱՏԱՍԵԱՆ

Ժամանակաւ, երբ տակաւին հնարուած չէր շողեկաւորը և ամէն մարդ կառքով կը ճամբորդէր, Անգլիոյ թագաւորներէն մէկը, Գէորգ Ա., գիւղի մը պանդոկը իջաւ, կառքին ձիերը փոխել տալու համար, և անօթի ըլլալով՝ երկու հաւկիթ բերել տուաւ: Մեկնելու պահուն՝ իր մանկուակը եկաւ զանգատեցաւ թէ պանդոկապետը հարիւր ֆիորին կը պահանջէր հաւկիթներուն փոխարէն: Ինքնակալը կանչել տուաւ զայն և հարցուց թէ արդեօք հաւկիթները շատ հազուագիւտ էին այդ գիւղին մէջ որ այդպէս սուղ կը ծախէր: «Ո՛չ, տէր արքայ, պատասխանեց սրամիտ գիւղացին, նոյն իսկ շատ առատ են, բայց թագաւորները հազուագիւտ են և երբ բախտը Ձեր վեհափառութեան պէս մեծ ինքնակալ մը կը զրկէ մեզի, կը ջանանք օգուտ քաղել:» Թագաւորը ժպտեցաւ և հարիւր ֆիորինը համրել տուաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 72. Օրինակել այս հասուածը, եւ ցոյց տալ մէջի անուններուն թիւը՝
- 73. Յոյց տալ այդ անուններուն հորովները:
- 74. Պատմել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:
- 75. Հետեւեալ բառերով մէյմէկ խօսք շինել.

Շոգեկառք, ճամբորդ, պանդոկ, հաւկիթ, մանկուակ, սրամիտ հազուագիւտ, ինքնակալ, ֆիորին, առատ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Շոգեկառքով ճամբորդութիւնը յոգնեցուցիչ է:

- 76. Լուծել այս հասուածին առաջին տարր անունները:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կառքին | հասարակ անուն եզակի սեռական
 ձիերը | հասարակ անուն յոքնակի հայցական

- 77. Հետեւեալ խօսքերուն մէջի շեղագիր անուններուն թիւը փոխել.

Թռչունը պուրակին մէջ կը գեղգեղէ: — Սարկաւազը խորանը կը խնկարկէ: — Բանաստեղծները տաղեր կը յօրինեն: — Ատենախօսները քններուն վրայէն կը ճառեն: — Վարագը և արջը-գալղին չափ անգուժեն: — Այն հիւանդութիւնները, որոնք ուշիշիւ կը փոխանցուին, տարափոխիկ կը կոչուին: — Ան որ գալիք վտանգը կը տեսնէ, նախատես մարդ մըն է: — Փոսոււտները գիշերը կը փայլին խոտին մէջ:

- 78. Գտնել վեց ծաղիկի եւ վեց միջասի անուն, եւ գրել անոնց յորնակին: Գտնել վեց ձուկի եւ վեց թռչունի անուն, եւ գրել անոնց եզակի սեռականը: Գտնել վեց քաղաքի անուն, եւ գրել անոնց եզակի բացառականները:

ԺԷ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

125. ԱՆՈՒՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ. — Անուն մը լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ.

1. Տեսակը. հասարակ կամ յասուկ անուն:
2. Թիւը. եզակի կամ յոքնակի:
3. Հորովը. ուղղական, հոյցական, սեռական, տրական, բացառական, կամ գործիական:

126. ԿՐԿԱՏՈՒՄՆԵՐ. — Լուծման մէջ սովորութիւն է բառերը կրճատելով գրել:

Յասուկ անուն գրելու տեղ՝ գրելու է յս. ան. հասարակ անուն՝ հս. ան. եզակի՝ եզ. յոքնակի՝ յք.:

Ուղղական՝ ուղ. հայցական՝ հյց. սեռական՝ սո. տրական՝ տր. բացառական՝ բքո. գործիական՝ գրծ.:

ԺԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԴԵՐՁԱԿ ՇԻՎԱԼԱՐԸ

Հնդկաստանի մէջ տեսակ մը շիկահաւ կայ, տարօրինակ կերպով հետաքրքրական փոքրիկ թռչուն մը, որուն արհեստը դերձակութիւն է: Ծառերուն տերեւները կը ժողվէ, իրարու կը կարէ և պատեան մը կը շինէ իր ձագուկներուն բոյնը մէջը պահելու համար: Պատեանին ներսի կողմը ստեւներով, փետուրներով, սարդի ոտաջններով կը ծածկէ, որպէս զի կակուղ ըլլայ: Իր սակն է իր սուր կտուցը, և դերձանը՝ բուսական փափուկ թել մը, զոր խոտի շիւղերուն մէջէն կ'ընտրէ կամ զոր կը մանէ շրջակայ մացառներուն բամպակի ծուէրները ժողվելով ու գզելով: Այս թռչունը հազիւ երեք մատ երկայնութիւն ունի: Էգը թուխ է: Արուին փետուրները գոյնզգոյն են:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Բ

- 79. Որինակել այս հասուածը, եւ ցոյց տալ յասկացուցիչները:
- 80. Զատել այս հասուածին մէջի բոլոր յասկացեալները, եւ մէյ մէկ խօսք շինել անոնցմով:

ՕՐԻՆՍԱԿ — Արուեստը հարստութիւն մը կ'արժէ:

- 81. Մէյմէկ պատշաճ յասկացուցիչ դնել հետեւեալ յասկացեալներուն ըով.

. . . խրատը. — . . . հրացանը. — . . . լեզուն. — . . . բրիչը. —
որսորդութիւնը. — . . . աչքը. — . . . ապուրը. — . . . ստեղնաշարը. —
. . . երգեհոնը. — . . . ջերմանոցը. — . . . կանթերը:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ծերունիին խրատը:

- 82. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անուններով.
Որմնադրին ծեփակը, աշխատանոցին լոյսը, նորթիկին մկրատը,
զրբին պատկերները, ծառային ամսականները, դեղձածիկին դայլայիկը:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Որմնադրին ծեփակը ցեխին մէջ ինկաւ:

- 83. Մէյմէկ յարմար յասկացեալ դնել հետեւեալ յասկացուցիչներուն ըով.

Լուսին . . . — ձիւնին . . . — ջուծակին . . . — հայլիին . . . —
մատերուն . . . — դաշնակին . . . — սեղանին . . . — զեղձին . . . —
եղեւիններուն . . . — ամպերուն . . . — փոթորիկին . . . :

ԺԸ. ԴԱՍ. — ՅԱՏԿԱՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ՅԱՏԿԱՑՆԱԼ

127. Անունը՝ յասկացուցիչ. — Յասկացուցիչը բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնէ, և կ'ըլլայ միշտ սեռական, թէ՛ եզակիի և թէ՛ յոթնակիի մէջ, ինչպէս. դպրոցին աշակերտը. տուներուն սանիթները. դրան բանաշին:

128. Անունը՝ յասկացեալ. — Յասկացեալը յասկացուցիչին վերաբերեալ անունն է, ինչպէս. դպրոցին աշակերտները. սան սանիթը. դռներուն բանալիները:

129. Յասկացեալը կրնայ ըլլալ ուղղական, հայցական, սեռական, տակնական, բացատական, գործիական, ինչպէս. դպրոցին աշակերտը, դպրոցին աշակերտներ, դպրոցին աշակերտէն, դպրոցին աշակերտով:

130. Յասկացուցիչը կը պատասխանէ որո՞ւն հարցման, ինչպէս. որո՞ւն աշակերտը. — դպրոցին:

131. Յասկացուցիչը յասկացեալէն առաջ կը դրուի ընդհանրապէս, բայց երբեմն կրնայ նաեւ ետքը դրուի:

ԺԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳՆԻՂԱՅԻՆ ԵՒ ԿԱՊԻԿԸ

Հարուստ և տգեղ կոմսուհի մը կապիկ մը ունէր, որ թաւիչէ ոսկեճամուկ զգեստներով հագուած՝ տանը մէջ կը պտըտէր: Օր մը ագարակի մը ծառան իր տէրոջը կողմէն կողով մը լեցուն պտուղ բերաւ կոմսուհիին: Երբ սանդուխէն վեր կ'ելլէր, կապիկին հանդիպեցաւ, ու մարդ կարծելով՝ բարեւեց զայն: Կապիկը, գուշակելով որ ուտելիք մը կար, աղան կեցուց, և կողովին տերեւները բանալով՝ մէջը գտնուած թուղերը մէկիկ մէկիկ կերաւ: Նոյն միջոցին տան տիրուհին վրայ հասաւ: Այն ատեն ծառան ըսաւ. «Տիկին, տէրս ձեզի կը զրկէ այս կողովը, որուն մէջ սերկելիչներ կան: Թուղեր ալ կային, բայց ձեր որդին կերաւ զանոնք:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

84. Օրինակել այս հասուածը, նշանակել մէկ գծով անունները եւ երկու գծով բայերը:

85. Պատմել այս հասուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն:

86. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերը իւրեւ ենթակայ գործածելով.

Կոմսուհի, կապիկ, Սաւիշ, զգեստ, ագարակ, ծառայ, սանդուխ, տերեւ կողով, սերկելիչ:

ՕՐԻՆՑԱԿ. — Կապիկը տգեղ և չար կենդանի մըն է:

87. Օրինակել հետեւեալ ցուցակը եւ ստորագծել ենթակաները.

ԵԶ.

Կոմսուհին կապիկ մը ունէր. ագարակին ծառան կողով մը բերաւ. տան տիրուհին վրայ հասաւ. ծառան զայն մարդ կարծեց. ձեր որդին կերաւ զայն:

ՅՈՔ.

Կոմսուհիները կապիկներ ունէին. ագարակին ծառաները կողովներ բերին. տան տիրուհիները վրայ հասան. ծառաները զանոնք մարդ կարծեցին. ձեր որդիները կերան զանոնք:

88. Մէյմէկ ենթակայ դնել հետեւեալ բայերուն քով.

- . . . Թափեցան . . . կը մահէ:
- . . . կը զժազրեն . . . կը կարդայ:
- . . . կ'երթայ: . . . կը ծափահարեն:
- . . . կուլայ: . . . կը թնդան:

89 Մէյմէկ յասկացուցիչ աւելցնել հետեւեալ ենթականերուն քով.

- . . . ընտանիքը բարեկիրթ է: . . . կոճակը փրթաւ:
- . . . տղաքը հիւանդ են: . . . սիւները կործանեցան:
- . . . աղջիկը դուրս գնաց: . . . Թանաքը Թափեցաւ:

ՕՐԻՆՑԱԿ. — Մարգարիւն ընտանիքը բարեկիրթ է:

90. Յորճակի զարմնել հետեւեալ խօսքերը.

Տատրակը կը մնչէ — Կայծը հրդեհ կը պատճառէ — Վտակը գետին մէջ կը Թափի — Խենդը դիւրամուտան կ'ըլլայ — Մարգրիտը խոշին առջև յարգ չունի — Թուշունը կամաց կամաց բոյն կը շինէ — Գոտրէ կորիզը որ միջուկը ուտես:

ԺԹ. ԴԱՍ. — ԵՆԹԱԿԱՅ ԵՒ ԲԱՅ

132. Բայ. — Բայը բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնէ:

133. Անունը՝ իբրև ենթակայ. — Ենթակայ անունը ցոյց կու տայ այն անձը, այն անկախունը, այն իրը, որ գործողութիւնը կը կատարէ կամ իր վրայ, ինչպէս՝ ֆնացայ (շեգոֆ), և կամ ուրիշ առարկայի մը վրայ, ինչպէս՝ ձեծեցի (ներգործակալ):

134. Երբ ենթական յոֆնակի անուն մըն է, բայը յոֆնակի կը գրուի:

135. Առանց բայի խօսք չ'ըլլար:

Ի. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿԵՐԱԿԸ

Կրակը մեր կերակուրները եփելու կը ծառայէ՛ կրակով կը տաքնանք ձմեռը, երբ արեւուն ջերմութիւնը չի բաւեր: Կրակէն լոյս կ'առնենք գիշերը: Տաք նալու համար կը գործածենք փայտ և փայտի ածուխ՝ կը գործածենք նաև հանքածուխ: Հանքածուխը կազմուած է հին անտառներու փայտէն, որոնք ժամանակաւ գետնին տակը թաղուած և հոն փտտած են: Քանի մը աղքատ երկիրներու մէջ տուրք ալ կը գործածեն՝ որ սեւ փտահող մըն է, և կը կազմուի հողի հետ խառնուած փտտած մամուռէ և արմատներէ, տեսակ մը հանքածուխ որ նոր պիտի չլինուի: Ասիոյ զանազան կողմերը աղքատ գիւղացիք կը վառեն նաև կենդանի աթար ու երբեմն ալ չոր ոսկորներ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 91. Օրինակել այս հասուածը, ցոյց թալ րայերը եւ անունները.
- 92. Պատմել այս հասուածը բնականացի:
- 93. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերը իր խնդիր գործածելով.

Կրակ, կերակուր, արև, ձմեռ, ջերմութիւն, լոյս, գիշեր, փայտ, հանքածուխ, անտառ, մամուռ, արմատ, Ասիա, գիւղացի, ոսկոր, կողմ, կենդանի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կրակով կ'եփենք մեր կերակուրները:

94. Ցոյց թալ թէ հետեւեալ նախադասութեանց մէջ որոնք են ենթակաները, որոնք են խնդիրները:

Քոյրս մատնոցով չի կարեր — Մարգրիտ տաննոց մը տուաւ աղքատին — Հայրս ուշ կը դառնայ շուկայէն — Վարդուհին աւելը լուաց՝ — Կոյրերը լոյս չեն տեսներ — Աղքատը սրինգ կը նուագէր — Տղան պարտէզ պիտի երթայ — Ճրագը աշտանակէն ինկաւ — Կատուն մուկին հանդիպեցաւ — Շունը սակառը կը տանէր — Ձեռքերս շղթայով կապուած էին — Ոտքերս ցուրտէն սառեր էին — Զիւնէն լեռները ճերմկեցան:

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ. — Քոյրս (ենթակայ) մատնոցով (խնդիր) չի կարեր: Զիւնէն (խնդիր) լեռները (ենթակայ) ճերմկեցան:

Ի. ԴԱՍ. — ԽՆԴԻՐ

136. Անունը՝ խնդիր. — Խնդիրը ցոյց կու տայ ջան առարկան որուն վրայ գործողութիւն կը կատարուի, ինչպէս. կը սիրեմ դպրոցը: — Ամէն օր դպրոց կ'երթաւ: — Փախաք տուած եմ դպրոցին: — Ձեռ ուզեր հեռանալ դպրոցէն: — Դպրոցով մարդ պիտի ըլլամ:

137. Խնդիրը բային յայտնած իմաստը կը լրացնէ, ինչպէս. ի՞նչ բանը կը սիրեմ. — դպրոցը: — Ամէն օր ո՞ւր կ'երթաւ. — դպրոց: — Ի՞նչ բանի փախաք տուած եմ. — դպրոցին: — Ո՞ւր կի եմ ուզեր հեռանալ. — դպրոցէն: — Ինչո՞վ մարդ պիտի ըլլամ. — դպրոցով:

138. Բայերը կրնան նաև խնդիր չունենալ, ինչպէս. պիտի ֆլանաւ, շատ փաշտեցի, ուշ հասայ, կը մտնէ:

ԻԱ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱՄ. — ԽԱՂԱՎԻԿՆԵՐԸ

Խաղալիկները ժամանակակից գիւտ մը չեն: Հասարակութիւններ առաջ, հին ազգերն ալ տեսակ տեսակ խաղալիկներ հնարած էին, որոնք նոյն ժամանակի տղոց ուրախութիւն և զուարճութիւն կը հայթայթէին: Յոյները, Հռովմայեցիք ու Եգիպտացիք ալ կը ճանչնային այն պուպրիկները որոնք կը շարժին, և փայտէ կոկորդիլոսներ կը քանդակէին: Սակայն ամէն դար իր մասնաւոր դրոշմը ձգած է զուարճութեան գործիքներուն վրայ: Այսօր գիտական խաղալիկները շատ կը փնտռուին: Տղոց համար վայրաշարժներ, հանրակառքեր և ելեկտրական մեքենաներ կը յորինեն հիմայ, որպէս զի այդ մանրանկար առարկաներուն վրայ պատրաստուի իրենց միտքը՝ որ մը անոնց մեծերը ըմբռնելու:

Հ Ր Ա Ղ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

- 95. Օրինակել այս հասուածը, եւ ցոյց ճալ անունները եւ բայերը:
- 96. Զատել անուններուն մէջէն սեռի խնդիրները եւ ենթակաները:
- 97. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Թաղալիկ, տարի, ազգ, ժամանակ, ուրախութիւն, զուարճութիւն, Յոյներ, պուպրիկ, կոկորդիլոս, դար, վայրաշարժ, հանրակառք, մեքենայ:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Խաղալիկ մը գնեցի Ատրինէին համար:

98. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մէջէն ենթական, բայը եւ սեռի խնդիրը:

Ձին կառքը կը բաշէ: — Թիժեռնիկը կը սիրէ ծաղիկները: — Առուակը կը ջրէ պարտէզը: — Նաւագարը կը վարէ նաւը: — Եզը կոտորներ ունի: — Նկարիչը վրձին կը գործածէ: — Փորագրիչը զրոցը կոտրեց: — Պարտիզպանը մարկեղը ձեռք առաւ: — Տղրուկը արիւնը կը ծծէ:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ձիւն (ենթ.) կառքը (սեռի խնդ.) կը բաշէ (բայ):

99. Մէյմէկ խօսք շինել յետագայ օրինակին համեմատ, հետեւեալ բառերը գործածելով.

Ենթականեր. — կաղնի, հաճարի, հոյնի, մամխի, մնի, մորենի, արքայամորի, ործ:

Սեռի խնդիրներ. — Հոյն, արքայամոր, խաղող, սին, մամուխ, հաճար, մոր, խոզկաղին:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Կաղնի խոզկաղին կու տայ:

100. Հետեւեալ ենթակաները յարմարցնել վարի խօսքերուն:

Լոյս, ջրվէժ, հիւսիսակ, շոգի, աղբիւր, անձրև, գետ, վտակ, առուակ:

. . . ամպերէն կը տեղայ: — . . . արեւէն կու գայ: — . . . ժայռերէն կը գահավիժի: — . . . հողէն կը բխի: — . . . հիւսիսէն կը փչէ: — . . . ծովէն կը բարձրանայ: — . . . վտակին մէջ կը հոսի: — . . . դէպի գետը կը բաշէ: — . . . իր ջուրերը ծովը կը տանի:

ԻԱ. ԴԱՍ. — ՍԵՌԻ ԵՆՆԻՐ

139. Սեռի խնդիրը միշտ հայցական հարով կ'ըլլայ և միշտ ներգործական բայերու հետ կը գործածուի, ինչպէս. Դպրոցը կը սիրել: — Խճճուրը կ'սկսել: — Վարդը կը հոսուրսաւ: — Հաց կ'ուտի:

Ի Բ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՄՅԱՅԻՐ ԳԻՏՈՒՆԸ

Մեծ գիտուն մը իր բարեկամներէն մէկուն այցելութեան գացեր էր. տուն դարձած ատեն նշմարեց որ ծխատուփը քովը չէ: Ոսկի գեղոր մըն էր զոր մեծ խնամքով կը պահէր: Կարծեց թէ իր բարեկամին տունը ձգած է զայն, ու հետեւեալ տոմսակը գրեց անոր. «Միրելի բարեկամ, կարծեմ թէ ծխատուփս ձեր տունը մոռցած եմ. հաճեցէ՛ք գտնել զայն և գրաբերիս հետ զրկել ինձի:» Բայց պահարանը գոցելու պահուն, զըրպօնին մէջ ծանր բան մը զգաց, փնտուեց: «Վայ, հոս է եղեր, աղաղակեց. էյ, աւելի աղէկ,» և նամակը բանալով հետեւեալ յետ-գրութեանը աւելցուց. «Փնտուելու նեղութիւնը մի կրէ՛ք. ծխատուփս գտայ:» Յետոյ նամակը նորէն փակեց ու իր բարեկամին զրկեց զայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ Ն Ե Ր

- 101. Օրինակել այս հասուածը, զատել ակունները եւ բայերը:
- 102. Անուններուն մէջէն գտնել բնուրբան խնդիրները:
- 103. Պատմել բերանացի այս պատմութիւնը, յետոյ գրել զայն:
- 104. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — եզ, ձի, խոզ, վարագ փիղ, ճագար, խեցգետին, կրիայ, խղունջ, իշամեղու, ապուծ, արաղաղ:

Սեռի խնդիրներ. — Խայթոց, ժանիք, պատիճ, եղջիւր, ճիւղան, բբուկ, կոճիճ, կնիկ, բողկուկ, հերձատամ, խեփոր, հերձածանիք:

ՕՐԻՆԱԿ. — Խեղճեցիկը հերձածանիքներ ունի:

105. Յորնակի խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — Գարհատ, գուր, զրոց, բրիչ, մուրճ, մորակ, ձեփակ, Թիակ, խարտոց, տապար, գրիչ:

Բնուրբան խնդիրներ. — Դարբին, հողագործ, հանքագործ, նաւավար, բանդակագործ, փայտահատ, սալապան, գրագէտ, ատաղձագործ, որմնաղիր, կոպղարար:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մուրճերը դարբիններուն գործիքներն են

106. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — Մուկ, գայլ, եզ, սիււռ, տզրուկ, շիկահաւ:

Բայեր. — Կը կլէ, կը կրծէ, կը զիշատէ, կը ծծէ, կը ճարակի, կը ծամէ:

Սեռի խնդիրներ. — Արմատ, ոչխար, խոտ, կաղին, արին, ճանճ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մուկը կը կրծէ արմատները:

107. Շինել վեց խօսք, որոնց խնդիրները ըլլան հայ հեղինակներու անուններ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Եզնիկը կարդացած էր:

108. Շինել վեց խօսք, որոնց ենթակաները ըլլան օտար գիտուններու անուններ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կոպիտնիկոս գտաւ մոլորակային դրոժիւնը:

Ի Բ. ԴԱՍ. — ԲՆՈՒՐԲԱՆ ԽՆԴԻՐ

140. Բնուրբան խնդիր. — Բնուրբան խնդիրը կ'ըլլայ հայցական, տրական, բացատրական, գործիական, ինչպէս.

- Հայցական. դպրոց կ'երթաւ:
- Տրական. դպրոցին փախաք տուած եւ:
- Բացատրական. դպրոցէն չեմ հեռանար:
- Գործիական. դպրոցով մարդ պիտի ըլլաւ:

ԻԳ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՉՐԵՆ ԿՈՒ ԳԱՅ

Օղին մէջ շատ շոգի կայ: Արևը և երկիրը իրենց ջերմութեամբ կը շոգիացնեն ծովերուն, գետերուն և լիճերուն ջուրերը: Այդ շոգին օդին մէջ կը պաղի և պղախի կաթիլներու կը վերածուի, որոնք իրարու միանալով՝ օդին բարձրերը կ'ելլեն և ամպերը կը կազմեն. ու ինչպէս ծուխը օդին մէջ կը սաւառնի, նոյնպէս ամպն ալ հոն կը լողայ: Երկրէն վեր ելլող այդ շոգիները երբ շատ ծանրանան, ա՛լ չեն կրնար օդին մէջ կեանալ, և անձրևի ձևով կաթիլ կաթիլ վար կ'իջնան:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

109. Օրինակել այս հասուածը, ցոյց տալ ենթակաները եւ խնդիրները՝

110. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Շոգի, ջերմութիւն, լիճ, գետ, կամիլ, ամպ, ծուխ:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Շոգին տարուծենէ առաջ կու գայ:

111. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — Արև, լուսին, եգ, ձի, կով, այծ, հայր, մայր, վտակ, առուակ, խայտա. շիկահաւ, սոխակ:

Բայեր. — Երգել, սիրել, ջրել, լուսաւորել, տալ, վարել:

Սեռի խնդիրներ. — Արօր, երգ, տղար, երկիր, մարգագետին, կամ:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Արեւն ու լուսինը երկիրը կը լուսաւորեն:

112. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — Ասեղ, գնդասեղ, գիրք, լրագիր, եգ, կով, ձի, զամբիկ, ոչխար, գառնուկ, կամսայ, սան, Թռժակ, անձեղ, հիւանդ, վիրաւոր, զինուոր, սպայ:

Քննարկեալ խնդիրներ. — Գրադարան, ցորանոց, ասեղնոց, զոմ, մսուր, ախոռ, վանդակ, խոհանոց, հիւանդանոց:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ասեղն ու գնդասեղները ասեղնոցին մէջ են:

113. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով.

Ենթականեր. — Շուն, կառու, արև, անձիկ, փայտահատ բեռի:

Ցատկացուցիչներ. — Երէկուան, եղբորս, անտառին, Գէորգին, առտուան, դրացիին:

Բայեր. — Կը տարքնէ, կը պահպանէ, կը սիրէ, կը կարէ, կ'ուտէ, կը ջրէ:

Սեռի խնդիրներ. — Այծեր, ոչխարներ, մուկեր, ճանճեր, մարդիկ, կենդանիներ, դաշտեր, մարգեր, կաղնիներ, եղեւիններ, եղբորդիներ, բեռորդիներ:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Գրացիին շունը այծերն ու ոչխարները կը պահպանէ:

114. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ յատուկ անուններով.

Ենթականեր. — Գերմանացիք, Մշեցիք, Բերացիք, Էրզրումցիք, Գովկասցիք:

ՕՐԻՆՍԱԿ. — Գերմանացիք Գերմանիոյ բնակիչներն են:

ԻԳ. ԴԱՍ. — ԵՆԹԱԿԱՅԻՆ ԵՒ ԲԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱՑՆՈՒԹԻՒՆԸ

111. Այն բայերը, որ մէկէ աւելի եղակի ենթակայ ունին, յօջնակի կը դրուին, ինչպէս. Բոյրս եւ եղբայրս եկան:

ԻԴ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱՊԱՅԻՆ

Ապակիէ կը շինուին սրուակներ, հայլիներ, գաւաթներ, պատուհաններ: Սրուակները ապակիէ կը շինեն, որովհետեւ մաքուր նիւթ մըն է որ իր պարունակած հեղուկներուն համ կամ հոտ չի տար ընաւ: Պատուհանները ապակիէ կը շինեն, որովհետեւ թափանցիկ նիւթ մըն է, ուրկէ կ'անցնին լոյսը և ջերմութիւնը, և որ կը պահպանէ գմեղ ցուրտէն ու անձրեւէն: Հայլին կը դարձնէ մեզի մեր դէմքը, և անոր մէջ նայելով կրնանք մեր արդուզարդը ընել ու հասկնալ թէ պէտք եղածին չափ մաքուր ենք: Սեղանի մը վրայ դրուած խոշոր հայլի մը սենեակը աւելի զուարթ և աւելի ընդարձակ ցոյց կուտայ: Ապակին կը գործածուի նաև ժամացոյցներու, պատկերներու վրայ, կը գործածուի ակնոցներու, դիտակներու համար, որոնք կը մեծցնեն և կը մօտեցնեն ամէնէն փոքր և ամէնէն հեռաւոր առարկաները:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 415. Օրինակել այս հասուածք, եւ գտնել անուններն ու բայերը:
- 416. Բերանացի կրկնել այս հասուածք, յետոյ գրել զայն:
- 417. Ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը վարի բարդ ենթակամերով.

... ժամացոյց կը շինէ:	... ձողեր կը շինէ:
... անկողիններ կը շինէ:	... կերակուր կ'եփէ:
... կառքը կը վարէ:	... կօշիկ կը շինէ:
... Թուղթ կը ծախէ:	... կղզիներ կը շինէ:
... գիրք կը ծախէ:	... խմորեղէններ կը շինէ:

Ենթակամեր. — Տալիստակագործ, կառապան, Թղթամաշտ, կողարար, երկամագործ, գրածախ, խոհարար, ծաղարար, կօշկակար, ժամագործ:

- 418. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բարդ բառերով.

Տանտիկին, արդուզարդ, սեղանատուն, կարմրալանջ, որդեգիր, ծաղկեփունջ, խմբերգ, Թատերաբեմ, վայրագաւիթ, գրողարան, պայմանաժամ, ձկնկիթ, հաւկիթ, դերասան, առուտուր:

ՕՐԻՆՍՈՒՄ. — Տանտիկին մը պարտական է հսկել իր տանը վրայ:

ԻԴ. ԴԱՍ. — ԲԱՐԴ ԳՈՏԱԿԱՆՆԵՐ

142. Սովորաբար բարդութիւնը երկու բառով կ'ըլլայ:

143. Երեք բառով բարդութիւնները խորթ և քիչ գործածական են:

144. Բարդութիւնը երեք ձևով կ'ըլլայ.

1. Երկու բառ առանց յօդակապի միացած, ինչպէս. քր-հոր, կրծ-կաղ, ծով-եզր, ան-խոս, գեղ-ափ:

2. Երկու բառ ա յօդակապով միացած, ինչպէս. նաւ-ա-տէր, դար-ա-տուն:

3. Երկու բառ ու շաղկապով միացած, ինչպէս. ահ-ու-դող, կեր-ու-խում, արդ-ու-գարդ: X

145. Երբ բարդ անունի մը առաջին բառը բազմալանկ է և ի գրով կ'աւարտի, և երկրորդ բառը բազմալանկ կ'սկսի, ընդհանրապէս բարդութեան մէջ ինչ եի կը փոխուի և ա յօդակապը չի դրուիր, ինչպէս. մասնեմաս, շոգեկառք, փոխանակ ըսելու մասնիւմաս, շոգիակառք:

146. Բարդ անունները կը կազմուին գլխաւորաբար.

1. Գոյական գոյականի հետ, ինչպէս. շոգեմաս, դարատուն:

2. Գոյական ետքը բայարևս, ինչպէս. ձկնորս, բանբող:

3. Ածական ետքը գոյական, ինչպէս. մանրադուր, նորավեպ:

147. Կորուսման և փոփոխման կանոնը կը գործադրուի ընդհանրապէս բարդութեան մէջ:

ԻԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳԱՐՈՒՆԸ

Երբ գարունը գայ, խնձորենիերը, նշենիները, գեղձիները ձերմակ կամ վարդաթոյր ծաղիկներով կը սնգուրուին, այնպէս որ կարծես ամէն ծառ լոյսով օծուն ձիւնի ծուէններով ծածկուած է: Պարտիզպանը իր բրիչն ու բահը ձեռքէն ձգած է, ու ցնցուղը առած կը պտըտի սաղարթներուն և ծաղիկներուն մէջ: Պարակներու երաժիշտ հիւրերը կու գան կը մանեն ստուերոս ճիւղերուն մէջ, և աւերիչ զեռուները կը վանեն ճիւղերէն: Հմայիչ գեղգեղանքներ կը խառնուին զմայլելի բուրմանց հետ, ոգևորելու համար մայր բնութիւնը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

129. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ածանցեալ անականները:

120. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Ձիւն, բրիչ, բաճ, ցնցուղ, սաղարթ, պուրակ, երաժիշտ, զեռուն, գեղգեղանք, բուրման:

121. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վառի օրինակին համեմատ.

Սալոր, տանձ, կեռաս, ձիթապտուղ, թուզ, արմաւ, հաղարջ, շաքանակ, արքայամոր:

ՕՐԻՆՈՒԿ. — Յաշորը սալորենիին պտուղն է:

122. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վառի օրինակին համեմատ.

Ձկուռի, օրճենի, նարնջենի, կիտրոնի, լեմոնի, ընկուզենի, պանանենի, յունապի, թթենի:

ՕՐԻՆՈՒԿ. — Ձկուռին զղեարի ծառն է:

123. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով
Աղցան, հաւ, աղանի, փայտ, մեղու, մրջիւն, աղ, պղպեղ, վարժապետ, ասեղ, յիմար, հիւանդ, բանջար, ծաղիկ, զօրք

ՕՐԻՆՈՒԿ. — Աղցանոցին մէջ աղցան կը դնեն:

124. Խօսքեր շինել հետեւեալ անանցեալ բառերով.
Պանապան, առաջնորդ, սողուն, հաւարիչ, դոնապան, զեռուն, հետեւորդ, կառավարիչ, եկեղեցպան, սափրիչ, սուլիչ, պահնորդ:

ՕՐԻՆՈՒԿ. — Պահելու գործողութիւնը կատարողը պահապան կը կոչուի:

ԻԵ. ԴԱՍ. — ԱՄԱՆՑԵԱՆ ԳՈՅԱԳԱՆՆԵՐ

148. Ածանցեալ գոյականներուն ամենամեծ մասը յետադաս մասնիկներով կը կազմուի կորուսման և փոփոխման կանոնով: Աստնցմէ գլխաւորներն են.

149. Ենի կամ ի որ ծառի կամ տունկի գաղափար կ'արտայայտէ, ինչպէս. վարդենի, կաղն:

150. Նոց կամ ոց՝ պարունակողի գաղափար, ինչպէս. հիւրանոց, դպրոց:

151. Պան, որդ, իչ, ուն՝ գործողութիւն մը կատարողի կամ յատկութիւն մը ունեցողի գաղափար, ինչպէս. այգեպան, սայրող, սափրիչ, սողուն:

ԻԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՈՆԱԿԱՐԶ ԴԱՍ

Յակոբ անունով պղտիկ սպասաւոր մը իր տէրոջը կողմէն ստէպ որսեր ու պտուղներ նուէր կը տանէր ծեր, ազահ հասառուի մը, որ փոքրիկ պարգեւ մը անգամ չէր տար անոր: Օր մը, տղան նապաստակ մը տարաւ ու առանց բարեւելու. «Ա՛ռ սա նապաստակը», ըսաւ: — «Ստահակ, գոչեց ծերուկը բարկութեամբ, ատանկ նուէր կը բերեն. կեցի՛ր, դաս մը տամ քեզի ու միտքդ պահէ՛:» Տղուն հրամայեց որ իր տեղը նստի, և ինք նապաստակը ձեռքը առնելով՝ քաղաքավարութեամբ կամաց կամաց առաջ եկաւ, ու յարգանքով բարեւելով ըսաւ. «Պարո՛ն, այս նապաստակը տէրս ղրկեց ձեզի, խնդրելով որ ընդունելու պատիւը ընէք:» Այն ատեն Յակոբ աթոռին մէջ երկննալով. «Շնորհակալ եմ, տղաս», պատասխանեց, և ձեռքը զրպանը խոթելով յարեց. «Ա՛ռ քեզի մէճիտ մը, ու գնա՛ կենացս գաւաթ մը պարպէ:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 125. Օրինակել այս հատուածը, եւ ցոյց տալ բարդ եւ ածանցեալ բառերը.
 - 126. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն:
 - 127. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Թռչնարան, խօսուածք, Թփիկ, խոստում, քննութիւն, նողկանք, գաւառացի, Ասիա, Յունաստան:
- ՕՐԵՆՍԱԿ. — Մեծ բռնատանի մը մէջ ուրուր մը տեսայ:
- 128. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ ածանցեալ բառերով.
Խաղարան, սառնարան, վառարան, դատարան, լսարան, ձկնարան, կայարան, Թանգարան:

129. Ի՞նչ ակ կամ ուկ նուագական մասնիկներով ածանցեալ ընել հետեւեալ բառերը.

Նաւ, գայլ, սայլ, կայծ, լիճ, հատ, որդի, հաւ, կատու, ցուպ, Թռչուն, հորթ, ձագ, մանուկ, դուռ, սայլ, Թաթ, լեւ, Թուր, լուսին, առու, զետ, ծով, հով լոյս, շող:

130. Արական ընել հետեւեալ իգական բառերը.

Վարժուհի, գանձապետուհի, բարեկամուհի, տիրուհի, երաժշտուհի, մանկուհի, պարմանուհի, սանուհի, սպասուհի, դատարարուհի, սարկաւազուհի:

131. Ըսել թէ ինչպէս կը կոչուին հետեւեալ երկիրներուն բնակիչները.

Չին, Պուլկարիա, Հրէաստան, Աֆղանիստան, Անգլիա, Ֆրանսա, Աւստրիա, Ատրիք, Յունաստան, Հալէշիստան, Հնդկաստան, Ռումանիա, Պարկաստան:

ՕՐԵՆՍԱԿ. — Չիւնացիք շատ ճարտարագէտ են:

ԻԶ. ԴԱՍ. — ԱՄԱՆՑԵՍԸ ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐ

152. Իս, սսան, արան տեղի գաղափար կը յայտնեն, ինչպէս. Իսայիա, Պարսկաստան, վարժարան:

153. Յի, կան ծագումի կամ բնակութեան գաղափար, ինչպէս. Ֆրանսացի, ազնուական:

154. Ունի իգականի գաղափար, ինչպէս Սրբուհի:

155. Ուրիւն, ում, ուածք, անք գործողութեան կամ վիճակի գաղափար, ինչպէս. բարուրիւն, սոսկում, ֆաշուածք, աշխատանք:

156. Նուագական կ'ըսուին ակ, իկ, ուկ մասնիկները, որոնք փոքրութեան գաղափար կ'արտայայտեն, ինչպէս. սնակ, փնջիկ, արջուկ:

ԻԷ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱՄ. — ԳՆՏՆԱՌԻՒՄ

Գեանառիւծը զարմանալի կենդանի մըն է: Ամբողջ մորթը փոքրիկ ողորկ ուռեցքներով ծածկուած է, որոնք գլխուն վրայ աւելի կը մեծանան: Իր երկու աչքերը իրարմէ անկախ կը շարժին, այնպէս որ մէկը վեր նայած ատեն, մյուսը կրնայ վար նայիլ: Լեզուն կլոր է, ծայրը խոշոր կապ մը ունի, և ամբողջապէս ծեփուած է տեսակ մը կաշու նիւթով, որուն միջոցաւ կը բռնէ մանրիկ ճճիներ: Ինքը մողէզէ մը աւելի մեծ է ընդհանրապէս, և ծառերու վրայ ապրելէ կ'ախորժի: Այնչափ հեղ է, որ եթէ մատդ բերանը դնես, բնաւ չի խածներ: Տգեղ կենդանի մըն է, բայց լոյսին մէջ առած դիրքերուն համեմատ՝ զանազան թոյրեր կ'ստանայ, հետեւաբար որոշ գոյն մը չունի: Գեանառիւծը կրնայ տարի մը ապրիլ առանց բան մը ուտելու:

Հ Ր Ս. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

132. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել անունները եւ փակագծի մէջ անել բայերը:

133. Հետեւեալ բառերէն յարմարները ընտրելով ամբողջացնել վարի խօսքերը.

Յարկ (շէնքի մը ծածկոյթը), հարկ (ինչ որ բացարձակապէս կարելոր է) — դիակ (մեռնողին մարմինը), քիակ (նաւ վարելու գործիք) — քեռ (բազուկ), դեռ (ստամանայ):

Աղբատներ կան որ . . . մը չունին — Նաւուն մէջ մեռնողին . . . ծովը կը նետեն: — Այ . . . կոտրեց: — Ապուշները միայն . . . կը վարի, ան. — Ի՞նչ . . . կայ այդ միջոցներուն դիմել:

134. Միեւնոյն հրահանգը ընել հետեւեալ բառերով.

Թեւ (եպիսկոպոսական վիճակ), դեւ (հակառակ) — փակ (զոյց), քակ (զաւիթ) — փոր (մարմնին մէկ մասը), քոր (ախտ) — գող (աւազակ), ֆող (ծածկոց):

Քեզի . . . ոյս ունիմ: — . . . աստանելի հիւանդութիւն մըն է: — Գեմքը . . . ծածկուած էր: — Տղաքը . . . մէջ կը խաղան: — Եփրեմ Եպիսկոպոսը իր . . . չկրցաւ հովուել: — Մանկիկը կուլայ երբ . . . ցաւի: — Մեր սունը . . . մտաւ: — Դուռներնիդ միշտ . . . պահեցէք:

135. Միեւնոյն հրահանգը ընել հետեւեալ բառերով.

Պար (տօքի խաղ), պար (խումբ) — ա՛ն (ո՛հ), ահ (վախ) — այս (ասիկա), այս (չար ոգի):

Մեր դպրոցին մէջ երգի և . . . դաս չկայ: — . . . աղչիկը շատ խելացի է: — Ամէն կողմ . . . ու սարսափ կը տիրէր: — Հրեշտակներու . . . մը նկարուած էր եկեղեցւոյն ձեռնոցին վրայ: — . . . ինչո՛ւ խաբեցիր զիս: — Քրիստոս հիւանդները կը բուժէր և . . . երը կը հանէր:

ԻԷ. ԴԱՍ. — ՆՄԱՆԱՃԱՅՆ ՌԱՌԵՐ

157. Նմանաձայն բառեր. — Նմանաձայն կ'ըսուին այն բառերը, որոնք տարբեր իմաստ, տարբեր ուղղագրութիւն ունին, բայց միեւնոյն կերպով կը հնչուին, ինչպէս. դալուկ (դեղնուքիւն), քալուկ (գլխու պոյս), հարք (շիսակ), յարդ (չոր խոտ):

158. Բազմակից բառեր. — Բազմակից կ'ըսուին այն բառերը, որոնք մէկէ աւելի իմաստ ունին, ինչպէս. փող (երաժշտական գործիք, դրամ), ծամ (վարսուռ վայրկեան, եկեղեցի):

ԻԸ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՏՈՒՓԸ

Մարդերիս և իր ամուսինը, էրէն-գիւղի մօտերը » ազարակ մը կը բանեցնէին, ու միշտ վնաս կ'ընէին : Լսելով որ այդ գիւղին մէջ կախարդ մը կար, ելան անոր գացին և անյաջողութիւննին հասկցուցին անոր : «Առէ՛ք սա տուփը, ըսաւ ծերունին, ամէն օր ազարակին բոլոր անկիւնները պտըտուցէ՛ք : Տարիէ մը նորէն քնձի դարձուցէ՛ք զայն :» Ազարակապանները կախարդին պատուէրը գործադրեցին, և մոգական տուփը պտըտուցած աստննին տեսան ծառաներուն բոլոր անկարգութիւններն ու անհոգութիւնները, և դարմանեցին զանոնք : Տարի մը ետքը գործերնին յաջողելով՝ նորէն գացին կախարդին խնդրելու համար որ այդ մոգական տուփը քովերնին ձգէ : Գիւղացին տուփը բացաւ, մէջը բան չկար . «Տղա՛քս, ըսաւ, ես կախարդ չեմ, բայց փորձառու մարդ մը : Միշտ անձամբ հսկեցէ՛ք ձեր գործերուն վրայ, և միշտ յաջող պիտի երթան անոնք :»

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

136. Օրինակել այս հասուածը, եւ անոր մէջ գտնուած հետեւեալ բառերուն տեղ դնել իրենց հոմանիշները .

Ամուսին, վնաս, կախարդ, անյաջողութիւն, հասկցնել, տուփ, պատուէր, գործադրել, ծառայ, անհոգութիւն, մոգական, գիւղացի .

137. Լուծել այս հասուածին անունները .

138. Մէյմէկ խօսք շինել այդ անուններով .

139. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղագիր նշանակուած անուններուն տեղ դնել իրենց հոմանիշները .

Չանացէք ուղղել ձեր քերութիւնները, Անխոհեմութիւնը շատ դժբախտութեանց պատճառ կ'ըլլայ : — Տխարները առանց խորհելու կը վստիս — Ծողոքները այնքան ծանր կը բալէ որ աղիտութիւնը շուտով կը հասնի անոր : — Աւելի աղէկ է որ մարդ սգիտ ըլլայ քան թէ անխելի : — Իր հաւաքակները հետուէն կը լսուէին : — Մեր տանը ձեռքները փլաւ : — Ոճրագործները խիղճ չունին :

Հոմանիշներ . — Ապուշ, հեղգութիւն, չքաւորութիւն, անմիտ, հեծկտանք, առատաղ, եղեռնագործ, ձախողութիւն, աննախատեսութիւն, անուս, պակասութիւն :

140. Գրել հետեւեալ բառերուն առջեւ իրենց ածանցեալներէն մէկը .
Սայլ, խաղ, գանձ, չար, ժառանգ, հիւղ, թերթ, խիստ, ցուրտ :

141. Գծնել հետեւեալ բառերուն հականիշները .

Ձերմ, թանձր, առատութիւն, բարեկամ, լեռ, կղզի, իրաւունք, Գեղծիք, ամառ, տղայ, յուզմունք, արցունք, լոյս, հիւսիս, թերակղզի :

ԻԸ. ԴԱՍ. — ՀՈՄԱՆԻԿ ԵՒ ՀՈՎԱՆԻԿ ԲԱՌԵՐ

159. Հոմանիք բառեր . — Հոմանիք կ'ըսուին այն բառերը, որոնք նոյն գաղափարը կը ներկայացնեն, թէև մեծ մասը կը տարբերին իրարմէ երանգներով, ինչպէս . ցուպ, գաւազան — շող, յոյս — ցօղ, շաղ — մեզ, մառախուղ, մշուշ :

160. Հականիք բառեր . — Հականիք կ'ըսուին այն բառերը, որոնք իրարու հակառակ նշանակութիւն ունին, ինչպէս . քաց, չոր — կիւն, այր — ներս, դուրս — քաօրիփ, չարիփ — իրաւ, սուտ :

Երկիրը կը որ է, ինչպէս մեր գլխուն վերեւ շողացող
աստղերը, որոնք մէյմէկ արեւ են, և մեզմէ հազարա-
ւոր և միլիոնաւոր մղոններ հեռու ըլլալնուն պատճա-
ռաւ այնպէս պզտիկ կ'երեւան: Լուսինը երկրին շուրջը
կը դառնայ և երկիրը՝ արեւուն շուրջը, ինչպէս բոլոր
մոլորակները: Ու այսպէս պիտի դառնան դեռ անհամար
տարիներ առանց իրարու դպչելու, որովհետև ամէնուն
ճամբան դատ է, և ամէնուն շրջանը համարուած ու գծուած:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

+

142. Յիմնակի այս դասուածը, եւ ստորագծել յօդ ունեցող անունները:

143. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Երկիր, կը որ, արև, մղոն, երեւալ, լուսին, մոլորակ, դպչիլ, ճամ-
բայ, շրջան:

144. Յօդ դնել հետեւեալ բառերուն վրայ.

Ծառ, հաշիւ, խոյ, մամոնայ, ակապ, հեռու, շողի, երկու, կողի-
շաղափ, շղթայ, ուրագ, ամբակ, սուտակ, արծիւ, շիւ, ընծայ:

145. Յօդնակի ընել հետեւեալ բառերը, եւ յօդ դնել անոնց վրայ.

Բոկոտ, հայլի, որսորդ, ուռենի, բեռայր, զնդասեղ, բազկամոտ:

146. Յօդով հոլովել հետեւեալ բառերը.

Միրտ մերժում, դղում, դար, եկեղեցի, Զատիկ, ձմեռ:

147. Մէյմէկ յասկացուցիչ դնել հետեւեալ բառերուն առջեւ, եւ հո-
լովել զանոնք.

. . . կամիլը — . . . բուրումը — . . . վարդենին — . . . ծովը.
— . . . մայրը — . . . իրիկունը — . . . գիւղացին:

161. Յօդ. — Յօդ կ'ըսուի այն գիրը կամ մաս-
նիկը որ գոյականէ մը ետքը գրուելով անոր նշանակու-
թիւնը կ'որոշէ, կամ ընդհանուր իմաստը մասնաւորի կը
վերածէ, ինչպէս. տուն տեսնել գացի, տունը տեսնել
գացի, տուն մը տեսնել գացի:

162. Յօդը երկու տեսակ է. որոշիչ և անորոշ:

163. Որոշիչ յօդ կ'ըսուին ը և ն գիրերը:

164. Ը կը գործածուի բառի մը ծայրը, երբ այդ
բառին վերջին գիրը բաղաձայն է, ինչպէս. կառք, յրանը:

165. Ը կը գործածուի և ձայնաւորով վերջացող
բառի մը ծայրը երբ այդ ըը վ հնչուելով բաղաձայն կը
նկատուի, ինչպէս. անխը, պատիւ:

166. Ը կը գործածուի յով վերջացող բառի մը
վրայ, երբ յն կը հնչուի, ինչպէս. բայր, Հայր, թէյր:

167. Երկու բառը յօդ առնելէ առաջ f բաղա-
ձայնը կ'առնէ, ինչպէս. երկուր:

168. Անունները յօդով սապէս կը հոլովուին.

ԵԶԱԿԻ

ՅՈՒՐՆԱԿԻ

Ո. Հ.	Կառքը	Մեղուն	Կառքերը	Մեղուները
Ս. Տ.	Կառքին	Մեղուին	Կառքերուն	Մեղուներուն
Բ.	Կառքէն	Մեղուէն	Կառքերէն	Մեղուներէն
Գ.	Կառքով	Մեղուով	Կառքերով	Մեղուներով

169. Գործիական հոլովը ընդհանրապէս որոշիչ
յօդ չ'առնիր:

L. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՇՈՑ ԹՈՒՓՇ

Փռքրիկ տղեկ մը, զոր փուշն էր խայթեր,
իր ցաւն արցունքով հօրը կը պատմէր.
Ճինչով գեղեցիկ արտին մէջ մեր տան
Բուսեր է արդեօք այս թուփն անպիտան:
— Որպէս զի փորձով սորվիս դուն, տըղաս,
Թէ պէտք է չարէն միշտ հեռու կենաս:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 148. Թրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել որոշիչ յօդերը:
- 149. Բերանացի պատմել այս հասուածը, յետոյ արձակ գրել զայն՝ այսինքն այնպէս ինչպէս պիտի պատմէք:
- 150. Լուծել այս ռանաւորին մէջի անունները:
- 151. Անորոշ յօդով հոլովել հետեւեալ բառերը.
Որսորդութիւն, հրացան, վէպ, աղուէս, ճագար:
- 152. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Փառքը, ապարանք մը, սարը, ընթերցում մը, վայրենիները, յուր
զարկաւորութիւն մը, փետուր մը, գերեզմաննոցը, գերիները, մրցումը:
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Մարդու մը ճշմարիտ դիւրսը իր արժանիքն է:
- 153. Յարմար ակտոշ յօդեր դնել հետեւեալ բառերուն քով.
Տիգրան բարեսիրտ տղայ . . . է: — Բարիզ մեծ ոստան . . . է:
Դուք ալ մեծ աշխատող . . . էիք: — Ան բարեկամ . . . էր ինձի համար:
— Հոգ . . . ունեցաւ մեր վրայ: — Գրող . . . ալ կորսնցուցիք: —
Լեզու . . . ալ սորվեցայ:
- 154. Հոլովել հետեւեալները.
Հռոմայեցեոց իշխանութիւնը — եղբորս մատերը — քրոջս հովաթ
նոցը — ամառուան տարը — հարաւի հովը — տան հիմը — Ռուսիոյ
կայսրը — արեւուն նշոյլները:

L. ԴԱՍ. — ՈՐՈՇԻՉ ԅՅՈՂ (Շարունակութիւն) . — ԱՆՈՐՈՇ ԅՅՈՂ

130. Ն որոշիչ յօդը կը գործածուի բառի մը
ձայրը երբ այդ բառին վերջին գիրը ձայնաւոր է, ինչ-
պէս. մեղու, մեղուն, հոգի, հոգին:

131. Ձայնաւորով վերջացող բառերուն ձայրը
երբ անձայն յ գտնուի, այդ յն կը ջնջուի, յետոյ ն
յօդը կը դրուի, ինչպէս. ծառայ, ծառան. պողոսայ,
պողոսան. սպածոյ, սպածոն:

132. Ն յօդը կը գործածուի նաև բաղաձայնով
վերջացող բառերուն ձայրը, երբ էական բային սահմա-
նական ներկան կամ անկատարը յաջորդէ անոնց. նաև
ու, ալ, իսկ, անգամ շողկապներէն և ի վեր, ի վար
նախադրութիւններէն առաջ:

133. Երբեմն ն յօդը կրնայ դրուիլ նաև, սոսա-
նաւորի մէջ, բաղաձայնով վերջացող բառերուն վրայ,
օրինակի համար երբ իրենցմէ վերջը եկող բառը ձայնա-
ւորով սկսի, ինչպէս. իր ցաւն արցունքով հօրը կը պատ-
մէր, փոխանակ ըսելու իր ցաւը արցունքով հօրը կը
պատմէր:

134. Անորոշ յօդն է մը կամ մըն:

135. Մը կը գործածուի ամէն անունի առջև
անորոշ իմաստ մը տալու համար անոր, ինչպէս. ծաղիկ
մը, քորակ մը: Փոխանակ մըի մըն կը գործածուի էա-
կան բային սահմանական ներկային և անկատարին բոլոր
դէմքերէն և ալ շողկապէն առաջ, ինչպէս. մարդ մըն
ալ, մարդ մըն եւ, մարդ մըն ես, մարդ մըն է, մարդ
մըն էի, և այլն:

136. Յօդին լուծումը. — Յօդը լուծելու համար
պէտք է ըսել թէ որոշիչ է կամ անորոշ: X

ԼԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՈՒԱԿԸ

Անտառներու նուագախումբին վարպետն է սոխակը: Անոր ձայնը լսելով՝ կը յիշենք ամառուան չքնաղ գիշերները, զուարթ երկինք մը, խաղաղաւէտ ժամեր և լռին բնութիւն մը՝ ուշադիր անոր հմալիչ դալալայլիկին: Եռանդուն արտայայտ, նրբին զեղծանիկը, հոգեզմայլիկ խայտիար, գորովոտ շիկահաւը, կրակոտ եկքանիկը, զուարթ վշահաւը, գեղգեղուն կեռնեխը, ճռուողուն սարեակը այն ատեն միայն կ'երգեն, երբ լռէ իրենց վարպետը: Ասոնց ամէնուն ասուլիսը անուշ է սոխակին չափ, և ոմանց հնչիւնը ա՛լ աւելի վճիտ ու սրտառու է: Բայց սոխակը կը նսեմացնէ ամէնքը իր տաղանդին զանաղան թրթռումներովը, և իր գեղգեղանքին հրասքանչ պէսպիսութեամբը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 155. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ածականները:
- 156. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Անտառ, նուագախումբ, սոխակ, գիշեր, բնութիւն, դալալայլիկ, երագ, ասուլիս, հնչիւն, տաղանդ, գեղգեղանք, պէսպիսութիւն:
- 157. Մէյմէկ ածական յարմարցնել հետեւեալ բառերուն.
Խնձորը, փունջը, ջուրը, նաւազը, սիրտը, աշակերտը, գործաւորը, աղաւթին, վանառականը, ձին, պատուութիւնը, ժայռը:
ՕՐԻՆՍՆ. — Կարմիր խնձորը:
- 158. Մէյմէկ գոյական գտնել հետեւեալ ածականներուն յարմար.
Չքնաղ, սրտում, ամայի, ծաւի, Թաւ, ցանցառ, դողողուն, սէզ, կայտառ, խոնջ:
ՕՐԻՆՍՆ. — Թաւ ոստեր:
- 159. Հոլովել հետեւեալ անունները մէյմէկ ածական դնելով անոնց առջեւ.

ան Հաւ, հորաքոյր, աւտու, հոգի, խարակ:

Ա Ծ Ա Կ Ա Ն

ԼԱ. ԴԱՍ. — ԱՅԱԿԱՆԻՆ ԴԵՐ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

177. Ածական. — Ածականը բառ մըն է, որ անունի մը հետ կը գործածուի անոր մէկ հանգամանքը ցոյց տալու կամ զայն որոշելու համար:

178. Ածականը ընդհանրապէս անունէն առաջ կը դրուի, թէև ետքն ալ կրնայ դրուիլ երբեմն:

179. Ածականները ոչ քիչ ունին և ոչ հոշով, և յօդ չեն առներ, ինչպէս. գիտուն մարդը, գիտուն մարդուն, գիտուն մարդիկ:

180. Ածականները երբ առանձին գործածուին, այն ատեն անունի տեղ կ'անցնին, և անոր պէս թէ յոքնակի կ'ըլլան, թէ՛ կը հօլովուին և թէ՛ յօդ կ'առնեն, ինչպէս. գիտունը, գիտուններ, գիտուններէն:

181. Ածականները և յօդը կ'առնեն նաև երբ յատուկ անունէ մը առաջ դրուելով իբր տիտղոս կը գործածուին, ինչպէս. մեծն Աղեխանի:

182. Երբ յատուկ անուն մը իբր ածական գործածուի կամ անկէ ածական մը շինուի, զլխագրով չի դրուիր, ինչպէս. ամերիկեան սովորոյթ, Ֆրանսացի կին մը:

183. Հինգ տեսակ ածական կայ. Որակական, Ցուցական, Սսացական, Թռական, Անորոշ:

Սկիւռը մաքրասէր, արագընթաց, եռանդոտ, շատ
 վայտառ, շատ արթուն ու ճարտարագէտ անասնիկ մը
 է: Հրացայտ աչքեր ունի, նուրբ դիմազծութիւն մը
 ջղուտ մարմին մը, դիւրաթիւք անդամներ: Իր աղուտ
 բիկ դէմքը աւելի սիրուն ու գեղազարդ կ'երեւայ փետր
 րափունջի ձեւով գեղեցիկ ազիին ներքեւ, զոր կռնակ
 կողմէն մինչև զլիւտն վերև կը բարձրացնէ, ու ան
 հովանիին տակ կը պատսպարէ իր դէմքը արեւէն, ան
 բեւէն ու հովին հարուածներէն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 160. Օրինակել այս հատուածը, եւ ստուգով թարդ ամականները
- 161. Կրկնել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 162. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւել թառերով:

Ձեփիւռ, քամի, հիւսիսակ, սիւզ — պատ, որմ, պատուար, պատ
 նէշ, պարիսպ — սենեակ, խուց, դահլիճ, սրահ — կանթեղ, լամպար, ջուր
 լապտեր — կոշիկ, մուճակ, հողամտփ, տրեխ — զլխարկ, բեղոյր, խոյ
 գդակ — նախածաշ, ճաշ, նախընթրիք, ընթրիք:

ՕՐԻՆՈՒՄ. — Ձեփիւռ կը կոչուի արեւմտեան անուշ հովիկը:
 Բաւիլն ձմեռուան ցուրտ հովն է:

- 163. Բաղդասական ընել հետեւել ամականները:
 Թանձր, տխմար, ձեր, գեղեցիկ, նոր, յիմար, փափուկ, սիրելի
 դառն, զուարթ, բաղք, հզօր, տկար, սքանչելի, լաւ, յոռի, ներքին, խոյ
 վեճ, սպիտակ, երկար, ազնիւ, երջանիկ, օտար, պարզ, աստիկ, թեթեւ
- 164. Գեղարական ընել հետեւել ամականները:

Յուսահատ, գէր, խոշոր, վտիտ, գեղջուկ, տժգոյն, վճիտ, գաղտնի
 կծու, զգուշելի, կատարեալ, կակուղ, սիրուն, հանգիստ, խաղաղ, յուզեալ
 խօլ, անսպակ, վերջնական, զօրեղ, գոռոզ, վայելուշ, զգայուն, չնչն
 արժանաւոր:

184. Որակական ամական. — Որակական ամա-
 կանը անունի մը ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ, և ի՞նչպէս
 հարցման կը պատասխանէ:

185. Որակական ամականը երեք աստիճան ունի.
 Դրական, Բաղդասական, Գեղարական:

186. Դրական աստիճանը՝ առանց բաղդատու-
 թեան՝ առարկային ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ, ինչպէս.
 Անձ մարդ, խոնարհ արարած:

187. Բաղդասական աստիճանը՝ երկու առարկա-
 ներ իրարու հետ համեմատելով, ցոյց կու տայ մէկուն
 առաւելութիւնը կամ նուազութիւնը:

188. Բաղդասականը կը շինուի գոյն մասնիկով,
 կամ աւելի ու նուազ մակբայով, ինչպէս. Անձագոյն,
 կամ աւելի մեծ, նուազ խոնարհ:

189. Գեղարական աստիճանը՝ ցոյց կու տայ թէ
 առարկայ մը բոլոր իր նմաններէն գերազանց կամ օտո-
 ռին է:

190. Գեղարականը կը շինուի առեւն բառով,
 բարդութեամբ կամ առանց բարդութեան, ինչպէս.
 ամենամեծ կամ ամենէն մեծ, ամենախոնարհ կամ
 ամենէն խոնարհ:

191. Բարդ ամականներ. — Բարդ ամականները
 կը կազմուին.

1. Ածական՝ ետքը գոյական, ինչպէս. չարսիրս
 Թերահաս խոցրածայնի:
2. Գոյական՝ ետքը բայարուս, ինչպէս. մարդա-
 ճեւաց, քարեւտ, յուսապիւռ:
3. Գոյական գոյականի հետ, ինչպէս. վարդագեղ
 սառնադիւ, յուսաբոյր:
4. Մակբայ՝ ետքը բայարուս, ինչպէս. մշահոս,
 յարասեւ, հեռասեւ:

192. Գոյականներու բարդութեան կանոնները
 կը գործադրուին նաև ամականներու բարդութեան մէջ:

ԼԳ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՍՏԱԽՈՍԻՆ ՊԱՏԻՃԻ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան,
 մըր ամէն օր դաշտին վըրան
 Արածելու կ'երթար առաուն,
 Հօտն իր գիւղին ոչխարներուն:
 Օր մը նեղուած հոն միս մինակ,
 Ըսաւ. «Աղուոր խաղ մը խաղանք:»
 Եւ սկըսաւ պոռայ ուժով.
 «Գայլ կայ, գայլ կայ, հասէ՛ք շուտով:»
 Գիւղացիներ եկան հասան,
 Ոչ գայլ գտան, ոչ ալ գաղան:
 Քահ քահ խնդաց անկիրթ տղան
 Ըսաւ անոնց. «Կատակ էր ան:»
 Գայլեր եկան օր մը իրաւ,
 Մարդ իր ձայնին մտիկ չըրաւ.
 Մէկը չեղաւ անոր պաշտպան.
 Կտոր կտոր եղաւ Միհրան:

Չ Բ Ա Չ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 165. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ամականները:
- 166. Պատմել այս հասուածը բերանացի, յետոյ արձակ գրել զայն:
- 167. Լուծել այս հասուածին անունները եւ յօդերը:
- 168. Այլեւ, կան, ուր յետադաս մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ բառերը
 Օր, լոյս, արուեստ, դաշտ, փառք, թել, զիր:
- 169. Աւեհ, եղ, ոս մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ բառերը՝
 խոտ, բոց, դաւար, բոր, խանդ, մետաքս, մարմին, սիրտ:
- 170. Իկ, ող մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ բառերը.
 Սփոփանք, երգ, խնայել, աշխատանք, գրկում, կրթութիւն:
- 171. Իկ, ուկ մասնիկներով նուազական ընել հետեւեալ անունները՝
 խեղճ, սեւ, փոքր, փափուկ, խած, ցած, խնդ, սիրուն:
- 172. Եղեմ, Է մասնիկներով ամական ընել հետեւեալ անունները.
 Ոսիկ, մագ, կտաւ, հաւ, միս, բիւրեղ, շուր, անագ, պղինձ, պողպատ, կաթ, թուղթ, զոհար, գած, մարմար, երենոս,

173. Նախադաս մասնիկներով հետեւեալ ամականներուն իմաստը հակառակ դարձնել.

Երայտագէտ, մարտը, կարող, ուշիմ, օգտակար, փորձ, տպեալ, տեղեակ, վշտահար, խռովեալ, վճարեալ, վտուհ, զոհ, պատեհ, կամակ, հաճոյ, ձեւաւոր, հասուն:

ԼԳ. ԴԱՍ. — ԱՄԱՆՅԵԱԼ ԱՄԱԿԱՆՆԵՐ

193. Ածանցեալ ամականներ. — Ածանցեալ ամականները կը կազմուին նախադաս և յետադաս մասնիկներ աւելցնելով քայարմասներու, գոյականներու, ամականներու, դերանուններու և մակբայներու վրայ, ինչպէս. շարժուն, մարդկային, կեղծարտ, եսական, հեռաւոր:

194. Նախադաս մասնիկներ. — Գլխաւոր նախադաս մասնիկներն են. ան, ապ, չ, ս, դժ, ժժ, որոնք միշտ ամականներ կը կազմեն, հակառակ նշանակութիւն տալով բառերուն. ինչպէս. ան-միտ, ապ-օրէն, չ-սես, ս-գէտ, դժ-բայտ, ժժ-գոյն:

195. Յետադաս մասնիկներ. — Ածականները կազմող յետադաս մասնիկներէն գլխաւորները հետեւեալներն են.

196. Այլեւ, եսն, կան, եւի, շոր, ցի որ ծագումն և վերաբերութեան գաղափար կու տան ընդհանրապէս, ինչպէս. մարդկային, արեւմտեան, գաւառական, մայրեւի, մաւոր, կանացի:

197. Անի, աւեհ, եղ, ուս, ոս՝ ունեցողի գաղափար, ինչպէս. յետաւանի, հոսաւեհ, հաւեղ, վախկոտ, տղուտ, նախաւնձս:

198. Ան, իչ, ող, որդ՝ գործողի գաղափար, ինչպէս. խաձան, անոխիչ, շացող, յացող:

199. Կակ, իկ, ուկ՝ նուազական են, ինչպէս. Անծկակ, փոքրիկ, աղակուկ:

200. Գոյն՝ բաղդատական, ինչպէս. բարձրագոյն:

201. Եղեմ, Է՝ նիւթ կամ տեսակ ցոյց կու տան, ինչպէս. բրդեղէն, մեղմախեղէն, անկիտ, արծարք:

ԼԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ ԵՒ ԱՂ.ՔԱՏՆԵՐԸ

Ելնարանի մը աստիճանները, որ մը, սկսան իրարու հետ վիճաբանիլ: Վերինները գոռոզութեամբ կ'ըսէին վարիններուն. «Ինքզինքնիդ մեզի հետ մի բաղդատէք, դուք մեզի հաւասար չէք: Տեսէք, մենք ի՛նչ մաքուր ենք, մինչդեռ դուք սա ցեխին ու փոշիին մէջ թաթխուած ու աղտոտած էք: Իմաստուն մարդ մը, որ հոնկէ կ'անցնէր, այդ խօսքերը լսեց, ժպտեցաւ, ու ելնարանը հակառակ կողմը դարձուց, այնպէս որ վերի ցպիկները վարիջան, և վարինները վեր ելան: Այս առակը մեր կեանքին պատմութիւնն է: Անակնկալ դէպք մը կը բուռէ շատ անգամ մարդոց դիրքը տակնուվրայ ընելու: Այն ատեն հարուստները կ'աղքատանան, և աղքատները հարուստներուն տեղը կ'անցնին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 174. Պատմել այս հասուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն ընդարձակելով:
- 175. Անտոշ յօդ դնել հետեւեալ ցուցական ամականներուն տեղ.
 - Այս մտրճը, սա գրոցը, այս խօսրտոցը, այդ սալը, այդ բերիչը, այն տապարը, այն սլաքը:
- 176. Մէլմէկ ցուցական ամականով հոլովել հետեւեալ անուններուն եզակին եւ յօքնակին.
 - Լուսայ, առնէտ, ծալք, ծփոց, ծորակ, ցաւ, փոս, կոնք, Թորակք
- 177. Հոլովել ցուցական ամականներով հետեւեալ անունները.
 - Սուգում, բնութիւն, խոբ, կնքամայր, տալ, կաւ, լպուտ:
- 178. Մէլմէկ յստմար որակական ամական դնել հետեւեալ անուններուն վրայ:
 - Այս . . . տեղը, այդ . . . կանձը, այն . . . այգին, սա . . . ճրագները, սա . . . դէմքը, այդ . . . խաղողները . . . սա ծիրանները:

Handwritten signature
— 81 —

ԼԴ. ԴԱՍ. — ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

202. Յուցական ամականներ. — Յուցական ամականները յոյց կու տան այն անունները որոնց վրայ կը խօսուի:

203. Յուցական ամականներն են. այս, սա, սա, այդ, աս, այն, ան:

Այս կը գործածուի մեզի ամէնէն մօտ եղող առարկայի մը համար. այդ՝ քիչ մը հեռու եզողին. այն՝ ամէնէն հեռու եզողին համար:

204. Յուցական ամականէն ետքը եկող անունը և կամ ը յօդը կ'առնէ ընդհանրապէս, ինչպէս. այս գիրքը, այդ հովանոցը, այն պաշտօնեան:

205. Յուցական ամական ունեցող անունները յօդ չեն առներ երբ գործիական հոլով են, ինչպէս. այս գրիչով գրեցի, այդ գլխարկով գացիր:

ԼԵ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՇՈՒՇԱՆ

Այս չքնաղ ծաղիկը այն տեղը ունի տունկերուն մէջ, ինչ որ ունի կարապը թռչուններուն մէջ. խորհրդաշանչան անմեղութեան եւ ազնուութեան՝ իր ծփին սպիտակութեանը մէջ հեշտալի երանգներու անվերջ զանազանութիւն մը կը ներկայացնէ: Իր վայելուչ կեցուածքը, փայլուն ու գեղեցիկ բաժակը մեր գաւաթներուն ու ամաններուն նախատիպարը եղած է: Իր աստեղածէւ պտակին շրջագիծերը ոլողուած են ոսկի փոշիով մը, որ օգին մէջ ծաւալելով կը բուրումնաւէտէ գայն, և իր ճապուկ ծղօտը զեփիւռէն օրօրուելով, թիթեռնիկներէն փայփայուելով, կը տիրապետէ մեր պարտէզներուն մէջ, միւս բոլոր ծաղիկներուն վրայ:

Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Գ Ն Ե Ր

179. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ստացական ածականները, խաչանիշ դնել ցուցական ածականներուն թակ:

180. Մէյմէի խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ծաղիկ, տունկ, կարապ, խորհրդանշան, անմեղութիւն, ազնուութիւն, երանգ, զանազանութիւն, կեցուածք բաժակ, շրջագիծ, փոշի, ծղօտ, քիթեռնիկ:

181. Մէյմէի խօսք շինել հետեւեալ բառերով՝ ստացական ածականներ կցելով անոնց.

Գաւաթ, աման, պնակ, տատրակ, աղանձի, անծեղ:

182. Ստացական ածականով հոլովել հետեւեալ բառերը. եղ, դինի, հովիւ, զաւակ, մատուռ, շահ, զլուխ, ժամ:

ԼԵ. ԴԱՍ. — ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

206. Ստացական ածականներ. — Ստացական ածականները բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն, և հետեւեալներն են.

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՄԱԿԻ
Իմ կաւ	Իմին	Մեր կաւ
Քու »	Քուկին	Չեր »
Իր »	Իրեն	Չերին
		Իրենց

207. Իմ, քու, իր ստացական ածականներուն կցուած անունները եզակիի մէջ միշտ ս, դ, և կամ ք գիրերը կ'առնեն որոնք դիմորոշ յօդ կ'ըստին, ինչպէս. իմ տունս, քու պարտեզդ, իր մասնին, իսկ յօքնակիի մէջ ք որօչիչ յօդը կ'առնեն ինչպէս. մեր, ձեր, իրենց շապիկները:

208. Իմ, քու, իր ստացական ածականներուն տեղ շատ անգամ ս, դ, և կամ ք դիմորոշ յօդերը միակ կը գործածուին, ինչպէս. նսգիս, պարտեզդ, մասնին:

209. Մեր, ձեր, իրենց ստացական ածականներն ալ կրնան զանց առնուիլ հետեւեալ օրէնքով:

110. Եթէ անունը բաղմավանկ է, թէ՛ եզակիի և թէ՛ յօքնակիի մէջ նիս, նիդ, նին կ'առնէ:

211. Եթէ անունը միավանկ է, թէ՛ եզակիի և թէ՛ յօքնակիի մէջ երնիս, երնիդ, երնին կ'առնէ: Իացառիկ է միայն գործիականը, ինչպէս. կ'երեւայ հետեւեալ հոլովմանց մէջ.

	Բաղմավանկ	Միավանկ
	ԵԶ.	ՅՈՒ. ԵՆ ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Պարտեզնիս	Պարտեզներնիս
Ս. Տ.	Պարտեզնուս	Պարտեզներնուս
Բ.	Պարտեզնես	Պարտեզներնես
Գ.	Պարտեզովնիս	Պարտեզներովնիս (եզ.)
		Տունովնիս (յոթ.)

212. Այս ձեւերը ի հարկին միայն գործածելու է, նախընտրելով, մանաւանդ հոլովմանց մէջ, մեր, ձեր, իրենց զերանուններուն գործածութիւնը:

Հայ գրաբար լեզուի ամէնէն ծաղկած ժամանակն է Ե. դարը, զոր Ոսկեդար կ'անուանէ պատմութիւնը: Այդ դարուն մէջ է որ գտնուեցան հայ գիրերը Սահակայ և Մեսրոպայ ձեռքով, և շատ մը հեղինակութիւններ ու թարգմանութիւններ լոյս տեսան, որոնց գլխաւորն է Ստտուածաշունչը: Յաջորդ դարերուն մէջ աւելի փայլուն գրողներ ունեցած ենք արդարև, բայց ոչ որ կրցած է գրել այն ընտիր գրաբարը, զոր գործածեցին առաջին թարգմանիչներէն Եղնիկ Կողբացի և Երկրորդ թարգմանիչներէն Եղիշէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

+

186. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել դասական բռնական ամականգրը:

187. Բերանացի պատմել այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:

188. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գրով գրուած թիւերը հայ այբուբենով նշանակել:

Թարգմանիչներուն առաջին աշակերտներէն է Կորիւն. Երկրորդ աշակերտներէն են Դաւիթ Անյաղծ, Դիւտ Կամողիկոս, Յովհան Մանդակունի, Ղաշար Փարպեցի, և այլն: Տասնըսոթներորդ դարուն մէջ ծաղկեցաւ Փրանսայի դասական գրականութիւնը: Բասնէրորդ դարը սկսաւ հազար ինը հարիւր մէկին:

189. Մէյմէկ բաշխական բռնական ամական ղնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ:

Ամէն մէկ կարգին մէջ . . . աշակերտ կայ . . . հոգի միատեղ կը բալէին . . . հատ տեսրակ բամենց իրենց:

190 Հայ թաւերով նշանակել հետեւեալ թիւերը:

47, 98, 61, 104, 1002, 516, 87, 46, 52, 93, 39, 414, 828, 3631, 69, 70, 1348:

221. Դասական բռնական ամականները կը կազմուին բացարձակներուն վրայ երորդ մասնիկը աւելցնելով, ինչպէս. հիկզ, հիկզերոզ. ուր, ուրերոզ: Բացառիկ են առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ:

222. Բաշխական բռնականները կը կազմուին բացարձակներուն վրայ ական աւելցնելով, ինչպէս. հիկզական, ֆասնական: Բացառիկ է մեյ մեկ: Կըսուի նաև երկ երկու, երեք երեք, չորս չորս, հիկզ հիկզ, վեց վեց մինչև վեց թիւը:

223. Եօրը, ինը, ասար բառերուն շ գիրը երորդ և ական մասնիկներուն առջև կը փոխուի ՚ Է, ինչպէս. եօրկերոզ, եօրկական: Ուրը կամ ուր՝ Կըլայ ուրերոզ, ուրկական:

224. Երեսուն, ֆասասուն, յիսուն, վարսուն, եօրսնասուն, ուրսուն և ինկըսուն բառերը, հակառակ կորուսման օրէնքին, իրենց վերջի վանկին -- ն չեն կորսնցներ, երբ ամանցուին երորդ և ական մասնիկներով, ինչպէս. երես--ներոզ, ֆասաս--նական, և ոչ երեսներոզ, ֆասասնական:

225. Դասական բռնականները կրնան նշանակուիլ նաև հայ այբուբենով, ինչպէս.

Ա առաջին, Բ երկրորդ, Գ երրորդ, Դ չորրորդ, Ե հիկզերոզ, Զ վեցերոզ, Է եօրկերոզ, Ը ուրերոզ, Թ ինկերոզ, Ժ ասներոզ, ԻԱ ասնընկերոզ, ԻԲ ասներկուերոզ, Լայն: Լ ֆասներոզ, ԼԱ ֆասնընկերոզ, ԼԵ Երեսներոզ, ԼԿայն: Լ երեսներոզ, ԼԿ Բասսասներոզ, Ծ յիսներոզ, Կ վարսներոզ, Զ եօրսնասներոզ, Զ ուրսներոզ, Զ ինկըսներոզ, Ծ հարիւրերոզ, Մ երկուհարիւրերոզ, Լայն: Ռ հազարերոզ, Ս երկու հազարերոզ, Վ երեք հազարերոզ, Լայն:

ԼԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ ԵՒ ՀԻՌԱՆՂՆԵՐԸ

Պէտք չէ արհամարհանքով նայիլ աղքատներուն, և ոչ ալ քանիլ հիւանդներէն: Աղքատութիւնը և հիւանդութիւնը այնպիսի վիճակներ են, որ կրնան օր մը մեզի ալ պատահիլ: Ստափ պէտք է ընտելանանք անոնց, ինչպէս մեր գործերուն և նիւթական ու բարոյական պարտքերուն: Երբ այս գծրախտութիւնները սովորական բան մը նկատելու վարժուինք, և բարեսրտութեամբ վարուինք զանոնք կրողներուն հետ, մեր տառապանքը պակաս կ'ըլլայ այն պարագային որ մենք ալ ենթարկուինք անոնց: Դժբախտները սիրելու զգացումը ամէնէն գերազանց զգացումն է մարդուս:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 191. Օրինակել այս հասուածք, եւ ստորագծել անորոշ ածականները:
- 192. Մէլմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Արհամարհանք, այքատութիւն, հիւանդ, վիճակ, պարտք, դժբախտութիւն, բարեսրտութիւն, տառապանք, պարագայ, զգացում:
- 193. Մէլմէկ խօսք շինել հետեւեալ անորոշ ածականներով.
Միտ, բոլոր, որ և է, այդչափ, քանի, իւրեքանչիւր, որչափ, միևնոյն, այսպէս, այսինչ, ինչ, քր, քանի մը:
ՕՐԻՆԱԿ. — Ես միւս տանը աւելի հաւնեցայ, քան Ո՛ր ասոր:
- 194. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մէջ զճնուած ածականներն ու անունները:
Մնտախու մարդիկ իրենց կորուստին կը դիմեն. Ամէն արժանիք հասած է: Ամէն բանի մէջ վախճանն է զովելի: Տխմար մարդիկ հարատ կ'ըլլան: Առաջին մթնոնակի արժանացողները աշխատասէրներն են: Երկու անգամ երկուք չորս կ'ընէ: Արտաքին երեւոյթները որչափ կը խաբեն զմեզ, ի՞նչ զգեստներս պարզ են: Այս խօսքերէն ապուշները կը խաբուին: Աղին սիրտերը սուտ չունին:
- 195. Որոշել հետեւեալ ածականներուն տեսիները:
Չորրորդ դուռը, ցուրտ սենեակը, երկու աղանի, ամէն անգամ, ձեք գլխարկը, այդ դիրքերը, այն պարտէզը, մէյ մէկ ձմերուկ, հինգական ընկոյզ, երկերկու քանիկան, ինչպէ՛ս հաւ, քանի հաւկիթ, Սարմ կարագ, առատ սնունդ, եօթնէրորդ աստիճան:

ԼԸ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԱՓԱԿԱՆ

226. Անորոշ ածականներ. — Անորոշ ածականները տարտամ և անորոշ իմաստ մը կու տան գոյականին, ինչպէս. ուրի՞ց մարդ մը:

227. Անորոշ ածականները հետեւեալներն են.

- Ամէն, բոլոր.
- Քանի մը, մեկ քանի, ինչ ինչ.
- Ամէն մեկ, իւրաքանչիւր, անձեիւր.
- Նոյն, միեւնոյն.
- Ուրի՞շ, միւս.
- Ոչ մեկ.
- Որ եւ է.
- Այս ինչ, այն ինչ.
- Այսպէս, այսպիսի, ասանկ.
- Այնպէս, այնպիսի, անանկ.
- Այսքան, այսչափ.
- Այդքան, այդչափ.
- Այնքան, այնչափ.
- Որքան, որչափ.
- Որ, ի՛նչ, քանի՛ քանի՛:

228. Ատոնցմէ ամէնքն ալ հարցական ձեւով ալ կրնան գործածուիլ, բայց մասնաւորապէս հետեւեալները հարցական կը կոչուին. ո՞րչափ, ո՞րքան, ո՞ր, ի՛նչ, քանի՛, ի՛նչպիսի:

ԼԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇՍԱԿՆԵՐ

Իմ առաջին օրօրոցս եղած է փոքրիկ անմշակ պարտէզ մը, քարերով շրջապատուած, այն անջրգիւ և անշուք բլուրներէն մէկուն վրայ, որոնք հորիզոնին ծայրը կ'ընդհնմարուին: Ընդարձակ չէր այդ պարտէզը, և դարաւոր կաղնիներու մեծաշուք հովանիներ չունէր, ոչ ալ ցայտուն ջուրեր, պերճաշուք տունկեր: Մէկ քանի անձուկ ուղիներ կային միայն հոն, վայրի շահողքամներով, մանիշակներով ու գարնածաղիկներով ափսնածիր: Հիմակ, աւելի լայն և շքեղ պարտէզներու մէջ կը բնակիմ, բայց այն միւսն է որ կը սիրեմ և զայն կը փնտռեմ, ու երբ ազատ ժամ մը, առանձին վայրկեան մը գտնեմ, կ'ուզեմ երթալ հոն անցընել:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

196. Օրինակել այս հասուածը, ստորագծել աւուրները, եւ նշանակել անակաւները:

197. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Օրօրոց, պարտէզ, քար, բլուր, հորիզոն, կաղնի, հովանի, ջուր, ուղի, շահողքամ, մանիշակ, գարնածաղիկ:

198. Լուծել հետեւեալ բառերը.

Այս շքեղ ծաղիկները. — Իմ նոր գրիչս. — Երկու բարի գրացիներ. — Հինգերորդ կարգը. — Բոլոր ոչխարները. — Իրենց պատիժը:

199. Հետեւեալ անակաւներուն տեղ՝ յատկացուցիչներ դնել գոյականներուն քով.

Որդիական յարգանք, մայրական սէր, տղայական խաղ, ցաւագին աղաղակ, գարնային ծաղիկ, գիշերային պտոյտ, զատկական տօն, ռաւակական խօսքեր, դժոխային ոճիր, երկնային կապոյտ, երեւոյսական զեղեցումներ, մարդկային սիրտ, աշխարհային բարիք, երկնաւոր արքայութիւն:

ՕՐԻՆՔԱԿ. — Գարնան ծաղիկ:

200. Լուծել հետեւեալները.

Ծառի ճիւղեր, խանութպանի խօսքեր, շուկայի սովորութիւններ, խենդի շարժուածքներ, տանը վերնայարկը, ձեռքիդ ցպիկը, խաղողին ողկոյցը, կահագործին շաղավիղ:

ՕՐԻՆՔԱԿ. — Ծառի ճիւղեր | Հաս. ան. եզ. սեռ. յատկացուցիչ միւղերուն:
ճիւղեր | Հաս. ան. յոք. ուղ. յատկացեալ ծառին:

201. Հետեւեալ անակաւները գոյական ընել.

Ծաղկաւետ, երկար, գնդաձև, անգուծ, վախկոտ, խորհրդաւոր, տափակ, քմայեկ, քաջ, ապուշ, զուարճալի, ծանր, դառն, ուշադիր, խիտ, դալկահար:

ԼԳ. ԴԱՍ. — ԱՄԱԿԱՆԻՆ ԿՈՒՑՈՒՄԸ

229. Ածականին լուծուալը. — Ածականը լուծելու համար, պէտք է ըսել թէ որակական է, ցուցական է, ստացական է, թուական է կամ անորոշ, և թէ ո՞ր անունին կը վերաբերի: Ինչպէս.

Այս | Ցուցական անական խնձորին:
խնձորը | Հս. ան. եզ. ուղ.:

Եկքանիկը մեր երկրին ամէնէն սիրուն թռչուններէն մէկն է: Իր կարմրուկ դէմքը, ոսկեփետուր թեւիկները, կոնաձև սուր կտուցը, որ միշտ կը շարժի պեղելու և կտցելու փափաքով, տարօրինակ կերպով գգուելի բան մը կուտան իր պզտիկ մարմնոյն: Այնքան աշխոյժ և կրակոտ է ան, որ տեղ մը հանդարտ չի կրնար կենալ. ինչ որ գտնէ իր շուրջը, մէկ կողմէն միւսը կը փոխադրէ զայն, և զանազան խաղեր ընելու ալ յարմարութիւն ունի: Իր վանդակին առջև, եթէ գաւաթ մը ջուր և թելով մատնոց մը կախես, ջուր կը քաշէ: Երբեմն մեռել կը ձեւանայ, և երբոր հրամայես իրեն, յանկարծ յարութիւն կ'առնէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

202. Օրինակել այս հատուածը, եւ ստորագծել ան, զայն, անկէ, իրեն դերանունները:

203. Բացատրել հետեւեալ բառերուն նշանակումը իւրնը.

Եկքանիկ, երկիր, Թռչուն, կոնաձև, շարժիլ, հանդարտ:

ՕՐԻՆԱՅ. — Եկքանիկը տեսակ մը փոքրիկ Թռչուն է:

204. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ անձնական դերանուններով.

Դուր, ինծի, իրմէ, անով, քեզի, ես, ինք, ան:

ՕՐԻՆԱՅ. — Դուր մեր բարեկամն էր: Կ'ուզէր դաս տալ ինծի:

230. ԴԵՐԱՆՈՒՆ. — Դերանունը բառ մըն է, որ անունի մը տեղ կը դրուի, ինչպէս. ես, դու, այս, իսկ, որ, անեկի:

231. ԴԵՐԱՆՈՒՆԸ կը ծառայէ խօսքի մէջ գոյականը չկրկնելու, ինչպէս.

Անունով

Դերանունով

Ծոյղ տղան դասերուն մէջ չի յաջողիր. ծոյղ տղան չ'զբաղիր դասերով, որովհետեւ դասերը դժուար կու գան ծոյղ տղան:

Ծոյղ տղան դասերուն մէջ չի յաջողիր. ինք չ'զբաղիր անոնցմով, որովհետեւ անոնք դժուար կու գան իրեն:

232. Դերանունը անունին պէս կրնայ ըլլալ ենթակայ, խնդիր, և այլն, ինչպէս. ես կը խօսիմ, զեք կը յարգեմ:

233. Դերանունը ունի թիւ, հոգով, և դիմ:

234. Դիմը երեք է. առաջին, երկրորդ, երրորդ:

Ա. դէմքը խօսողը ցոյց կուտայ.

Բ. դէմքը զայն, որուն կը խօսուի.

Գ. դէմքը զայն, որուն վրայ կը խօսուի:

235. Դերանունները հինգ տեսակ են. Անձնական, Ցուցական, Ստացական, Յարաբերական, Անորոշ, ինչպէս. ես, այս, իմ, որ, քոյորդ:

236. ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ. — Անձնական դերանունները՝ անձերը ու դէմքերը կը ներկայացնեն, եւ հետեւայնքն են. ես, դու, ինք, ան կամ անիկա, մեկ, դուք, իրեկ, անոնք:

237. Անձնական են նաև գիրար, մեկզմեկ փոխադարձ դերանունները: Ինք դերանունը կրկնակ ձև մըն ալ ունի, որ է ինքզինք, ինքզինք, ինքզինք, եւլն.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

Ա. ԴԷՄԲ		Բ. ԴԷՄԲ	
ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Ես	Մենք	Դուք	Դուք
Հ. Ձիս	Ձմեզ	Ձքեզ	Ձձեզ
Ս. Իմ, Իմին	Մեր, Մերին	Քու, Քուկին	Ձեր, Ձերին
Տ. Ինձ, Ինձի	Մեզ, Մեզի	Քեզ, Քեզի	Ձեզ, Ձեզի
Բ. Ինձմէ, Ինչ	Մեզմէ, Մենչ	Քեզմէ, Քենչ	Ձեզմէ, Ձենչ
Գ. Ինձմով	Մեզմով	Քեզմով	Ձեզմով

Գ. ԴԷՄԲ

ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Ինք	Իրենք	Ան, Անիկա	Անոնք
Հ. Ձինք	Ձիրենք	Ձայն, Ձանիկա	Ձանոնք
Ս. Իր,	Իրենց	Անոր	Անոնց
Տ. Իրնն	Իրենց	Անոր	Անոնց
Բ. Իրմէ	Իրենցմէ	Անկէ	Անոնցմէ
Գ. Իրմով	Իրենցմով	Անով	Անոնցմով

ՓՈՒՍԱՊԱՐՁ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ո.	—	—
Հ.	Մէկզմէկ	Իրար, Ձիրար
Ս.	Մէկզմէկու	Իրարու
Տ.	Մէկզմէկու	Իրարու
Բ.	Մէկզմէկէ	Իրարմէ
Գ.	Մէկզմէկով	Իրարմով

ԻՅՏ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ ԿԵԿԱԿ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

Ա. ԴԷՄԲ

ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո.	—
Հ.	Ինքզինքս
Ս.	Ինքզինքիս
Տ.	Ինքզինքիս
Բ.	Ինքզինքէս
Գ.	Ինքզինքովս

Բ. ԴԷՄԲ

ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո.	—
Հ.	Ինքզինքդ
Ս.	Ինքզինքիդ
Տ.	Ինքզինքիդ
Բ.	Ինքզինքէդ
Գ.	Ինքզինքովդ

Գ. ԴԷՄԲ

ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո.	—
Հ.	Ինքզինքը
Ս.	Ինքզինքին
Տ.	Ինքզինքին
Բ.	Ինքզինքէն
Գ.	Ինքզինքով

Փոխադարձ դերանունները և ինքզինքս, ինքզինքդ, ինքզինքը, ինչպէս իրենց յօքնակները ուղղական չունին, որովհետև ենթակայ չեն ըլլար:

ԽԱՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՉԻՑԵՆԻՆ

Ձիթենին միշտ յարգուած ծառ մըն է: Իմաստութեան և խաղաղութեան խորհրդանշանն է այն: Հին Յոյները անով կը պսակէին ոլիմպիական խաղերու մէջ յաղթականները: Պոսիդոն և Աթենաս, երկուքն ալ փափաքելով իրենց անունով կոչել Յունաստանը նոր շինուած ատեն, Արամազդ, չաստուածներուն պետը, որոշեց քաղաքին տալ անունը անձր, որ ամէնէն թանկագին նուէրը բերէր: Պոսիդոն երկիրը ձեղքեց և զեանէն հանեց ձի մը որ պատերազմի խորհրդանշանն է: Աթենաս ձիթենի մը հանեց, և քաղաքը Աթենք կոչուեցաւ զիցուհւոյն անունովը: Քրիստոնեաներուն համար ալ նուիրական է այն: Նոյի տապանին աղաւնին անով վերադարձաւ ջրհեղեղին ցամքիւր աւետելու համար, և անոր ճիւղերով Քրիստոս փառաբանուեցաւ Երուսաղէմի մանուկներէն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 205. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել անձնական դերակները.
- 206. Բացատրել հետեւեալ բառերը.
Ձիթենի, իմաստութիւն, պսակել կոչել, Թանկագին, ճեղքել:
- 207. Մէյմէլ խօսք շինել հետեւեալ ցուցական դերակներուով.
Ասոնք, այդ, ան, անոնք, ատոնք, ատ, ասիկա
- 208. Մէյմէլ խօսք շինել հետեւեալ սուսցական դերակներուով.
Մերինը, իրենցը, իմա, ձերինները, բուրդ, իրենք:
- 209. Օրինակել կրկին վերի հասուածը, եւ հարկ եղած անունը դնել անձնական դերակներուն տեղ.
- 210. Յոյց թալ հետեւեալ դերակներուն դէմքերը.
Այդ, իրը, իմա, ասիկա, ձերը, մերինները, ան, սա, բուրդ:

ԽԱ. ԴԱՍ. — ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

238. Յուցական դերանուն. — Յուցական դերանունը կը ծառայէ ցոյց տալու այն անձերը և իրերը, որոնց տեղը դրուած է:

239. Յուցական դերանուններն են.

	ԵԶ.	ՅՈՒԲ.
Ա. դեմք	Այս, աս, ասիկա, աս	Ասոնք
Բ. »	Այդ, աս, ասիկա	Ասոնք
Գ. »	Այն, ան, անիկա	Անոնք

240. Յուցական դերանուններուն մէկ մասը ցուցական անուններ են, որոնք առանց անունի, առանձին կը գործածուին, ինչպէս. աս իմ գիրքս է. սա ի՛նչ է:

241. Այս յիշուած առարկայի մը կամ գաղափարի մը համար կը գործածուի, ինչպէս. պէ՛ճ է պզտիկները մեծերուն հետազանդիլն. այս է իմ կարծիքս: Սա՛ յիշուելիք առարկայի մը համար, ինչպէս. իմ կարծիքս սա է որ պզտիկները պէ՛ճ է մեծերուն հետազանդիլն:

242. Սուսցական դերանուն. — Սուսցական դերանունները ստացական անուններէ կը շինուին անոնց վրայ աւելցնելով ս, դ, և կամ ը դիմորոշ յօղերը, բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն, և առանձին կը գործածուին, ինչպէս.

	ԵԶ.	ՅՈՒԲ.	ԵԶ.	ՅՈՒԲ.
Ա. Դեմք	Իմս, իմիս	Մերք, մերիք	Իմիկներս	Մերիկներք
Բ. »	Քուկդ, քուկդ	Ձերք, ձերիք	Քուկիկներդ	Ձերիկներք
Գ. »	Իրք, իրեք	Իրեքք	Իրեկներք	Իրեցեքք

ՅՈՒՅՍԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

	ԵԶ.	Սյս	ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Այս, սա, սա, սահկա		Ատոնք
Ս. Տ.	Ատոր		Ատոնց
Բ.	Ասկէ		Ատոնցմէ
Գ.	Ատով		Ատոնցմով

		Սյդ	
Ո. Հ.	Այդ, աա, աահկա		Ատոնք
Ս. Տ.	Ատոր		Ատոնց
Բ.	Ասկէ		Ատոնցմէ
Գ.	Ատով		Ատոնցմով

		Այն	
Ո. Հ.	Այն, աճ, աճիկա		Անոնք
Ս. Տ.	Անոր		Անոնց
Բ.	Անկէ		Անոնցմէ
Գ.	Անով		Անոնցմով

ՍՏԱՅՍԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

		Ա. ԳԷՄԲ	ՅՈՒՔ.
	ԵԶ.		
Ո. Հ.	Իմս, Իմինս		Իմիններս
Ս. Տ.	Իմինիս		Իմիններուս
Բ.	Իմինէս		Իմիններէս
Գ.	Իմինովս		Իմիններովս

	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Մերը, Մերինը	Մերինները
Ս. Տ.	Մերինին	Մերիններուն
Բ.	Մերինէն	Մերիններէն
Գ.	Մերինով	Մերիններով

Բ. ԳԷՄԲ

Ո. Հ.	Քուկդ, Քուկինդ	Քուկիններդ
Ս. Տ.	Քուկինիդ	Քուկիններուդ
Բ.	Քուկինէդ	Քուկիններէդ
Գ.	Քուկինովդ	Քուկիններովդ

Ո. Հ.	Չերը, Չերինը	Չերինները
Ս. Տ.	Չերինին	Չերիններուն
Բ.	Չերինէն	Չերիններէն
Գ.	Չերինով	Չերիններով

Գ. ԳԷՄԲ

Ո. Հ.	Իրը, Իրենը	Իրենները
Ս. Տ.	Իրենին	Իրեններուն
Բ.	Իրենէն	Իրեններէն
Գ.	Իրենով	Իրեններով

Ո. Հ.	Իրենցը, Իրենցինը	Իրենցինները
Ս. Տ.	Իրենցինին	Իրենցիններուն
Բ.	Իրենցինէն	Իրենցիններէն
Գ.	Իրենցինով	Իրենցիններով

ԽԲ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱՄ. — ԶԻՆ ՆԻ ՑՈՒԼԸ:

Առոյգ ձի մը մանուկ մ'առած իր վըրան,
 Գաշտերուն մէջ, ասդին անդին կուգար ման.
 Մերթ կը վազէր, կը վազվըզէր ոստոստուն,
 Եւ մերթ հազիւ կը դպչէր թարմ խոտերուն:
 «Ի՛նչ, մըռընչեց ցուլն անդիէն զայրացած,
 Ըզքեզ վարել՝ պզտիկ արզո՞ւն այդ մնաց:
 Շուտ պատժէ՛ զայն, և վըրայէդ նետէ՛ վար,
 Երթայ սորվի թէ ձիուն հետ չեն խաղար:»
 — «Ի՛նչ յաղթանակ, ի՛նչ փառք և ի՛նչ մեծ պատիւ,
 Ըսաւ անոր ծիծաղելով ձին աղնիւ.
 Ամօթ չէ՞ ինձ, և չե՞ն խընդար իմ վըրաս,
 Երբ վար նետում սա խեղճ մանուկն անվընաս:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

211. Արձակի վերածել այս հասուածը:

212. Մէյմէկ յարմար յարաբերական դերանուն դնել հետեւեայ խօսքերուն մէջ զճնուած կէտերուն տեղ.

Այն մարդիկը . . . վրայ խօսեցայ, եկեր են Այն աշակերտը . . .
 մրցանակ տրուեցաւ, հիւանդացեր է: Այն գնդակները . . . կը խաղայինք,
 կորսուեր են: Այն օրնուժիւնը . . . կը յուսայի, պիտի մատուցանէք ինձի
 Հայրս . . . ամէն բան կը սպասէի, մերժեց զիս Բոլբա . . . հետ կը բնա-
 րէի, մեկնեցաւ բալլարէն

213. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեայ յարաբերական դերանուններով-

Որոնց, որմէ, որ, զորս, որոնք, որոնցմէ, որով, զոր, որունս

ԽԲ. ԴԱՍ. — ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

243. Յարաբերական դերանուն. - Յարաբերական
 դերանունը որ բառն է, և իրմէ առաջ յիշուած անուն
 մը կամ դերանուն մը կը ցուցնէ: այդ անունը կամ դե-
 րանունը կ'ըսուի յարաբերեալ, ինչպէս. այն աղջիկը
 որ քեզի հետ եր. դուն որ այնքան բարի ես:

244. Յարաբերական դերանունը ունի թիւ, հո-
 լով և երեք դէմքի համար ալ կրնայ գործածուիլ, ինչ-
 պէս. ես որ գիտեմ, դուն որ գիտես, ան որ գիտէ:

245. Յարաբերական դերանունը սապէս կը հո-
 լովուի.

	եջ.	ՅՈՒ.
Ո.	Որ	Որոնք
Հ.	Չոր	Չորս
Ս.	Որուն	Որոնց
Տ.	Որու	Որոնց
Բ.	Որմէ	Որոնցմէ
Գ.	Որով	Որոնցմով

246. Յարաբերական դերանունին եզակին շատ
 անգամ յոքնակիի տեղ ալ կրնայ գործածուիլ ուղղա-
 կան և հայցական հոլովներու մէջ, երբ յարաբերեալին
 կից ըլլայ, ինչպէս. Անոնք որ խօսիչ չեն գիտեր, պիտի ե
 շուեն. վարդերը զոր այնքան կը խնամէի, բոռմեցան.
 'Իոխանակ ըսելու' Անոնք որոնք խօսիչ չեն գիտեր, և ըն.
 Վարդերը զորս այնքան կը խնամէի, և այլն:

Պարսկաստանէն եկած տունկ մըն է լելակը, և յշա-
կութեամբ ու պատուաստով այնքան ճոխացած ու նըր-
բացած է, որ բազմաթիւ տեսակներ արտադրած է: Իր
նուրբ օգնչին գոյնը, որ բաց կապոյտի և մանիչակի
խառնուրդ մըն է, և տեսակին համեմատ կը փոխուի, իր
զգլխիչ բուրուժը, որ ամբողջ պարտէզ մը կը խընկա-
ւետէ, շատ լաւ կը բացատրեն այն նշանակութիւնը զոր
տուած են իրեն Եւրոպացիք, խորհրդանշան անուանելով
զայն յուզման և տկարութեան. Լիննէ երեւելի բնա-
գէտը սիոռեկիա անուանած է զայն, ինչ որ լատիներէն
սրինգ կը նշանակէ, և կ'ուզէ ցոյց տալ թէ անոր ճիւ-
զերովը սրինգ կը շինեն: Տաճկաստանի մէջ ալ ծխա-
փողեր կը շինեն անկէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 214. Օրինակել այս հասուածը, եւ սկզբնաստերով նշանակել անձ-
նական, յարաբերական եւ անորոշ դերանունները.
- 215. Կրկնել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն.
- 216. Նշանակել հետեւեալ խօսքերուն մէջ շնորագիր գրուած դերա-
նուններուն տեսակները.

Բան մը չի կրնար զինքը փոփել: — Որչափ աշխատեցանք որ յա-
ջողի ան: — Ասոնք ըսողը եւ չեմ, ուրիշ մըն է: — Ի՞նչ քան կ'արգիլէ
զքեզ ճշմարիտը խօսելէ: — Ոմանք կը կարծեն թէ աշխատանքը մարդի
կը նուաստացնէ: — Այսպիսի բաւական է այսօրուան համար: — Ամեն
մեկուռն իրեն յարմար նուէր մը տրուեցաւ: — Ով որ կ'ուզէ տգէտ մնալ,
թող չաշխատի: — Շատեր կ'աշխատին, բայց ֆիչեւ կը յաշողին: — Ոչինեմ
կրնայ զիկնք համոզել: — Ոչ ոք կը համարձակի դիտողութիւն ընել:

247. Անորոշ դերանուններ. — Անորոշ դերանուն-
ները տարտամ և անորոշ անձեր և էբեր կը ներկայա-
ցնեն:

248. Անորոշ դերանուններուն մեծ մասը անորոշ
ածականներէն կը կազմուին, յօդ մը աւելցնելով անոնց
վրայ, և հետեւեալներն են.

Աւեկը, ավեկը, բոչորը — մեկը, ավեկ ոք, ավեկ
մարդ, մարդ, ուսակ, շատեր, ֆիչեր — մեկը եւ միւսը,
ավեկ մեկը, իւրաքանչիւրը, իւրաքանչիւր ոք, անձնիւրը,
ոչ ոք, ոչ մեկը, ոչինչ — ուրիշը, միւսը, ուրիշ մը —
նոյնը, միեւնոյնը, նոյնիմեկն — քան մը, ավեկ քան,
այսինչը, այնինչը — այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի,
այսպէսը, այդպէսը, այնպէսը — այսպիսիք, այդպիսիք,
այնպիսիք, ասակը, ասակը, անակը — ինչ որ, ով
որ — ո՞վ, ի՞նչ, ի՞նչ քան, քանի՞, ո՞րպիսի, ո՞րքան,
ո՞րը, ի՞նչը, ո՞րպիսիք — մեկ քանիք, քանիքներ, և այլն:

249. Անորոշ դերանուններուն ամենամեծ մասը
կը հոլովուին գոյականներուն հոլովման ընդհանուր օ-
րէնքին համաձայն, և մեծ մասը յոքնակի ալ ունին,
ինչպէս. ասակը, ասակիկ, ասակիկն, ասակով, ա-
սակները, ասակներուն, ասակներէն, ասակներով:

250. Բացառիկ են հետեւեալ հոլովումները.

Ո . Հ .	Ամէնը	Ոմանք	Որո՞նք
Ս . Տ .	Ամէնուն	Ոմանց	Որո՞նց
Բ .	Ամէնէն	Ոմանցմէ	Որոնցմէ՞
Գ .	Ամէնով	Ոմանցմով	Որոնցմով՞
Ո . Հ .	Ո՞վ, Չո՞վ	Ո՞րը	Մէկը
Ս . Տ .	Որո՞ւ	Որո՞ւն	Մէկուն
Բ .	Որմէ՞	Որմէ՞	Մէկէն
Գ .	Որով՞	Որով՞	Մէկով

ԽԴ. ԸՆԹԵՐՔՈՒԱՄ. — ՆԱՐԾՐԱԼԱՆՁՐ

Կարմրալանջը շատ կատաղի և միանգամայն շատ ընտանի կենդանի մըն է: Իրեն վնաս հասցնողին հետ շատ կատաղի է, և շատ ընտանի՝ անոր հետ որ չար դիտաւորութիւն չունի: Եթէ փորձես զայն բռնել, կը փակչի կտուցի հարուած մը տալով քեզի. իսկ եթէ շղպչիս իրեն, գլխուդ բոլորտիքը կը պտուակի: Սոքակը և ծիծեռնակը կը մեկնին, ան կը կենայ, տանքի թռչուններու պէս, իր փոքրիկ տտտիկներովը կէտիկտելով գետնի աւազը, կուռելով շատակեր հաւերուն հետ, տակն ու վրայ ընելով ախոռին յարդը և նիքնելով մտուրին մէջ: Եթէ ձմեռը շատ ցուրտ ըլլայ, տուներէն ներս կը մտնէ, կարասիներուն վրայ կը թառի, և գլուխը ծռելով կը դիտէ ինքզինքը հայլի ներուն մէջ: Սրուակի մը բերանը թառած կը քնանայ, մերթ ընդ մերթ փոքրիկ հեծիւնով մը պատասխանելով վառարանին ճարճատման:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

217. Թրինակի այս հասուածք, եւ ստորագծել բոլոր դերանունները՝

218. Թրինակի եւ բերանայի սորվիլ այս հասուածին հետեւեալ դերանուններուն լուծումը

Որ	Յար. դեր. եզ. ուղ. ենթ. չունի բային:
Չայն	Անձ. դեր. եզ. հայց. սեռի խնդիր բունել բային:
Քեզի	Անձ. դեր. եզ. տրակ. բնութ. խնդիր սաղով բային:
Ան	Անձ. դեր. եզ. ուղ. ենթ. կը կենայ բային:
Ինկիմի	Անձ. դեր. եզ. հայց. սեռի խնդիր կը դիտէ բային:

219. Սկզբնասաւերով ցոյց տալ հետեւեալ խօսքերուն մէջի դերանուններուն տեսակները.

Մի՞ ըներ ուրիշին, ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն: — Մարդ դիւրաւ կը հաւատայ վախցած և փափաքած բաներուն: — Պէտք չէ կերպարանքէն դատել մէկը: — Ինքզինքդ մի գովեր: — Դուն քեզ օգնէ, Աստուած ալ պիտի օգնէ քեզի: — Բան մը զաղտնի մի պահեր բու մօր մէջ: — Արհամարհէ բոլոր վատ մարդիկը: — Ով որ կը խաբէ, ինքն ալ պիտի խաբուի: — Ոմանց համար, կամենալը կարենալ է: — Ներողամիտ եղի՛ր ուրիշներուն: — Ով որ կը շողջործէ, կը խաբէ զքեզ:

220. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ազկեր, տորդիկ, մըշին, Թիթեռ, հրինկ, կարմրախայտ, բզեզ, իշամեղու, ճայ, փրփրուկ, շերեփարի:

ՕՐԻՆՍԱԿ — Աղկերը լուղաներ ունի, որովհետեւ ձուկ է: Շերեփարիին վեց ոտք ունի, որովհետեւ միջատ է:

221. Նշանակել ձեր շինած խօսքերուն մէջ անունները, յօդերը, ածականները, դերանունները եւ բայերը սկզբնասաւերով:

ԽԴ. ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

251. Դերանունները լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ անոնց տեսակը, թիւը, հոլովը, դէմքը, և նախադասութեան մէջ ինչ պաշտօն կատարելը, ինչպէս. Ես խօսեցայ | Անձնական դերանուն եղակի ուղղական ենթակայ խօսեցայ բային:

Այս լուծումը հետեւեալ ձևով պէտք է կրճատել. Անձ. դեր. եզ. ուղ. ենթ. խօսեցային:

ԽԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱՄ. — ԽՈՅԱԳՂԵՆՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ամառուան մէջ տաք օր մը, աքիսը կաղնիի մը տակ քնացեր էր, երբ խողկաղին մը ինկաւ իր սրածայր ցռուկին վրայ: Սարսափահար ցատքեց ելաւ ու փախաւ: Ճամբան մուկի մը հանդիպեցաւ. «Աստուած իմ, կաղնիի խոչոր ճիւղ մը ինկաւ վրաս», ըսաւ ու մեկնեցաւ: Մուկը վաղեց ճագարին քով գնաց, որ մերձակայ դաշտին մէջ կը ճարակէր. «Յեղածը իմացա՞ր. ահագին կաղնի մը ինկեր է աքիսի մը վրայ»: Սրիկուհը, ճագարը գործը իր բարեկամներուն պատմեց: Կ'երեւայ թէ, ըսաւ անոնց՝ կաղնին ահագին գոռու մով մը տապալեր է, որոտմանց ու փայլակներու միջոցին»: Անձեղը այն տեղէն կ'անցնէր, լսեց, և դնաց ամէն տեղ շողակրատեց: Ճշմարիտ երկրաշարժ մըն է եղեր, կ'ըսէր, աւա՛ղ, չեմ գիտեր թէ քանի՞ հոգի մուկեր է:» Հետեւեալ առտուն երկրին բոլոր անասունները այս զարհուրելի աղէտքին վրայ կը խօսէին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

222. Օրինակել այս հասուածը, եւ սկզբնաստուերով նշանակել անունները, յօդերը, ածականները, դերանունները, բայերը:

223. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ամառ, միջօրէ, աքիս, կաղնի, սարսափահար, ճիւղ, ճագար, ճարակիլ, գոռու, փայլակ, տապալել, շողակրատել, երկրաշարժ, աղէտք:

224. Պատմել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:

225. Մէյմէկ յարմար դերանուն դնել հետեւեալ կէտերուն տեղ.

. . . չի կրնար երկու տերոջ ծառայել — Դուն . . . այնքան բարի ես, ինչո՞ւ չես ուզեր օգնել այդ խեղճին — . . . կը գովեն զքեզ — Հետացէր այն հաճոյքէն . . . անպատուութիւնը կրնայ եղծել — Ըսէ թէ . . . հետ կը տեսնուիմ ըսեմ . . . Թէ . . . ես — Չկայ տխմար մը որ . . . աւելի տխմար մը չգտնէ:

226. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ դերանուններով.

Դուք, ոչինչ, միւսը, անոր, գրեզ, ինծի, որոնք, որմէ, զիս, ամէնքը, որո՞ւն, բեզի, իրենց, ամէն օր, այսչափը, զինքը, զիրար:

227. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Կը ճանչնան սա բարձրահասակ կինը — Ես մէկը չեմ տեսներ — Ես որ բարեկամ էի իրեն, կը դատապարտեմ զինքը — Ճշմարիտ բարեկամներուն կը վայել անկեղծ ըլլալ — Բոլոր տղաքը իմ սիրելիներս են — Ձեր բոլորը զպրօքէն վերադարձան — Այս թռչունը կ'երգէ, ան չ'երգեր — Ասոնք մեզմէ կը փախչին — Իրենցմէ մէկը չեմ ճանչնար — Ով որ կ'ըսէ, կը լսէ — Այն աղջիկը, որուն ձայնը լսեցիր, մեկնեցաւ:

Բ Ա Յ

ԽԵ. ԴԱՍ — ՆԱԽԱՊԱՏՈՒԹԻՒՆ

252. Նախադասութիւն. — Նախադասութիւնը դատում մըն է, որով ընդհանրապէս առարկայի մը մէկ հանգամանքը կ'արտայայտենք, ինչպէս. «Տղան աշխատող է. հաւը երգիչ չէ. գրիչը կոտրած է»:

253. Ամէն նախադասութիւն երեք մասէ կը բաղկանայ. ենթակայ, ստորոգելի և բայ:

ԽՁ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԳԵՏԱԶԻՆ

Գեաաձին կենդանի մըն է, որ Նեղոս գետին և Ափրիկէի ուրիշ մեծ գետերուն մէջ միայն կը գտնուի: Շատ ամենի, ուժեղ և յաղթամարմին է: Կ'ապրի ջուրին մէջ, բայց երբեմն գետեզերքը կ'ելլէ սէզեր, ցորեններ, թարմ խոտեր և ծառի ճիւղեր ուտելու համար: Գետաձին տեսքը շատ տգեղ է ցամաքին վրայ, որովհետեւ գլուխը չափազանց կարճ է: Իր գոնը թուի է, ախանջները՝ մանր և սուր, ախանջերը ահաւոր են, և այնքան կարծր, որ պողպատին զարնուելով կրակ կը հանեն: Մորթը այնքան պինդ է որ մէջը ոչ սուր կը թափանցէ, ոչ սլաք:

Հ Ր Ա Ղ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 228. Օրինակել այս հասուածը, եւ զատել բոլոր նախադասութիւնները՝
 - 229. Այս հասուածին մէջ գտնուած բոլոր պակաս նախադասութիւնները ամբողջացնել, բայ մը կամ ենթակայ մը աւելցնելով:
 - 230. Բերանացի կրկնել այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:
 - 231. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերով.
Նեղոս, Ափրիկէ, ամենի, ուժեղ, սէզ, եզերք, ճիւղ, ցամաք, սրունք, Թուխ, ախանջ, սուր, ահաւոր, պողպատ, մորթ, կարծր, պինդ:
 - 232. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերով վաղ՝ օրինակին համեմատ.
Ենթականեր. — Ասեղ, կարագ, տաղաւար, վարագոյր, պարտէզ՝ Ստորգեղիներ. — Սուր, Թարմ, խոշոր, նուրբ, շքեղ:
- ՕՐԻՆՎԱԿ. — Ասեղները (ենթակայ) սուր (ստորգեղի) են (բայ)՝

233. Լուծել հետեւեալ բառերը.

Այս դեղին կօշիկը. — Մեր տան պարտէզը. — Երկու հաւկիթ. — Բոլոր ձմեռը. — Առտուան զանգակը. — Ձեր գրիչը և իմս. — Անոնց, զՆարկը և բուկոյ:

ՕՐԻՆՎԱԿ. — Այս	Յուց. ամ. կօշիկ բառին
դեղին	Որակ ամ. կօշիկ բառին
կօշիկը	Հաս. ան. եզ. ուղ. կամ հայց. ը որոշիչ յօդ

ԽՁ. ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ (Շարունակութիւն)

254. Նախադասութեանց մէջ, ենթական ցոյց կու տայ անձ մը, անատուն մը կամ իր մը, որուն հանգամանք մը կը վերագրենք, ինչպէս. տղան, հաւը, գրիչը: Ստորգեղին ցոյց կու տայ ենթակային մէկ հանգամանքը, ինչպէս. աշխատող, երգիչ, կոտորած: Բայը կը հաստատէ կամ կը ժխտէ ստորգեղին ցոյց տուած հանգամանքին ենթակային պատշաճիւր, ինչպէս. ե կամ չէ:

255. Ըրաղ բայը վիճակ մը կը ցուցնէ և եական բայ կը կոչուի:

256. Նախադասութիւնը կ'ըլլայ հաստատական, երբ բայը ենթակային վերագրուած հանգամանքը կը հաստատէ, ինչպէս. գրիչը կոտորած է:

257. Նախադասութիւնը կ'ըլլայ բացասական, երբ բայը ենթակային վերագրուած հանգամանքը կը ժխտէ, ինչպէս. սագը երգիչ չէ:

ԽԷ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՍՊՈՒՆՅ.

Սպունգը ամենաստորին տեսակէ կենդանի մըն է: Քրեթէ օղակ մը՝ բոյսերը կեդանիներուն միացնող, որուն կենդանասունկ կ'ըսուի, և որ ծովերուն մէջ կ'ապրի, ջուրէն դուրս, ծառերուն վրայ մնալով տեղատուութեան ատեն: Եթէ կենդանի սպունգին դպչիս, իր բոլոր մասերը անզգալի կերպով կը կծկուին: Սպունգին վրայ շատ մը ծակտիքներ կան, և մէկ քանի մասերուն վրայ կը գտնուին անհամար դեղին բիծեր, որ պարզ աչքով կը անսնուին. ասոնք իր հակիթներն են, և քանի մը ամսուան մէջ մեծնալով՝ տանձի մը ձեւ կ'ստանան ու մազով կը ծածկուին: Յետոյ հետզհետէ կը փրթին, կ'իջնան, և մէկ երկու օր ջուրին երեսը տատանելէ ետքը, յարմար տեղ մը գտնելով, այդ տեղին կը փակչին, հոն կը մեծնան, իրենք ալ սերունդներ արտադրելու համար:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 234. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել ստորագելիները:
- 235. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորագելիները վարի ենթականերուն յարմարցնելով.

Ստորագելիներ. — ձերմակ, սեւ, կարմիր, դեղին, մանիշակագոյն, կապոյտ, կանանչ, գորշ, կամենագոյն, կասկագոյն, վարդագոյն, լուրճ, սուտակագոյն:

Ենթականեր. — Յարդ, ծծուբ, խոտ, արիւն, մոխիր, խաշխաշ, կուսածաղիկ, բոժոժ, կակաշ, ոսկի, աղ, կրակ, գարնածաղիկ, երկինք, մանիշակ, ագուա, աղանի, շաքար, տերեւ կաւիճ, մուկ, մեծղուկ, նարինջ, ձմերուկ:

- 236. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորագելիներուն յարմար ենթականեր գտնելով եւ յօքնակի ընելով զանոնք,

Հեղուկ, կազային, ծանր, թեթեւ, հաստատուն, քաղցր, դառն, անծախանց, թծու, անհամ, կծու, դիւրամեր:

- 237. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորագելիներուն յարմար երկերկու ենթակայ գտնելով.

Խորամանկ, քաղցրաբարոյ, հաւատարիմ, ապուշ, երկչոտ, յամառ, հոլու, ուշադիր, անողոր, բմահամ, գաղտնապահ, խնամատ:

- 238. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ յօքնակի ստորագելիները գործածելով.

Բարերարներ, ճարտարապետներ, հեղինակներ, ծաղիկներ, դեղադիրներ, պատուհաններ, նաւաստիներ, տետրակներ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեր հայրն ու մայրը մեր բարերարներն են:

ԽԷ. ԴԱՍ. — ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ

258. Ստորագելի. — Ստորագելին ընդհանրապէս անձական մը կամ անձանի իմանալով գործածուած դոյա-կան մըն է, որ սովորաբար էական բային կ'ընկերանայ:

259. Ստորագելին միշտ ուղղական կ'ըլլայ այս պարագային մէջ:

260. Ստորագելին անփոփոխ կերպով եզակի կը մնայ նոյն խակ յօքնակի ենթականերու հետ, ինչպէս. Տղայք աշխատող են. հաւերը երգիչ չեն. գրիչները կոտրած են:

261. Միայն այն պարագային մէջ ստորագելին յօքնակի կը դրուի, երբ իրմէ առաջ անձական մը կամ յատկացուցիչ մը կայ, ինչպէս. ասոնք բազ մարդիկ են. դոյք մեր դրացիներն են. մենք Մարիամին բոռներն ենք:

ԽՇ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՏՂՈՒ ՀԱՐՅՈՒԾ

— Հայրիկ, ո՞վ կ'անցնի ամէնէն արագ,
 Հովերը արդեօք, գե՞տը սրբընթաց,
 Արդեօք ասո՞ւպն որ կ'իյնայ վայրահակ
 Առկայծ ակօսով բոցի պէս վառուած:
 Արդեօք ամպերը, ծուխն եթերային,
 Եւ կամ օդապար ծիծեռն ուղեւոր,
 Բոցածաւալ փո՞ւնջն արդեօք հըրթիռին,
 Երկինքին շանթը թէ փայլակն անոր:
 Աւա՞ղը խըլուած եզերքէն ծովուն,
 Ճերմակ օձառին պըղպըջա՞կն ոսին,
 Օդապարիկը, տերեւն ազազուն,
 Երա՞զը, արդեօք ոստա՞յնը սարդին:
 — Իցի՛ւ թէ անգէտ մընաս միշտ, որդեա՛կ,
 Անուշ և տըխուր սա փորձառութեան,
 Թէ ի՛նչ որ կ'անցնի ամէնէն արագ,
 Մեր երջանկութեան օրերն են միայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

239. Օրինակել այս ոճանաւորը, արձակի վերածելու եւ ամբողջացնել նախադասութիւնները իրենց յարմար բայ մը դնելով ամէն մէկուն բով:

ՕՐԻՆՍԱՎ. — Հովերը արդեօք ամէնէն շուտ կը սահին, Թէ գետերը ամէնէն շուտ կը հոսին:

240. Մէյմէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ենթականերով:

Ասուպ, ակօս, ծուխն ու շողին, ծիծեռ, հրթիռ, շանթ, պղպըջակ, օդապարիկ, փորձառութիւն, ես և դուն, դուք և բոլորեմիդ, մենք և անոնք:

ԽՇ. ԴԱՍ. — ՔԱՅ ԵՒ ԵՆԹԱՆԱՅ

262. Բայ. — Բայը բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնէ, այսինքն գործողութիւն մը կամ վիճակ մը, ինչպէս. ծեծել՝ ծեծի գործողութիւնը կը ցուցնէ, հիւանդանայ՝ հիւանդութեան վիճակը:

263. Էական բայէն զատ, միւս բոլոր բայերը իրենց մէջ կը միացնեն ստորոգեղիկն գաղափարը ընդհանրապէս գաղափարին հետ, ինչպէս. ծեծել՝ կը նշանակէ ծեծող ըլլալ, հիւանդանայ՝ հիւանդ ըլլալ:

264. Ենթակայ. — Ենթական կը ներկայացնէ այն անձը, անասունը կամ իրը, որ գործողութիւնը կ'ընէ կամ բային արտայայտած վիճակը կը կրէ, ինչպէս. հայրս կը ծեծէ. ես հիւանդացայ:

265. Ենթական ընդհանրապէս անուն մը կամ դերանուն մըն է, ինչպէս. հայրս, ես:

266. Ենթական միշտ ուզական կ'ըլլայ և ընդհանրապէս բայէն առաջ կը դրուի:

267. Բայը թուով և դէմքով կը համաձայնի ենթակային հետ, ինչպէս. ես հիւանդացայ, դուք հիւանդացաք:

268. Բայ մը որուն ենթակաները մէկէ աւելի եզակի անուններ են, յօքնակի Գ. դէմք կը դրուի. ինչպէս. Մարիսը, քոյրս, եւ իր գաւաղը մեկնեցան:

269. Երբ բայը տարբեր դէմքով ենթականեր ունի, միշտ նախապահալ դէմքին հետ կը համաձայնի և յօքնակի կը դրուի: Առաջին դէմքը երկրորդին նկատմամբ նախապատիւ է, և երկրորդը՝ երրորդին, ինչպէս. ես եւ դուք մեկնեցանք. դուք եւ անոնք. ես պիտի մնայ. մեկ եւ քոյրդ շեցիմք:

270. Անուն ենթակաները միշտ Գ. դէմք կը նկատուին:

ԽՅ. ԱՆՅԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱԳՌԱԼ ԵՒ ՍՍ.ՓՈՐԸ

Ծարաւ ազաւ մը սափոր մը դտաւ, որուն երեք չորրորդ մասը ջուրով լեցուն էր: Թռչունը գնաց անոր բերանը թառեցաւ ու վիզը մէջը երկնցուց, բայց որքան որ ձգնեցաւ, անկարող եղաւ կտուցը ջուրին դպցնելու: Մակայն շատ ծարաւ էր, և անպատճառ խմել կ'ուզէր: Ուստի վար իջաւ ու սկսաւ կտուցովը հարուածներ տալ սափորին զայն կտորելու կամար. դժբախտաբար ամանը էր կտուցէն աւելի կարծր էր, ու դիմացաւ: Այն ատեն կենդանին աղէկ միջոց մը խորհեցաւ, գնաց կտուցովը փոքրիկ գայլախազներ ժողվեց զեանէն, ու բերաւ սափորին մէջ նետեց, մինչև որ ջուրը բարձրացաւ ու կտուցին հասաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 241. Թրինակի այս հասուածը, ստուգածել ներակաները, խաչանիշ զնել սեռի խնդիրներուն:
- 242. Բերանացի պատմել այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:
- 243. Հետեւեալ նախադասութեանց բայերը հակառակ բայի վերածել, եւ մէջերնին գտնուած ասորոգիչները զնելով նոր նախադասութիւններ շինել:

Ամանը ջուրով լեցուցաւ Այս աղբիկները կը տրտմին: Եուները կը հաչեն: Ծառերը պտուղ կու տան Այս մարդը կը նուագէ: Եողին կը քրի: Թանաքը կ'աղտոտէ: Ժամացոյցը կը հնչէ: Կառքը կը թաւալի: Աղբիւրը կը հոսի:

ՕՐԵՆԱՎ. — Ամանը ջուրով լեցուն է: Այս աղբիկները տրտում են:

244. Մէյմէկ սեռի խնդիր զնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ.

Վառարանի խողովակներ պիտի շինեմ, բայց . . . չունիմ: Պողպատէ շեղեցիկ զմեկի մը ունէի . . . կորսնցուցի: Չուլածոյ երկամէ . . . կը շինեն: Չինկով պատեցիներ մեր . . . սրպէս զի անձրեւը ներս չթափանցէ: Չոյգ մը արդրէ . . . նուիրեցի իրեն: Չմեռուան համար աւելի կ'ընտրեմ Թաղիէ՝ քան Թաւիշէ . . . մը, իսկ ամառուան համար յարդէ . . . կը սիրեմ: Այնքան հաւնեցայ այս մատնիին որ գնել ուզեցի . . . :

245. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Յից է այն ճամբան, որուն զառիվերը զգալի է: Չրային կենդանիները ջուրը կը սիրեն: Ապարդիւն է գործ մը որմէ օգուտ մը չենք բաղեր: Անպատշաճ է այն խօսքը, որ հակառակ է քաղաքավարութեան:

ԽՅ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԵՆԻԿԸ

251. Խնդիր. — Բայի մը խնդիրը անոր արտասայտած իմաստը կը լրացնէ, և այդ պատճառաւ յրաջուցիչ ալ կ'ըսուի:

252. Երկու տեսակ խնդիր կայ. սեռի խնդիր և բնութեան խնդիր:

253. Սեռի խնդիր. — Սեռի խնդիրը ցոյց կու տայ այն առարկան, որուն վրայ ենթական գործողութիւն մը կը կատարէ, ինչպէս. հայրս ծեծեց իր ծառան. ես կոսրեցի գրիչը. դուռն ազատեցի զայն:

254. Սեռի խնդիրը ընդհանրապէս անուն մը կամ դերանուն մըն է, և հայցական հոլով կ'ըլլայ:

255. Սեռի խնդիրը կը գտնուի զո՞վ կամ ի՞նչ բանը հարցումով, ինչպէս. զո՞վ ծեծեց. — ծառան. ի՞նչ բանը կոսրեցի. — գրիչը:

256. Սեռի խնդիրը ներգործական բայերուն հետ քիայն կը դրուի:

Մ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՐԾԻՒՆԸ

Արծիւը թռչուններուն իշխանը նկատուած է: Ինչ որակներուն ծայրերը կը բնակի, ամայի աշտարակներու, մենաւոր փլատակներու վրայ: Իր բոյնը տափակ ձեւ մը ունի, ընդելուզեալ ճիւղերէ կազմուած, և կնիւններով ու ցախերով ծածկուած է: Կ'ըսեն թէ բոլոր կեանքին մէջ, միեւնոյն բոյնին վրայ կը թխտէ ան: Այնքան ուժեղ է, որ ոչխարներ, այծեր կը յափշտակէ կը տանի: Արծիւը կրնայ երկար ամեն անօթի կենալ. մինչև երեք շաբաթ կը դիմանայ: Եթէ պղտիկուց բռնուի, կրնայ թռչնարանի մը մէջ պահուիլ, բայց չի փոխեր իր վայրենի բնաւորութիւնը, և եթէ քիչ մը զայրանայ, կատաղութեամբ նոյն իսկ իր տէրոջը վրայ կը յարձակի:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 246. Օրինակել այս հասուածը, ցոյց տալ սեռի խնդիրները եւ բնութեան խնդիրները սկզբնաստեղծով:
- 247. Մէյձէկ Խօսք շինել հայցական բնութեան խնդիր ընելով հետեւեալ բառերը.
Ծառ, դաշտ, անտառ, մատ, փողոց, սեղան
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Գէորգ ծառը ելաւ:
- 248. Միեւնոյն բառերը գործածել նախադասութեանց մէջ իբրևեցական հոլով.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ծառին մօտեցանք:
- 249. Միեւնոյն բառերը գործածել իբրև բացառական հոլով.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ծառեն վար պիտի իյնար եթէ չբռնէի:
- 250. Միեւնոյն բառերը գործածել իբրև գործիական հոլով.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Մեր պարտէզը ծառերով լեցուն է:
- 251. Միեւնոյն բառերը գործածել իբրև սեռի խնդիր.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Մեր դրան առջև ծառ մը տնկեցի:
- 252. Միեւնոյն բառերը գործածել իբրև ստորոգելի.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Նարնջենին գեղեցիկ ծառ մըն է:
- 253. Միեւնոյն բառերը գործածել իբրև շահկացուցիչ.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ծառին տերեւները Թափեցան:
- 254. Միեւնոյն բառերը գործածել իբրև ենթակայ.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Ծառը արմատախիլ եղաւ:

Մ. ԴԱՍ. — ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՆԻՒՐ

- 237. Բնութեան խնդիր. — Բնութեան խնդիրը բանին արտայայտած իմաստը կը լրացնէ:
- 238. Բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ հայցական, սրական, բացառական, գործիական:
- 239. Բնութեան խնդիրը ամէն բայի հետ կրնայ դրուիլ:
- 280. Հայցական բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ ո՛ր կամ ե՞րբ հարցման, ինչպէս. ես առտուն կու գամ. այսօր եկեղեցին պատարագ կայ. գլխարկը դուխը դրաւ:
- 281. Տրական բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ որո՞ւ, ե՞րբ, ի՞նչ բանի հարցումներուն, ինչպէս. Բեգի կը վստահիմ. նոյն միջոցին զանգակը զարնուեցաւ. քա խօսքիդ չեմ հասար:
- 282. Բացառական բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ որևէ, ո՛րկե, ինչի՞ն հարցումներուն, ինչպէս. ես Բեգի չեմ բաժնուիր. պատուհանէն վար ինկաւ. իր անխելութենէն այդ վիճակին հասար:
- 283. Գործիական բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ ինչո՞վ կամ ի՞նչ բանով հարցումներուն, ինչպէս. այս կօծիկներով չեմ կրնար ֆայել. այդ գրիչով չի գրուիր:

ՄԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՂ.ՔԱՏԻՆ ՇՈՒՆԸ

Թըշուառ մըն էր, հիւանդ, մինակ ու աղքատ,
 Շընիկ մ'ունէր, ընկեր կեանքին յուսահատ:
 «Բեռ մ'է քեզ շունդ, ըսին անտիրտ հարուստներ»
 Երբ անոնցմէ պատառ մը հաց կը խնդրէր:
 Մէկդի նետէ՛ որ անօթի չըմեռնիս»
 Խեղճը գոչեց, թափելով լուռ արցունքներ.
 «Ո՛հ, եթէ գայն չունենամ, ո՞վ սիրէ զիս»:

Հ Ր Ա Ղ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 255. Արճակի վերածել այս ոսանաւորը, յոքնակիի դարձնելով ներքա-
 կաները, բայերը, խնդիրները:
- 256. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մէջ ներկայ, անցեալ եւ ապառնի
 ժամանակները:

Ծուլութիւնը մարդու միտքը կ'սպառէ, աշխատութիւնը մարմինը՝
 Ստախոսութիւնը ամէնէն զգուշի մոլութիւնն է, Քրիստափոր Գոլոմպոս
 գտաւ Ամերիկան: Մարդու ամէնէն զլխաւոր Թշնամին իր կիրքերն են՝
 Մարդ աւելի իր բարեկամէն կը վախճայ քան Թշնամիէն: Ենէ կ'ուզես հրա-
 մայել, նախ հնազանդիլ պիտի սորվիս: Քրիստոս չարչարուեցաւ, խաչ-
 ուեցաւ եւ մեռաւ խաչին վրայ:

257. Իճնել հինգ վերացական անուն. հինգ նիւթական անուն եւ
 հինգ յատուկ անուն, եւ մէյմէկ խօսք շինել անոնցմով ներկայ,
 անցեալ եւ ապառնի բայեր գործածելով:

ՕՐԻՆՍԱՅ. — Վրէժխնդրութիւնը անուշ է, բայց հետեւանքը դառն՝
 Պետրոս երէկ ձեզի պիտի գար:
 Մեր բովի տունը բռնկեցաւ:

ՄԱ. ԴԱՍ. — ԲԱՏԻՆ ՓԻՓՈՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

284. Բային փոփոխութիւնները. — Բայը չորս
 տեսակ փոփոխութիւն ունի. թիւ, դիմի, ժամանակ եւ
 եղանակ:

285. Թիւ. — Բայը կրնայ ըլլալ եզակի կամ յոգ-
 նակի, ինչպէս. կը խօսիմ, կը խօսիմք:

286. Դիմի. — Բայն ալ դերանունին պէս երեք
 դէմք ունի, Ա. Բ. Գ. ինչպէս. կը խօսիմ, կը խօսիս,
 կը խօսիք:

287. Ժամանակ. — Բային ժամանակը գործու-
 ղութեան երբ կատարուիլը կը ցուցնէ:

288. Ժանակակի կերպ է. ներկայ, անցեալ եւ
 ապառնի:

289. Ներկայ. — Ներկան կը ցուցնէ այն ժամա-
 նակը, ուր գործողութիւնը կը կատարուի, ինչպէս. կը
 խօսիմ, կը կարեմ:

290. Անցեալ. — Անցեալը կատարուած, անցած
 գործ մը կը յայտնէ, ինչպէս. խօսեցայ, կը կարեմ:

291. Ապառնի. — Ապառնին կատարուելիք գործ
 մը կը ցուցնէ, ինչպէս. պիտի խօսիմ, պիտի կարեմ:

292. Ներկան մէկ ձեւ միայն ունի. կը կարեմ:

293. Անցեալը երկու ձեւ ունի. 1. անցեալ ան-
 կատար, կը կարեմ. 2. անցեալ կատարեալ, խօսեցայ:

294. Ապառնին երկու ձեւ ունի. 1. բացարձակ
 ապառնի, պիտի խօսիմ. 2. անկատար ապառնի, պիտի
 կարեմ:

ՄԲ. ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՄԱՐՄԻՆԵՐՈՒՆ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէն մարմին ծանրութիւն մը ունի: Մարմնոյ մը ծանրութիւնը որքան շատ ըլլայ, այնքան աւելի արագ վար կ'իջնայ: Եթէ բարձր տեղէ մը գնտակ մը նետենք, նախ կամաց կամաց կ'իջնէ, յետոյ աստիճանաբար իջնալը կ'երագի, քանի որ իր վրայ ճնշէ: Այս պատճառաւ է որ մօտէն ինկած մեծամեծ մարմինները պակաս ուժով կը բախին իրենց հանդիպած առարկային, մինչդեռ հեռուէն ինկող ամէնէն փոքրիկ հատիկներն անգամ կրնան մէկը վիրաւորել:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

258. Օրինակել այս հասուածը, ստորագծել այն բայերը որոնք ստոյգ բան մը կը յայտնեն, խաչանիշ դնել անոնց ներքեւ որոնք պայմանաւոր կամ արականական իմաստ մը ցոյց կու տան:

259. Գրել հետեւեալ բայերուն ներքեւ իրենց եղանակները.

Չանացէք բարիք ընել, ամէն անգամ որ առիթը պատահի, ի՞նչ պիտի ընէինք մեր դժբախտութեան մէջ, եթէ հաւատք չունենայինք: Աւելի բազր է բարիք ընելը քան թէ ընդունիլը:

260. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ սահմանականներէն մէկը գործածելով.

Կը հարցնէի, շանացի, կ'աշխատիմ, գրեցի, կը յուսայի:

261. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ հրաւայականները գործածելով.
Գացէք, սորվէ, հաւատանք, գրեցէք, մի վստահիք:

262. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ ապառնիւնները գործածելով.
Պիտի գրէի, պիտի երգէ, պիտի ըսէք, պիտի կարեն:

263. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ անորոշ եղանակները գործածելով.
Գրելու, գացած, տեսր, մոռնալու, երթալ, գտած, խօսելիք:

ՄԲ. ԴԱՍ. — ՐԱՏԵՐՈՒՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

295. Եղանակ. — Բային եղանակը գործողութեան կերպը կը ցուցնէ:

296. Եղանակը չորս է. Սահմանական, հրաւայական, Ստորադասական, և Անորոշ:

297. Սահմանական. — Սահմանականը գործողութիւնը որոշ և իրական կերպով կը ներկայացնէ, ինչպէս. կը խօսիմ, կը գործեմ:

298. Հրամայական. — Հրամայականը գործողութիւնը կը հրամայէ, ինչպէս. խօսէ՛, խորհէ՛:

299. Ստորադասական. — Ստորադասականը գործողութիւնը կասկածով ու թէական կերպով կը ցուցնէ, շատ անգամ ուրիշ բայէ մը կախում յայտնելով, ինչպէս. կ'որգի՞ք որ խօսիմ, եթէ խորհէի:

300. Անորոշ. — Անորոշը գործողութիւնը ընդհանուր կերպով կը ներկայացնէ, ինչպէս. խօսի՛, խորհա՛ծ:

ԾԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀՐԱՌՈՒԵՐ

Հրաբուխը աճազին թնդանօթ մըն է, որուն ճեղքուածքին մէկ ծայրէն միւսը շատ անգամ փարսախս մը կը տեւէ: Այդ լեռան բերնէն կը ժայթքին ծուխի և բոցի հեղեղներ, կուպրի, հալած մետաղի, եռացող ջուրի, մոխիրի չեչաքարի ամպեր: Երբեմն քանի մը փարսախս հեռուն կը նետէ աճազին ժայռի կտորուանք՝ ծծմբական ցեխեր, սարսափելի պայթումներով: Այդ քարերը օդին մէջ կը փչրուին և ամէն կողմ կը ցրուին աւերում և մահ պատճառելով: Եւրոպայի մէջ երեք նշանաւոր հրաբուխ կայ. Եանա լեռը՝ Սիկիլիոյ մէջ, Հէքլա լեռը՝ Իսլանտայի մէջ և Վեսուվ լեռը՝ Նաբոլիի մօտ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 264. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել բայերը.
- 265. Զատել հետեւեալ բայերուն արմատները վերջաւորութիւններէն. Տեւել, ժայթքել, նետել, փչրուիլ, ցրուիլ, պատճառել.
- 266. Մէյմէկ բայ շինել հետեւեալ արմատներուն ծայրը եղ, իւ, ալ վերջաւորութիւնները դնելով.
Երգ, ծաղր, պար, ծիծաղ, անձրև, ներկ, յոյս, սէր, տէր, բեր, ետ, տար, գէր, խօսք, գիծ:
- 267. Մէյմէկ բայ գտնել հետեւեալ անուններուն համապատասխանող- Բրիչ, պատասխան, յուզմունք, տրոմուծիւն, վաճառք, ընթրիք, խաւար, յապաղում, կարգ, ծաղիկ, ցօղ, կոչում:

ՕՐԻՆԱԿ. — Բրիչ, բռնչ,

268. Գտնել հետեւեալ բայերուն համապատասխանող անուններ.

Բարդել, Թռչիլ, սուլել, ճչել, խոյանալ, պարծիլ, տրնիլ, բրտնիլ, հեւալ, նաւարկել, սողալ, Թրթռալ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Բարդել, բարդաբիւն:

269. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերով.

Տեւել, արդարանալ, ներել, հիանալ, դիմանալ, դատել, ժպտիլ, շիկնիլ, փլչիլ, խզուիլ, դադրիլ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Երջանկութիւնը երկար չի տեւեր:

270. Գտնել հետեւեալ ածականներուն համապատասխանող բայեր.

Զարդարուն, ուտեալ, կասկածոտ, նկարիչ, յաղթական, բարձրաբերձ, խորունկ, ծածուկ, փափուկ, Թրթռուն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Զարդարուն, զարդարել:

ԾԳ. ԴԱՍ. — ԲԱՏԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

301. Բայերուն կազմութիւնը. — Էականէն դատամէն բայ երկու մասէ կը բաղկանայ. արմատ և վերջաւորութիւն:

302. Արմատ. — Արմատը բային առաջին մասն է որ չի փոխուիր, և բային գլխաւոր իմաստը կը յայտնէ, ինչպէս. խօսիչ, արմատն է խօս. կարել, արմատն է կար. խաղալ, արմատն է խաղ:

303. Վերջաւորութիւն. — Վերջաւորութիւնը բային երկրորդ մասն է, որ կը փոխուի եղանակին ու ժամանակին, թիւին ու դէմքին համեմատ, ինչպէս. խօսեցայ, խօսիմ, խօսիք, կարեցիք, կարեմք:

304. Խոնարհում. — Բայի մը բոլոր ժամանակներն ու եղանակները իրենց թիւերովն ու դէմքերովը բերանացի ըսել կամ գրելուն խոնարհում կ'ըսուի:

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

Ա. Ձեւ		Բ. Ձեւ	
Եզ.	Յոր.	Եզ.	Յոր.
Եմ	Ենք	Կ'ըլլամ	Կ'ըլլանք
Ես	Էք	Կ'ըլլաս	Կ'ըլլաք
Է	Են	Կ'ըլլայ	Կ'ըլլան
Անցեալ անկասար			
Էի	Էինք	Կ'ըլլայի	Կ'ըլլայինք
Էիր	Էիք	Կ'ըլլայիր	Կ'ըլլայիք
Էր	Էին	Կ'ըլլար	Կ'ըլլային

Անցեալ կասարեալ

Եզ.	Յոր.
Եզայ	Եզանք
Եզար	Եզաք
Եզաւ	Եզան

Բացարձակ ապառնի

Պիտի ըլլամ	Պիտի ըլլանք
Պիտի ըլլաս	Պիտի ըլլաք
Պիտի ըլլայ	Պիտի ըլլան

Անկասար ապառնի

Պիտի ըլլայի	Պիտի ըլլայինք
Պիտի ըլլայիր	Պիտի ըլլայիք
Պիտի ըլլար	Պիտի ըլլային

Հրամայական եղանակ

Եզ.	Յոր.
Եզի՛ր	Ըլլա՛նք
---	Եզէ՛ք

Ստորադասական եղանակ
Ներկայ

Ըլլամ	Ըլլանք
Ըլլաս	Ըլլաք
Ըլլայ	Ըլլան
Անկասար	
Ըլլայի	Ըլլայինք
Ըլլայիր	Ըլլայիք
Ըլլար	Ըլլային

Անորոշ եղանակ

Աներեւոյթ

Ըլլալ

Ներկայ ընդունելութիւն

Եզող

Անցեալ ընդունելութիւն

Եզած, եզիր

Ապառնի ընդունելութիւն

Ըլլալու, ըլլալիք

ՅԱՆՏՕՔՈՒԹԻՒՆ. — Էական բայը սահմանական ներկայի եւ անկասարի համար երկու ձեւ ունի, եւ՛ եւ կ'ըլլաւ, էի՛ եւ կ'ըլլայի, որոնք իմաստով ալ թիչ չը տարբերին իրարմէ:

1937/4/8

Պատուհանիս առջև թռչուն մը կը տեսնեմ, որ եկեր է եկքանիկս այցելել: Ոտնաձայնէս կը սարսափի ու կը թռչի կ'երթայ: Իսկ վանդակիս մէջ փակուած իմ խեղճ թռչնիկս, զայն տեսնելով՝ կը տխրի, կը յուզուի, ասղին անդին կը նետուի, կարծես փախչելու բաղձանքով: Ես ալ իրեն պէս պիտի ընէի, եթէ իր տեղը ըլլայի, և սակայն չեմ թողուր որ մեկնի: Կը մտածեմ թէ բանամ արդեօք վանդակին դուռը, և արձակեմ զինքը որ երթայ սլանայ, շինէ իւր բոյնը, երջանիկ ապրի իր ընկերներուն հետ. բայց այն ատեն ա՛լ զինքը չպիտի տեսնեմ, և կը սիրեմ զինքը, և կը սփոփուիմ իր երգովը, ու կը փափաքիմ քովս ունենալ միշտ զինքը: Ուստի կը պահեմ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 271. Օրինակել այս հասուածը, և և սկզբնաստեղծով ցոյց ծալ Աերգործական, չեզոք, կրաւորական բայերը:
- 272. Չասել այս հասուածին սեռի խնդիրները, եւ մէյմէկ խօսք շինել անոնցմով:
ՕՐՈՒՆԱԿ. — Ես տանս մէջ քոչուսն պահել չեմ ուզեր:
- 273. Չասել այս հասուածին մէջէն բնութեան խնդիրները, եւ որոշել անոնց հոլովները:
ՕՐՈՒՆԱԿ. — Ոսկանայնէս. բաց. հոլ. բնութ. խնդիր:
- 274. Մէյմէկ Աերգործական բայ դնել կէտերուն տեղ.
Ձկնորը իր ուռկանը . . . Ձուկը խայժը . . . Սալովը իր ոտայնը . . . պատերուն անկիւնը: Կառապանները կառքը . . .

305. Էական բայէն զատ, չորս տեսակ բայ կայ. Աերգործական, չեզոք, կրաւորական և սևցողական:

306. Ներգործական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը (սեռի խնդրին) վրայ կը կատարէ, ինչպէս. ես կը կարդամ այս գիրքը. կարդալու գործողութիւնը գրքին վրայ կը կատարեմ: Կը բանալ ղուրը. բանալու գործողութիւնը դրանը վրայ կը կատարեմ:

307. Միայն և միշտ ներգործական բայերը սեռի խնդիր կ'առնեն:

308. Չեզոք կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ինք իր վրայ կը կատարէ, ինչպէս. կը խաղեմ, կ'արտատեմ:

309. Կրաւորական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական ուրիշի մը կողմէ կատարուած գործողութիւնը իր վրայ կը կրէ, ինչպէս. ես կը խրատուիմ ձօրմես. դուն կը բարեբաւուիս քշնամիկդ:

310. Սևցողական կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը ընել կու տայ, ինչպէս. կը հագցնեմ, կարեղ կու տամ, կը կարդացնեմ:

ՄԵ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՄԱՐԾԻՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՆԵԼԸ

Մարմինները երբ տաքնան, ծառային ալ կը մեծնայ, և երբ պաղին կը պզտիկնայ: Բայց այս օրէնքը ամէն մարմնոյ վրայ միեւնոյն զօրութեամբ չ'ազդեր: Զոր օրինակ, փայտը այնքան քիչ կը կրէ այս ազդեցութիւնը որ գրեթէ աննշմարելի է անուշադիր մարդոց, մինչդեռ ջուրը տաքնալով շոգի կը դառնայ ու կը ցնդի օդին մէջ, և պաղելով սառի կտոր մը կ'ըլլայ կարծր ու տոկուն: Այսպէս են նաև օդը, երկաթը, որոնք զգալի կերպով կը տարածուին ու կը խտանան իրենց ջերմութեան ու ցրտութեան աստիճանին համեմատ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

275. Օրինակել այս հասուածը, եւ ա, բ, գ գիրերով նշանակել թոր բայերուն վրայ իրենց լծորդութիւնները:

276. Գրել այս հասուածը աւելի ընդարձակելով:

277. Ըսել թէ ձր լծորդութեան կը վերաբերին հետեւեալ բայերը.

Պատրաստուեցայ, պիտի երգեմ, կը հետեւին, կը լողայի, խաղանք, պարեցէք, խնդանք, ծիծաղէ, պիտի բալես, վազեցիր, հեծեց:

278. Մէյմէկ չեզօք բայ դնել կէտերուն սեղ:

Այս տղան պատուհանէն վար . . . : Սանդուխին աստիճանները այնքան ցից են որ մարդ . . . : Այս տխուր տեսարանէն . . . : Դիշերը չեմ կրնար . . . : Շատ կ'ախորժիմ սառոյցին վրայ . . . :

ՄԵ. ԴԱՍ. — ԵՐԵՔ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

311. Միեւնոյն վերջաւորութիւնը ունեցող բայեր լծորդութիւն մը կը կազմեն:

312. Երեք լծորդութիւն կայ, որոնք աներեւոյթին վերջաւորութեամբ իրարմէ կը զանազանուին.

Ա.	ել	ինչպէս	սիրել
Բ.	իլ	»	խօսիլ
Գ.	ալ	»	կարդալ

313. Այս երեք լծորդութիւնները իրարմէ տարբեր խոնարհումներ ունին, որոնք կանոնաւոր բայերը կը կազմեն.

314. Ուլ վերջացող քանի մը բայեր ալ կան, որոնք անկանոն խոնարհումներ ունին: x

Զարեհ հարուստ ընտանիքի մը գաւակն էր: Ամառ օր մը իր դաստիարակին հետ դաշտերը պտրտած միջոցին, մացառի մը տակ զոյգ մը կօշիկ տեսաւ, զոր հոն մօտերը այխատող աղքատ մշակ մը ձգեր էր: Տղան ուզեց այդ կօշիկները առնել պահել դորձաւորին խաղ մը ընելու, և անոր յուզմունքը դիտելով զուարճանալու համար: Բայց գաստիարակը ըսաւ իրեն. «Աւելի ազնիւ միջոց մը ընտրէ՛ զուարճանալու»: Եւ խրատեց որ փոխանակ այդ կօշիկները վերցնելու՝ քանի մը շրուշ դնէ անոնց մէջ: Տղան հնազանդեցաւ: Բիշ մը կտքը գործաւորը եկաւ կօշիկները հագնելու, և մէջի դրամը տեսնելով՝ ուրախութենէն յուզուեցաւ, ծունկի վրայ եկաւ, ու շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ այս անակնկալ օգնութեան համար: Զարեհ հեռուէն զայն դիտելով՝ անկէ շատ աւելի երջանիկ եղաւ, որովհետեւ ինք եղեր էր այդ երջանկութեան պատճառը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 279. Օրինակել այս հասուածք, եւ ստորագծել բայերը:
- 280. Սահմանական ներկայի վերածել բոլոր բայերը:
- 281. Սահմանական անկատարի վերածել բոլոր բայերը:
- 282. Հրամայականի վերածել բոլոր բայերը:
- 283. Կատարեալ Ա. դէմքի վերածել բոլոր բայերը:
- 284. Աներեւոյրի, ներկայ, անցեալ, եւ ապառնի ընդունելութեան վերածել բոլոր բայերը:
- 285. Իրել այս հասուածք աւելի ընդարձակելով:

315. Բայերուն վերջաւորութիւնները ամէն մէկ լծորդութեան մէջ կը տարբերին իրարմէ:

316. Սահմանական և ստորագասական ներկային ու բացարձակ ապառնիին վերջաւորութիւններն են.

Ա.	լծորդութեան մէջ.	եւ, ես, է, եւնի, էի, եւն.
Բ.	»	» իւ, իս, ի, ինի, իի, ին.
Գ.	»	» աւ, աւս, այ, աւնի, աի, աւն:

317. Սահմանական, ստորագասական և ապառնի անկատարին վերջաւորութիւններն են.

Ա.	լծորդութեան մէջ.	եի, էիր, էր, էիւնի, էիի, էիւն.
Բ.	»	» էի, էիր, էր, էիւնի, էիի, էիւն.
Գ.	»	» այի, այիր, ար, այիւնի, այիի, այիւն:

318. Անցեալ կատարեալին վերջաւորութիւններն են.

Ա.	լծորդութեան մէջ.	եցի, եցիր, եց, եցիւնի, եցիի, եցիւն.
Բ.	»	» եցայ, եցար, եցաւ, եցաւնի, եցաի, եցաւն.
Գ.	»	» ացի, ացիր, աց, ացիւնի, ացիի, ացիւն:

319. Հրամայականին վերջաւորութիւններն են.

Ա.	լծորդութեան մէջ.	է, եցի՛ք, է՛նք.
Բ.	»	» է՛, եցի՛ք, ի՛նք.
Գ.	»	» ա՛, ացի՛ք, ա՛նք:

320. Ներկայ ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են երեք լծորդութեանց մէջ՝ ող:

321. Անցեալ ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են երեք լծորդութեանց մէջ՝ ած, էր:

322. Ապառնի ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են Ա. Բ. լծորդութեանց մէջ՝ եշու, եշիք. լծորդութեան մէջ՝ աշու, աշիք:

Հարություն
— 132 —

Ա. ԼՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ՍԻՐԵԼ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

Եզ.	Ցոր.
Կը սիրեմ	Կը սիրենք
Կը սիրես	Կը սիրէք
Կը սիրէ	Կը սիրեն

Անցեալ անկասար

Կը սիրէի	Կը սիրէինք
Կը սիրէիր	Կը սիրէիք
Կը սիրէր	Կը սիրէին

Անցեալ կասարեալ

Սիրեցի	Սիրեցինք
Սիրեցիր	Սիրեցիք
Սիրեց	Սիրեցին

Բացարձակ ապառնի

Պիտի սիրեմ	Պիտի սիրենք
Պիտի սիրես	Պիտի սիրէք
Պիտի սիրէ	Պիտի սիրեն

Անկասար ապառնի

Պիտի սիրէի	Պիտի սիրէինք
Պիտի սիրէիր	Պիտի սիրէիք
Պիտի սիրէր	Պիտի սիրէին

Գրքարար
— 133 —

Հրամայական եղանակ

Եզ.	Ցոր.
Սիրէ՛	Սիրենք
	Սիրեցէ՛ք

Ստորագասական եղանակ
Ներկայ

Սիրեմ	Սիրենք
Սիրես	Սիրէք
Սիրէ	Սիրեն

Անկասար

Սիրէի	Սիրէինք
Սիրէիր	Սիրէիք
Սիրէր	Սիրէին

Անորոշ եղանակ

Աներեւոյթ

Սիրել

Ներկայ ընդունելութիւն
Սիրող

Անցեալ ընդունելութիւն
Սիրած, սիրեր

Ապառնի ընդունելութիւն
Սիրելու, սիրելիք X

ՄԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐԸ

«Երկուքս ալ երբաբա կը նմանինք մեր ձեռով, երկուքս ալ կը սողանք, երկուքս ալ կը խայթենք ու կը խածնենք, կ'ըսէր օձը տղրուկին, բայց ինչո՞ւ համար մարդիկ զքեզ կը յարգեն, դրամով կը գնեն, խնամքով կը պահեն և իրենց արխնով կը սնուցանեն, մինչդեռ զիս տեսնելուն պէս ահարկ կը փախչին, զիրար կը կանչեն, ու եթէ բռնեն, կը դարնեն ու կը սպաննեն զիս: — Որովհետև, պատասխանեց անլլատ գեռուները, քու խայթուածքդ կը թունաւորէ, իսկ իմս կը բուժէ:» Այս պատճառաւ է որ կ'ըսեն թէ պէտք չէ բան մը իբր արտաքին երևոյթէն դատել: Երևոյթները կրնան իբրբաբա նմանիլ ամէնէն հակառակ պարագաներու մէջ:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 286. Օրինակել այս հասուածը, եւ ցոյց տալ բոլոր բայերուն շճորդաբարիւնները:
- 287. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերով.
կը նմանին, կը սողան, կը խայթեն, կը խածնեն, կը բռնեն, կը կարենք, կը տեսնենք, կը բուժէ:
- 288. Խոնարհել բոլոր այս բայերուն կասարեալն ու հրամայականը:
- 289. Խոնարհել ելլել եւ հեծնել բայերը գրաւոր:
- 290. Խոնարհել ծակուցանել եւ զննել բայերը բերանացի:

ՄԷ. ԴԱՍ. — ԵՆԵՆ ԵՒ «ՈՒՅԱՆԵՆ» ՎԵՐՋԱՅՈՂ ԲԱՅՆԵՐԸ

323. Նեղ վերջացող բայերէն ոմանք Ա. լծորդութեան՝ սիրելին պէս կը խոնարհուին, ինչպէս. ֆննել, զննել, շինել, ժամանել, յանդիմանել, հիմնել, բռնել, օգնել, մասնել: Ասոնց և գիրք արմատական է, որովհետև այս բայերուն արմատն է ֆնին, զնին, շին, ժաման, յանդիման, հիմն, բռն, օգն, մասն:

324. Նեղ վերջացող ինք բայեր կան, որոնց և գիրք արմատական չէ, և որոնք բացառիկ ձեւեր ունին կասարեալին և հրամայականին մէջ:

325. Ասոնցմէ հինգը՝ գննել, մսնել, ելլել, լեղնել, իջնել, հեծնել կատարեալի մէջ կ'ըլլան՝ գտայ, մտայ, ելայ, իջայ, հեծայ և հրամայական եզակիի մէջ՝ գտի՛ր, մտի՛ր, ելի՛ր, իջի՛ր, հեծի՛ր: Իսկ չորսը՝ ստնել, խածնել, բռնել, պագնել բայերը կատարեալի մէջ կ'ըլլան առի, խածի, բռնի, պագի. հրամայականի մէջ կ'ըլլան ա՛ռ, խա՛ծ, բո՛ւրի, պա՛գ:

326. Ուցանել վերջացող բայերը, ինչպէս ծակուցանել, կատարեալի մէջ կ'ըլլան ծակուցի, և հրամայականի մէջ ծակուցու՛ր:

327. Այսպէս կը խոնարհուին մասուցանել, կառուցանել, սնուցանել, հասուցանել, և այլն:

Բ. ԼՇՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԽՕՍԻԼ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

եգ.	Յոք.
Կը խօսիմ	Կը խօսինք
Կը խօսիս	Կը խօսիք
Կը խօսի	Կը խօսին

Անցեալ անկասար

Կը խօսէի	Կը խօսէինք
Կը խօսէիր	Կի խօսէիք
Կը խօսէր	Կը խօսէին

Անցեալ կասարեալ

Խօսեցայ	Խօսեցանք
Խօսեցար	Խօսեցաք
Խօսեցաւ	Խօսեցան

Բացարձակ ապառնի

Պիտի խօսիմ	Պիտի խօսինք
Պիտի խօսիս	Պիտի խօսիք
Պիտի խօսի	Պիտի խօսին

Անկասար ապառնի

Պիտի խօսէի	Պիտի խօսէինք
Պիտի խօսէիր	Պիտի խօսէիք
Պիտի խօսէր	Պիտի խօսէին

Հրամայական եղանակ

եգ.	Յոք.
---	Խօսի՛նք
Խօսէ՛	Խօսեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ
Ներկայ

Խօսիմ	Խօսինք
Խօսիս	Խօսիք
Խօսի	Խօսին

Անկասար

Խօսէի	Խօսէինք
Խօսէիր	Խօսէիք
Խօսէր	Խօսէին

Անորոշ եղանակ

Աներեւոյթ

Խօսիլ

Ներկայ ընդունելութիւն
Խօսող

Անցեալ ընդունելութիւն
Խօսած, Խօսեր

Ապառնի ընդունելութիւն
Խօսելու, Խօսելիք

Handwritten signature and notes in the left margin.

ՄԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԷՅՈՒՆ ՏՐԱՄԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օրին մէկը, էշ մը կռնակը աղ բեռցած կ'երթար Առուակի մը հանդիպելով՝ հարկադրուեցաւ մէջէն անցնիլ, ու երբ դիմացի եզերքը հասաւ, տեսաւ որ բեռը բոլորովին թեթեցեր, գրեթէ հատեր էր: Կը կարծուէր թէ էշերը խելք չունին. հակառակ այս ճշմարտութեան մեր գրաստը այս դէպքը չմտացաւ, և ուրիշ անգամ մը երբ բուրդի պարկերու ներքև ճնշուած կը քալէր, խորհեցաւ որ շրջակաները լիճ մը կար, և ճամբան քիչ մը երկնցնելով, կրնար անկէ անցնիլ. ու քրտնելով, յոգնելով վազեց, ոտքով գլխով ջուրին մէջ խորասուզուեցաւ: Միայն չէր խորհեր թէ ազն ու բուրդը միեւնոյն բանը չէին. աղը ջուրէն կը հալի, բայց բուրդը ջուրը ձծելով աւելի կը ծանրանայ: Կ'ըսեն թէ խեղճը շատ զղջաց, բազդին դէմ գանգատեցաւ, բայց ըրածէն չխափեցաւ, որովհետև խելքը չհասաւ իր դժբախտութեան պատճառին:

Հ Ր Ա, Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 291. Օրինակել այս հասուածը, եւ նշանակել բոլոր բայերուն վրայ իրենց լծողութիւնները:
- 292. Պատմել բերանացի այս հասուածը, յետոյ գրել զայն:
- 293. Գծնել այս հասուածին մէջ նիղ վերջացող բայերուն արմատները՝ հրամայականները:
- 294. Խոնարհել այս հասուածին բոլոր բայերուն կատարեալներն ու երանգները:
- 295. Խոնարհել հաւնիչ, բռանիչ բայերը՝ գրաւոր:
- 296. Խոնարհել փշիչ, կպիչ բայերը՝ բերանացի:
- 297. Մէյ մէկ կրաւորական բայ դնել հետեւեալ կէտերուն տեղ.

Երէկ մեր ծառան հորմէս . . . Մեր տունը այս տարի . . . Ես ձեռք խօսքերէն . . . Մեր դրացին սխալ դեղ առնելով . . . Մարդ երբ կ'աշխատի, պէտք է . . . Չիկրը պէտք է ամէն առտու աղէկ մը . . .

ՄԸ. ԴԱՍ. — «ՆԻՒ» ԵՒ «ՉԻՒ» ՎԵՐՋԱՑՈՂ ԲԱՏԵՐԸ

328. Նիղ վերջացող բայերէն ոմանք Բ. լծողութեան՝ խօսիչին պէս կը խոնարհուին, ինչպէս. յոգնիլ, իրտնիլ, խպնիլ, խոսոյմիլ, կործանիլ, հաւնիլ, հաւանիլ, դաւանիլ:

329. Ասոնց և գիրք արմատական է, որովհետև այս բառերուն արմատներն են յոդն, ֆիւրսն, խուպան, խոսոյման, կործան, հաւան, դաւան:

330. Նիղ վերջացող այն բայերը, որոնց և գիրք արմատական չէ, բացառիկ ձեւեր ունին կատարեալին և հրամայական եզակիին մէջ, ինչպէս. հաւնիչ, հաւանիլ, հաւի՛ր: Այսպէս են, սկոնիլ, սկոցնիլ, բռանիլ, հազնիլ, հասնիլ:

331. Այս բայերէն ձեռիչ և սնիչ՝ հրամայականի մէջ՝ ընդհանուր օրէնքին կը հետեւին, և կ'ըլլան ձեռի՛, սնի՛:

332. Չիղ վերջացող բայերէն ոմանք կը հետեւին խօսիչին, ինչպէս. խրտնիլ, բախիլ, կառնիլ: Սակայն անոնցմէ փակիչիլ, թռչիլ, փշիլ, դպիլ, կպիլ, փակիլ բացառիկ ձեւ ունին կատարեալին և հրամայականին մէջ, ինչպէս. փախայ, փախի՛ր, թռայ, թռի՛ր, փշայ, փշի՛ր, դպայ, դպի՛ր, կպայ, կպի՛ր, փակայ, փակի՛ր:

Գ. ԼՄՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — ԿԱՐԴԱԼ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

եզ.	Յոք.
Կը կարդամ	Կը կարդանք
Կը կարդաս	Կը կարդաք
Կը կարդայ	Կը կարդան

Անցեալ անկասար

Կը կարդայի	Կը կարդայինք
Կը կարդայիր	Կը կարդայիք
Կը կարդար	Կը կարդային

Անցեալ կասարեալ

Կարդացի	Կարդացինք
Կարդացիր	Կարդացիք
Կարդաց	Կարդացին

Բացարձակ ապառնի

Պիտի կարդամ	Պիտի կարդանք
Պիտի կարդաս	Պիտի կարդաք
Պիտի կարդայ	Պիտի կարդան

Անկասար ապառնի

Պիտի կարդայի	Պիտի կարդայինք
Պիտի կարդայիր	Պիտի կարդայիք
Պիտի կարդար	Պիտի կարդային

Հրամայակ սն եղանակ

եզ.	Յոք.
Կարդա	Կարդանք
Կարդա	Կարդացէք

Ստորագասական եղանակ
Ներկայ

Կարդամ	Կարդանք
Կարդաս	Կարդաք
Կարդայ	Կարդան

Անկասար

Կարդայի	Կարդայինք
Կարդայիր	Կարդայիք
Կարդար	Կարդային

Անորոշ եղանակ

ԱՆԵՐԵԼՈՅՔ

Կարդալ

Ներկայ ընդունելութիւն
Կարդացող

Անցեալ ընդունելութիւն
Կարդացած, կարդացեր

Ապառնի ընդունելութիւն
Կարդալու, կարդալիք

ՄԹ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱԳԱՀ ՀԱՐՈՒՍՏԵ

Ամէն բանէ կը յուզուի, ամէն բանէ կը վախնայ, շուտով կը բարկանայ, և բարկութենէն ստէպ կը հիւսանդանայ: Ոչ գիշերը կը քնանայ, ոչ ալ ցորեկը: Իր պատիժն է իր գանձը, զոր ստանալու համար ամբողջ կեանքին մէջ զրկուած է ամէն բարիքներէ: Կը դողայ որ մէկը չմտանայ անոր, և կը հսկէ քովը պահապանի մը պէս, անօթի ծարաւ գրեթէ: Ով որ իրեն այցելուութեան երթայ, կը կարծէ թէ դրամը պիտի գողնայ, ուստի մինակ կ'ապրի իր սարսափներուն և մղձաւանջներուն հետ, որոնք հետզհետէ կը շատնան խելքը գլխէն առնելու չափ: Նոյն խել իր բարեկամները չեն համարձակիր մտնելու անոր, ճանչնալով իր կասկածոտ ոգին, որ չի վարանիր ամէնէն մտերիմներն անգամ ամբաստանելու:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 298. Օրինակել այս հասուածը, եւ նշանակել բոլոր բայերուն վրայ շնորհաբխները:
- 299. Իրել այս հասուածը աւելի ընդարձակելով:
- 300. Յոյց սալ այս հասուածին մէջի դերանունները:
- 301. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերուն աներեւոյրներովը:
կը յուզուի, կը բարկանայ, գրկուած է, կը հսկէ, չեն համարձակիր, չի վարանիր, ամբաստանելու:
- 302. Խոնարհել կեւաչ եւ կառնեալ բայերը՝ գրաւոր:
- 303. Խոնարհել հեռանալ եւ հասկնալ բայերը՝ բերանացի:

304. Յնել վերջացող ներգործական կամ անգործական մէյ մէկ բայ ղնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ, կէտերուն տեղ.

Երբ կ'ուզենք հիւրի մը բան մը . . . պէտք է բաղաբաղարուծեամք . . . պնակը իրեն: Այս պատերը . . . համար շատ ծախք ըրի: Խանութի . . . տուի և նորէն շինեցի: Տղաքը . . . համար մասնաւոր թատրոններ կան երոպայի մէջ: Զին շատ . . . վտանգաւոր է: Զիս . . . համար այդ օրու թիւններս կը յիշէք:

305. Հետեւեալ բայերուն արմատները գտնել.
Ծերանալ, խնդալ, ծանրանալ, զիրնալ, մեծնալ, խուլնալ, հաւանանալ, սիրունալ, դիմանալ, տիրանալ, բարանալ, սեւնալ:

306. Խոնարհել գրաւոր այս բայերուն կասարեաշներն ու հրաւանայականները:

ՄԹ. ԴԱՍ. — «ԴԱՍ» ՎԵՐՉԱՅՈՂ ԲԱՅԵՐԸ

333. Նալ վերջացող բոլոր բայերը բացառիկ խոնարհումներ ունին կատարեալի և հրամայականի մէջ, ինչպէս. բարկանալ, բարկացայ, բարկացիր: Այսպէս խոստանալ, փաստանալ, հասկնալ, շատնալ, ստանալ, խրատնալ, խնդանալ, անկնալ, գիտնալ, գողնալ, խնդանալ, առնալ, ստանալ, մոտենալ, վերձենալ, հեռանալ, կարեւանալ, ունենալ բայերը:

334. Նալ վերջացող բայերէն ջանալ բայը միայն կը հետեւի Գ. լծորդութեան կարդալին, որովհետեւ չի կրնար արմատական է:

4. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՈՐԲԸ ԵՒ ՍԱՐԳԸ

Փոքրիկ որբ տղեկ մը, որուն մայրը մեռած ըլլալով հայրը կրկին ամուսնացեր էր, միայնակ ու լքուած կ'ապրէր տանը մէջ: Իր տրտմութեան սիւփանք մը գտնելու համար, ինքզինքը երաժշտութեան տուաւ, և այնքան մեծ տաղանդ երեւան բերաւ որ, ութը տարեկան հասակին մէջ, արդէն իր ջութակով ամէնքը կը հմայէր կը դիւթէր: Այդ հիացողներուն կարգէն էր նաև. . . սարդ մը, որ պատին անկիւնը սքլած զինքը մտիկ կ'ընէր հեռուէն, և որ քիչ քիչ համարձակութիւն առնելով փոքրիկ նուագաձուին մօտեցաւ: Այլ ամէն օր կու դարանոր թեւին վրայ կը կենար: Տղան ալ իր արուեստագէտի սրտով հաճոյք կ'զգար այս ունկնդրութենէն ու օրէ օր կը կապուէր անոր: Դժբախտաբար, օր մը, մօրուն սենեակէն ներս մտնելով՝ հարուածով մը սպաննեց այդ զգայուն բարեկամը: Տղան մարեցաւ ինկաւ ու երեք ամիս հիւանդ պառկեցաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 307. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել բայերը:
- 308. Սահմանական ներկայի վերածել բոլոր բայերը:
- 309. Գրել այդ բայերուն յոքնակի երամայականները:
- 310. Գրել այն առարկաները որոնց միջոցաւ հետեւեալ գործողութիւնները կը կատարուին.
Սղոցել, հերկել, հնձել, սանտրել, ամիւնել, չմշկել, հիւսել, խընկարկել, օրել, ջրել, որսալ, թռնատրել, կարծել, մտնել, տպել, գամել:
- 311. Գրել վերի հասուածը աւելի մանրամասնօրէն:
- 312. Խոնարհել լաչ բայը՝ գրաւոր ու գաչ բայը բերանացի:
- 313. Լուծել հետեւեալ նախադասութիւնները.
Կ'ուզէի ժամը հինգի շոգենաւին հասնիլ: Երկու ժամ հորէն ջուր քաշեցի չուանով: Երբ մարդ կ'ուզէ բան մը գնել, պէտք է անոր արժէքը գիտնայ: Ծիծեռնակները բնագրամար կը գուշակեն մրրիկին մօտենալը: Հէրքիւլալուս և Պոմպէի բաղաքները վեհուով լերան հրաբուխէն գետնին տակ թաղուեցան:

4. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԵՂԱՆՍԱԿՆԵՐՈՒՄ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

335. Մահմանական ներկան և անկասարը, բացարձակ ապստոնին և անկասարը, հրամայականին յոքնակին, աներեւոյթը, ներկայ, անցեալ և ապստոնի ընդունելութիւնները հետեւեալ օրէնքին համաձայն կը կազմուին.

336. Սահմանական ներկան և անկասարը, ստորադասական ներկային և անկատարին առջև կը աւելցնելով կը կազմուին. *սեւեւել, կը սեւեւել:*

337. Գալ, *սալ, լալ* բայերը կու կ'առնեն փոխանակ կրի. *գաւ, կու գաւ, և այլն:*

338. Կը ին ը գիւր կը ջնջուի ձայնաւորով սկսող բայերուն առջև, ու *սա (')* նշանը կը դրուի, որ կը կուռի ապարաց, ինչպէս. *կ'երգեւ, փոխանակ կը երգեւ ըսելու:*

339. *Եւ, կաւ, կրնաւ, ունիւ, գիտեւ* բայերը երբեք կը չեն առնուր:

340. Բացարձակ ապստոնին և անկասար ապստոնին ստորադասական ներկային և անկատարին առջև պիտի աւելցնելով կը կազմուին երգեւ, պիտի երգեւ, երգի, պիտի երգի:

341. Հրամայական յոքնակի *Բ. դեմքը* անսիւփոս կերպով ստորադասական ներկային յոքնակի *Ա. դէմքն* է, վրան չեչտով մը. *երգեմք, երգեմք:*

342. Հրամայական յոքնակի *Բ. դեմքը* կը շինուի անցեալ կատարեալին ի և այ վերջաւորութեանց տեղ *եմք* զնելով, ինչպէս. *երգեցի, երգեցեմք, չեչտով մը:*

4Ա. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՏԱՆՏԻԿԵՆՔ

Տան մը ներքին խաղաղութիւնն ու երջանկութիւնը անոր տանտիրինէն կախում ունի: Ան պիտի խնամէ աղոց առողջութիւնն ու կրթութիւնը, ան հոգ պիտի տանի ամուսնին հանգստութեան ու գործերուն յաջողութեան, ան պիտի ջանայ որ ամէն բան որ քան լաւ այնքան գեղեցիկ ըլլայ: Տունը մեքենայի մը կը նմանի, որուն բոլոր ճախարակներն ու ծխնիները պէտք ունին անդադար իւղտելու և մաքրուելու. հոն ամէն բան նորոգութեան և կարգաւորութեան կը կարօտի: Ուստի տանտիրինը պէտք է ըլլայ կարգապահ, ուշիմ, բարի աշխատակէր ու քաղցրաբարոյ, և ամէնէն աւելի գիտնայ ինքզինքը նստանիքին երջանկութեան, որմէ կախում ունին փոխադարձաբար իր պատիւն ու երջանկութիւնը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 314. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել բայեր:
- 315. Աներեւոյթի, յետոյ ներկայ եւ ապառնի ընդունելութեան վերածնլ բոլոր բայերը:
- 316. Անցեալ կատարեալի, յետոյ անցեալ ընդունելութեան վերածնլ բոլոր բայերը:
- 317. Գծնել հետեւեալ գոյականներուն համապատասխանող բայեր. կարծիք, ուղղութիւն, զգացում, ցից, զգումը, ապահովութիւն:
- 318. Լուծել հետեւեալ բառերը գրաւ գրաւ. իրենց, բոլոր, ձեռքեր, փախաբաժ, հիւանդ, հինգ, մեր, տուն, կրակ, յիշատակ, չորբորդ, ասոնք, ստ, որոնցմէ, իւրաքանչիւր, վազէի, խորհող, եղաւ, գեղազմայլ, նրբամիտ, անոնք, մեկզմէկու:
- 319. Բերանացի խոնարհել ջնջել, տրամիլ եւ սողալ բայերը:
- 320. Գծնել հետեւեալ բառերուն համապատասխանող բայեր. Աւերակ, հին, ընդունելութիւն, յարձակում, հնչիւն, կանանչ, գունատ, զարհուրանք, ցոլ, խաւար, ծագում:

4Ա. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆՔ (Շար.)

343. Աներեւոյթը կը կազմուի ստորագասկան ներկային վերջի ՚ գիրը և ի փոխելով, ինչպէս երգեմ, երգել:

344. Ներկայ ընդունելութիւնը կը կազմուի ել և ի վերջաւորող բոլոր բայերուն այս վերջաւորութեանց տեղ ող դնելով, ինչպէս. երգել, երգող. խօսիլ, խօսող. հեծնել, հեծնող. հսկոյցիլ, հսկոյցող: Այլ, նալ վերջաւորող բայերուն անցեալ կատարեալին ին և այն ջնջելով, ու տեղը ող դնելով, ինչպէս. կարդալ, կարդացի, կարդացող. մոռնալ, մոռցայ, մոռցող:

345. Անցեալ ընդունելութիւնը կը կազմուի երեք զծորութեանց մէջ ալ կատարեալին եցի, եցայ, ի և այ վերջաւորութեանց տեղ դնելով ած կամ եր, ինչպէս. երգեցի, երգած. խօսեցայ, խօսեր. հսկացի, հսկացեր. ծակուցի, ծակուցած. անցայ, անցեր, խոսացայ, խոսացեր, և այլն:

346. Ապառնի ընդունելութիւնը կը կազմուի աներեւոյթին վրայ ու կամ ի՛ք աւելցնելով, ինչպէս. հագալ, հագալու. երգել, երգելիք: Դիտելի է որ Բ. զծորութեան է գիրը և ի կը փոխուի, ինչպէս. խօսել, խօսելու:

ԿԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՉԱԵԱՐԻՆՆ ԵՐՍՈՐԳԸ

Միամիտ քաղքենի մը, որ բնաւ հրացան գործածած չունէր, որսորդութեան փափաք տուաւ: Բայց ամէն որսի երթալուն՝ ձեռնունայն ետ կը դառնար, ու ամէնքը կը ծաղրէին զինքը: Օր մը երբ նորէն յոգներ գաղթեր ու չէր կրցեր բան մը զարնել, ճամբան տղու մը հանդիպեցաւ, որ ճագար մը գրկած կը տանէր: «Ա՛յ այս անգամ բախտս բանեցաւ,» ըսաւ ինքնիրեն: Ծագարը գնեց, և պարան մը առնելով, մէկ ծայրը կենդանիին սուքին կապեց, ու միւս ծայրը ծառի մը ճիւղին: Յետոյ քանի մը քայլ ետ գնաց, և նշան առնելով, հրացանին բլթակը քաշեց. կապարը գնաց լարը փրցուց, և ճագարը արշաւատոյր փախաւ, մեծ ապշութեան մէջ թողով խեղճ որսորդը:

Հ Ր Ա Ն Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 321. Օրինակել այս հառուածը, եւ սօրագծել անկանոն բայերը:
- 322. Աւելի ընդարձակելով գրել այս պատմութիւնը:
- 323. Խոնարհել նսփի, ուտի, դնել բայերը:
- 324. Մէյ մէկ անկանոն բայ զնել հետեւեալ կէտերուն տեղ.

Սա մարդը զոր . . . մեր պարտիգպանն է: Այս թռչունը ես . . .

Այսօրունէ . . . դպրոց երթալ: Այս ծառի պտուղները մենք . . . Երէկ եղբայրս այնչափ հիւանդ էր որ մինչև լոյս . . . Չեմ կրնար այս արկղիկը . . . որովհետև բանալին կորսուած է:
- 325. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անկանոն բայերուն բացարձակ ապառնիւններով.

Փրթիլ, ինալ, գալ, դառնալ, մնալ, տանիլ, նստիլ, զարնել, ընել:

ուտել, դնել, տալ:
- 326. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Մեր դրացիին գաւակը հիւանդ է, Դուռը բանալիով կղպեցէք, Իր գիրքերը այրեցան, Ասոնք հին հաղուստներ են, Ոմանք կը կարծեն Թէ պարզ ըստը օգտակար է:

ԿԳ. ԴԱՍ. — ԿԱՆՈՆԱՐՈՐ, ՉԱՐՏՈՒՂԻ ԵՒ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

347. Կանոնաւոր բայեր. — Երեք լծորդութեանց հետեւող բայերը կը կոչուին կանոնաւոր բայեր:

248. Չարտուղի բայեր. — Երեք լծորդութեանց հետեւող այն բայերը, որոնք իրենց յատուկ վերջաւորութիւններ ունենալով, կը զարտուղին հրամայականի և կատարեալի մէջ, կը կոչուին զարտուղի բայեր, ինչպէս. նեղ, ուցանել, նիլ, չիլ, նալ վերջաւորողները:

349. Անկանոն բայեր. — Ասոնցմէ զատ քսան բայ կայ, որոնք զանազան վերջաւորութիւններ ունին, և կը տարբերին ընդհանուր կանոնէն կատարեալին կամ եղակի հրամայականին և կամ երկուքին մէջ միանգամայն: Ասոնք են անկանոն բայերը, և հետեւեալներն են. բերել, դնել, գարնել, ընել, ըսել, ուտել, տեսնել, նստիլ, պրծիլ, սկսիլ, տանիլ, փրթիլ, գալ, շալ, տալ, բանալ, դառնալ, երթալ, իյնալ, մնալ:

350. Թէ զարտուղի և Թէ անկանոն բայերուն տարբերական և ստորագասական ներկան և անկատարը, բացարձակ ապառնիւն և անկատար ապառնիւն, յոքնակի հրամայականը, աներեւոյթը, ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութիւնները՝ կանոնաւոր բայերու երեք լծորդութեանց օրինակներով կը կազմուին:

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

ԱճԵՐԵԼՈՅՔ	Սահմանական Կատարեալ	Հրամայական
Բերել,	Բերի, բերիր, բերաւ, բերինք, բերիք, բերին,	Բեր :
Դնել,	Դրի, դրիր, դրաւ, դրինք, դրիք, դրին,	Դիր :
Չարնել,	Չարկի, զարկիր, զարկաւ, զարկինք, զարկիք, զարկին,	Չարկ :
Ընել,	Ըրի, ըրիր, ըրաւ, ըրինք, ըրիք, ըրին,	Ըրի :
Ըսել,	Ըսի, ըսիր, ըսաւ, ըսինք, ըսիք, ըսին,	Ըսի :
Ուտել,	Կերայ, կերար, կերաւ, կերանք, կերաք, կերան,	Կեր :
Տեսնել,	Տեսայ, տեսար, տեսաւ, տեսանք, տեսաք, տեսան,	Տես :
Նստիլ,	Նստայ, նստար, նստաւ, նստանք, նստաք, նստան,	Նստի :
Պրծիլ,	Պրծայ, պրծար, պրծաւ, պրծանք, պրծաք, պրծան,	Պրծի :
Սկսիլ,	Սկսայ, սկսար, սկսաւ, սկսանք, սկսաք, սկսան,	Սկսի :

ԱճԵՐԵԼՈՅՔ	Սահմանական Կատարեալ	Հրամայական
Տանիլ,	Տարի, տարիր, տարաւ, տարինք, տարիք, տարին,	Տարի :
Փրթիլ,	Փրթայ, փրթար, փրթաւ, փրթանք, փրթաք, փրթան,	Փրթի :
Գալ,	Եկայ, եկար, եկաւ, եկանք, եկաք, եկան,	Եկուր :
Լալ,	Լացի, լացիր, լացաւ, լացինք, լացիք, լացին,	Լաց :
Տալ,	Տուի, տուիր, տուաւ, տուինք, տուիք, տուին,	Տուր :
Բանալ,	Բացի, բացիր, բացաւ, բացինք, բացիք, բացին,	Բաց :
Դառնալ,	Դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք, դարձաք, դարձան,	Դարձիր :
Երթալ,	Գացի, գացիր, գնաց, գացինք, գացիք, գացին,	Գնա :
Իյնալ,	Ինկայ, ինկար, ինկաւ, ինկանք, ինկաք, ինկան,	Ինկիր :
Մնալ,	Մնացի, մնացիր, մնաց, մնացինք, մնացիք, մնացին,	Մնացիր :

Փիղը շատ տգեղ կենդանի մըն է. այնքան խոշոր գլուխ մը ունի, և աչքերը աճազին դէմքին վրայ՝ այնքան պզտիկ են, որ դրեթէ չեն երեւար: Ականջները լայն են, կռնակը բարձր, ոտքերը աձեւ, մորթն ալ աղտոտ՝ գորշ գոյն մը ունի, բայց հակառակ իր վիթխարի անշնորհք կերպարանքին՝ ինքը բարեբարոյ և և հեղ է, ցորչափ չմնասն իրեն: Ընկերական և աշխատասէր՝ բարեկամն է մարդուն, և իր ոյժը, գործունէութիւնն ու ճարտարութիւնը անոր օգտին կը գործածէ, բայց աճարկութիւնամի մը կը դառնայ, երբ անիրաւութիւն ընեն իրեն: Իր միակ գեղեցիկ բանն է՝ երկու խոշոր ակռաները, որոնք մինչև եօթը ութը ոտք կ'երկնան, և որոնցմէ կը շինուին այնքան սիրուն գեղարներ: Փիղին կնճիթը ձեռքի տեղ է իրեն համար, որով ամէն գործողութիւն կրնայ կատարել:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 327. Օրինակի այս հասուածը, և և սահմանական անկասարի վերածել բոլոր բայերը:
- 328. Լուծել այս հասուածին բոլոր բայերը:
- 329. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերուն սահմանական ներկայ Գ. դէմքը գործածելով.
Յենուլ, լնուլ, ոստնուլ, թողուլ, երդնուլ, գրօնուլ:
- 330. Խոնարհել երդնուլ բայը՝ գրաւոր:
- 331. Փոխել հետեւեալ խօսքերուն մէջի բայերը և և տեղը ու վերջացող բայեր դնել.

Վաղը պիտի հագնեալ իր նոր զգեստը: Այսօր եկեղեցին Դանիէլ Մարգարէին դիրքը կը կարդան: Պէտք չէ մարդ իր թշնամիին ձեռքը համբուրելու չափ խոնարհիլ: Խեղճ կիներ լոխի արցունք կը բաշխեն:

351. Ուլ վերջացող բայերէն միայն բողոյզ և զքօսնուլ բայերն են որ ամբողջապէս կը խոնարհուին աշխարհաբարի մէջ, և երկուքն ալ իրարմէ տարբեր ձեւեր ունին կասարեալի և հրանայականի մէջ:

352. Ուլ վերջացող միւս բայերը սահմանական և ստորադասական ներկային և անկասարին, բացարձակ ապառնիին, անկասար ապառնիին և հրանայականի յոյժականի Ս. դեմքին մէջ միայն կը գործածուին:

353. Երդնուլ, լնուլ, հեղուլ, յենուլ, ընքեռնուլ, զարբնուլ, զգեռնուլ, ոսնուլ, այսնուլ, ցասնուլ, ցածնուլ, զեռնուլ, յեռնուլ բայերուն տեղ, աշխարհաբարի մէջ ընդհանրապէս կը գործածուին երդում ընել, յեզնել, թափել, կռքնիլ, կարդալ, արքնուլ, հագնել, ցասել, ուռնեալ, բարկանալ, խոնարհիլ, մորթել, շարել բայերը:

Թ Ո Ղ Ո Ի Լ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

Եզ.	Յոք.
Կը թողում	Կը թողունք
Կը թողուս	Կը թողուք
Կը թողու	Կը թողուն

Անցեալ Անկասար

Կը թողուի	Կը թողուինք
Կը թողուիր	Կը թողուիք
Կը թողուր	Կը թողուին

Անցեալ Կասարեալ

Թողուցի	Թողուցինք
Թողուցիր	Թողուցիք
Թողուց	Թողուցին

Բացարձակ Ապառնի

Պիտի թողում	Պիտի թողունք
Պիտի թողուս	Պիտի թողուք
Պիտի թողու	Պիտի թողուն

Անկասար Ապառնի

Պիտի թողուի	Պիտի թողուինք
Պիտի թողուիր	Պիտի թողուիք
Պիտի թողուր	Պիտի թողուին

Հրամայական եղանակ

Եզ.	Յոք.
—	Թող՛նք
Թո՛ղ	Թողուցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ
Ներկայ

Թողում	Թողունք
Թողուս	Թողուք
Թողու	Թողուն

Անկասար

Թողուի	Թողուինք
Թողուիր	Թողուիք
Թողուր	Թողուին

Անորոշ եղանակ

Աներեւոյթ

Թողուլ

Ներկայ Ընդունելութիւն

Թողող

Անցեալ Ընդունելութիւն

Թողած, թողեր

Ապառնի Ընդունելութիւն

Թողելու, թողելիք

Չ Բ Օ Ս Ն Ո Ի Լ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

եզ.	Յոր.
Կ'զբօնում	Կ'զբօնունք
Կ'զբօնուս	Կ'զբօնուք
Կ'զբօնու	Կ'զբօնուն

Անցեալ անկասար

Կ'զբօնուի	Կ'զբօնուինք
Կ'զբօնուիր	Կ'զբօնուիրք
Կ'զբօնուր	Կ'զբօնուին

Անցեալ կասարեալ

Չբօնեցայ	Չբօնեցանք
Չբօնեցար	Չբօնեցարք
Չբօնեցաւ	Չբօնեցան

Բացարձակ ապառնի

Պիտի զբօնում	Պիտի զբօնունք
Պիտի զբօնուս	Պիտի զբօնուք
Պիտի զբօնու	Պիտի զբօնուն

Անկասար ապառնի

Պիտի զբօնուի	Պիտի զբօնուինք
Պիտի զբօնուիր	Պիտի զբօնուիրք
Պիտի զբօնուր	Պիտի զբօնուին

Հրամայական եղանակ

եզ.	Յոր.
—	Չբօնո՛ւնք
Չբօնէ՛	Չբօնեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ
Ներկայ

Չբօնում	Չբօնունք
Չբօնուս	Չբօնուք
Չբօնու	Չբօնուն

Անկասար

Չբօնուի	Չբօնուինք
Չբօնուիր	Չբօնուիրք
Չբօնուր	Չբօնուին

Անորոշ եղանակ

Անբերելոյք

Չբօնուլ

Ներկայ ընդունելութիւն
Չբօնող

Անցեալ ընդունելութիւն
Չբօսած, զբօսեր

Ապառնի ընդունելութիւն
Չբօնելու, զբօնելիք

ԿԴ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երկու տեսակ քաղաքավարութիւն կայ. բնական և արուեստական: Արուեստական քաղաքավարութիւնը կարգ մը ընկերական սովորութեանց մէջ կը կայանայ, զոր ամէնէն անկիրթ եւ յոռի բնաւորութեան տէր անձնալ գիտէ թերեւս, և կրնայ գործադրել ուղած տեղը. և սակայն անով չի կրնար հաճելի ըլլալ: Բնական քաղաքավարութիւնը չի սորվուիր. անիկա հոգիէն կը բխի և օրօրոցէն կ'սկսի. անոր հրապոյրը նայուածքի մը կամ ժպտի մը պարզութեան և անկեղծութեան մէջ է. սրտի քաղաքավարութիւնն է ան, որ անբաժան կը մնայ անձէն, ամէն տեղ և ամէն ժամանակ. և այս թանկագին յատկութեամբ է որ մարդ ամէնուն բարեկամութիւնը կը գրաւէ ու սիրելի կը դառնայ ամէնուն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 332. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել պակասաւոր բայերը՝
- 333. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ պակասաւոր բայերուն անկասարովք.
կամ, ունիմ, կրնամ, գիտեմ, կը զենում, կ'այտնում:
- 334. Բերանացի խոնարհել այս բայերուն սահմանական ներկան եւ անկասարը:
- 335. Գրաւոր խոնարհել կրնամ եւ գիտեմ բայերը՝ ամբողջացնելով զանոնք:
- 336. Լուծել հետեւեալ նախադասութիւնները.

Պէտք է գիտնալ թէ մարդոց մեծ մասը խելացի չէ: Հարկ է ըսել թէ շողորորթները լաւագոյն բնաւորութիւնները կ'եղծեն: Չեմ կրնար վստահիլ այն անձին որ կեղծել գիտէ:

ԿԴ. ԴԱՍ. — ՊԱԿԱՍԱՐԻՆԻ ԲԱՅԵՐ

354. Պակասաւոր կ'ըսուին այն բայերը որոնց ամէն ժամանակները չեն գործածուիր, և պակաս ժամանակները ուրիշ բայով մը կը լրանան: Ասոնցմէ գլխաւորները հետեւեալներն են.

355. Կաւ, որ կը գործածուի սահմանական ներկայի և անկասարի մէջ միայն. այս բայը կրնայ լրանալ ըզոյս կամ գսնուիջ բայերով:

356. Ունիմ, որ կը գործածուի սահմանական ներկայի և անկասարի մէջ միայն, և կը լրանայ ունեւայ բայով:

357. Կրնամ, որ կը գործածուի ամէն եղանակներու և ժամանակներու մէջ, բայի ստորադասականէն, և կ'ամբողջանայ կարեւայ բայով:

358. Կարեւամ, որ միայն ստորադասական ներկայի ու անկասարի մէջ կը գործածուի:

359. Գիտեմ, որ միայն սահմանական ներկայ ու անկասար ունի, և կ'ամբողջանայ գիտեմ բայով:

360. Պակասաւոր են նաև ուղ վերջացող այն բայերը, որոնք ամբողջութեամբ չեն խոնարհուիր աշխարհաբարի մէջ:

ԿԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅՈՒՐ

Օղբ շատ տաք էր. ճամբորդ մը սաստիկ ծարաւցած ըլլալի մը ստորոտէն կը քալէր, և մօտերը ջուր չկար. Բայց դիմացի կողմը ընդարձակ այգի մը կը տարածուէր կուռ ողկոյղներու վ լեցուն, որուն մօտենայու համար պէտք էր տղմուտ ճաշիձէ մը անցնիլ: Մարդը մտածեց թէ կարելի է եղտիւրը խորունկ չէր, և կօշիկները միայն պիտի ազտոտէին, զորս դիւրին էր մաքրել. եւ առաջ քալեց: Բայց հետզհետէ ոտքերը սկսան խրիլ, ազտոտ ջուրը մինչեւ ծունդերը ելաւ: Այն ատեն ճամբորդը կանգ առաւ, վարանեցաւ, բայց անգամ մը ցետին մէջ մտել էր, և խաղողները աւելի ազուոր կ'երեային, քանի կը մօտենար: Ուստի քալեց նորէն, մինչեւ որ կուրծքը վիզը ծածկուեցան գայուին մէջ: Վերջապէս խաղողին հասաւ, ու այնչափ կերաւ որ յափրացաւ, քանեցաւ. Հիմայ ցետին սև կեղտոտ մուրը կը վազէր ամբողջ մարմնէն վար: Ճամբորդը ինքնիրեն ամչցաւ, զղջաց ըրածին վրայ: Ի՞նչպէս պիտի մաքրուէր այդ աղտեղութենէն....:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 337. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել միադիմ բայերը:
- 338. Բերանացի պատմել, յետոյ գրել այս հասուածը աւելի ընդամ ձակ եւ մանրամասն նկարագրութեամբ:
- 339. Խոնարհել՝ բերանացի՝ փառի եւ ծառաւնայ բայերը:
- 340. Խոնարհել՝ գրաւոր՝ յափրանայ եւ գանկի բայերը:

341. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ միադիմ բայերով.

Գ'ունն թէ, հերիք է, հարկ է, կը ձիւնէ. մեղք է, չի վայելք, չի բաւեր, անկարելի է, անտեղի է. ամօթ չէ, հար չէ, կ'երեւայ թէ, պէտք չէ, արդար է որ:

342. Մէյմէկ բայ եւ մէյմէկ ամական շինել հետեւեալ անուններէն.

Դառնութիւն, զմայլանք, թշնամանք, սովորութիւն, զրպարտութիւն, ջարհուրանք, խոնարհութիւն, ճանճրոյթ, տաղտուկ, խոնջէնք, գայթակղութիւն, ճշդութիւն, համ:

ԿԵ. ԴԱՍ. — ՄԻԱԴԻՄ ԸՆԾԵՐ

361. Միադիմ կ'ըսուին այն բայերը, որոնց միայն եղակի Գ. դէմքը կը գործածուի ամէն ժամանակի ու եղանակի մէջ, և որոնք որոշ ենթակայ մը չունին ընդհանրապէս: Միադիմ են այն բայերը, որոնք միջնորդափն երեւոյթները կը ցուցնեն, ինչպէս. կ'անձրեւէ, կը ձիւնէ, կը փայլասակի, ցուրտ է, ևայլն: Միադիմ են նաև. կը բուռի. կ'երեւայ. պիտի է, հարկ է, հնար է, մեղք է, կը վայրէ, կարելի է, հերիք է, բարական է, անօթ է, կ'ըսուի, այլն:

42. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱՄ. — ԱՌԻՌԾԻ ՄԵ ՎԵՀԱՆՉՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գիւղի մը մէջ հասարակաց հանդէս մը կը կատարէին, երբ յանկարծ անտառին մէջէն առիւծ մը երեւան ելաւ: Ամենքը ձգեցին փախան: Այս ընդհանուր շփոթութեան մէջ, կին մը սարսափէն չմտորած, երբ մանկիկը գրկած կը վաղէր, թեւերը, ծունկերը կթոտեցան, և աղան վար ինկաւ: Վայրկիւս մը ետքը առիւծին բերանն էր խեղճ երախան: Գծբախտ մայրը այս տեսարանէն սթափեցաւ, սիրտ առաւ, և առիւծին առջեւ ծունկի գալով. «Ձաւակս, զաւակս տո՛ւր» աղաղակեց պաղատալին: Առիւծը, անոր ձայնէն յուզուած, կանգ առաւ, կարծես հասկցաւ մօր մը անհուն ցաւը, և մանկիկը կամայ մը դետիրնը գնելով, անտառին մէջ աներևոյթ եղաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 343. Արինակել այս հասուածը, գտել բոլոր բայերը և և բացասական ընել գանձը:
- 344. Պատմել այս պատմութիւնը բերանացի, յետոյ գրել գայն ընդարձակ նկարագրութեամբ:
- 345. Հետեւեալ բայերուն հակառակները գրել.

Վառել, աւելցնել, դիմարել, դատապարտել, մտտնալ, ձանձրանալ, ծափահարել, ծերանալ, յարձակիլ, ցրուել, խզել, կապել, զատել:

346. Գրել հետեւեալ բայերուն ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութեանց բացասականները:

Քաղել, ընտրել, լուալ, տալ, շինիլ, հագնիլ, պարծիլ, կաղալ, լուալ, տեղալ, մնալ, հիւսել:

347. Մէյմէկ խօսք շինել այս բայերուն ներկայ կամ անցեալ ընդունելութեան:

ՕՐԻՆԱԿ. — Քաղած պտուղներս տհաս էին:

42. ԴԱՍ. — ԲԱՏԱՍԱԿԱՆ ԲԱՏԵՐ

362. Բացասական կ'ըստին այն բայերը, որոնք Գործողութիւնը կը ժխտեն, ինչպէս. չեմ երգեր, չըսի:

363. Բացասական բայերուն ժամանակներն ու եղանակները հետեւեալ կերպով կը կազմուին.

364. Անցեալ կատարեալը, ստորադասական ներկան և անկատարը, աներեւոյթը, ներկայ անցեալ և ապառնի ընդունելութիւնները կը կազմուին հաստատական բայերուն սկիզբը և գիրը աւելցնելով.

Անց. կտ.	Սիրեցի-	չսիրեցի	Ներկ. ընդ.	Սիրող-	չսիրող	
Ստ.	Նրկ.	Սիրեմ-	չսիրեմ	Անց. ընդ.	Սիրած-	չսիրած
Ստ.	անկ.	Սիրէի-	չսիրէի	Ապ. ընդ.	Սիրելու-	չսիրելու,
					Սիրելիք-	չսիրելիք

Դիտելի է որ անցեալ ընդունելութեան բացասականը կ'ըլլայ միայն չսիրած, չխօսած, և չ'ըլլար երբեք չըսիրեր, չխօսեր, և այլն: +

Չեմ ո՞րեր որ այն աշակերտը, որ դատարկալորս, մտացիր և ծոյլ է, որ կարդալէ չ'ախորժիր, որ գրելէ կը յոգնի: Աշխատանքը իրեն համար բեռ մըն է: Ամէն բան դժուար կուգայ իրեն, հետեւաբար դասերը չի պատրաստեր, և ամէն բանի մէջ ետ կը մնայ: (Հնկերնեքը զինքը կ'արհամարհեն, դասատուն զինքը կը պատժէ, մայրը զիչեր ցորեկ սիրտ կը հատցնէ և կուլայ մտածելով իր զաւկին վիճակին վրայ: Տղայ մը, որ իր ծնողքը եւ ուսուցիչները կը վշտացնէ, դժբախտ կ'ըլլայ ապագային:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 348. Որինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել բացասական բայերը՝
- 349. Այս հասուածին բացասական բայերը՝ հաստատական, եւ հաստատականները՝ բացասական ընել:
- 350. Գծնել հետեւեալ բայերուն հոմանիշները.

Ահաբեկել, դիզել, խորտակել, ստիպել, խզել, սպաննել, Թոթովել, աւրել, կռուցանել, տրտմեցնել, արդարացնել, վազել, մեծնալ, նշմարել, ծածկել, սփռել, պատժել, գանակոծել, պարարել, հնարել, շորթել, պատրել:

- 351. Խոնարհել՝ գրաւոր՝ աշխատ, գրադիլ, սանձիլ բայերուն սահմանական ներկային եւ անկասարին բացասականները:
- 352. Խոնարհել կամ բային սահմանական ներկայ եւ անկասար բացասականը:
- 353. Գրաւոր կերպով բացատրել հետեւեալ առածներուն իմաստը.

Թաւալող բարը մամուռ չի բռնել: Բու կերակուրդ եփելու համար ուրիշին տունը պէտք չէ այրել: Իմաստութիւնը հարստութիւնը կը զարգայ և աղքատութիւնը կը ծածկէ:

365. Բացասական բայերուն աննականական ներկան ու անկասարը կը կազմուին եւլ բային բացասականովը (չեմ, չեի), և ամէն մէկ բայի բացասական ձեւովը.

366. Բայերուն բացասական ձեւը կը կազմուի աններեւոյթին վերջի ւ գիրը շի փոխելով, ինչպէս. սիրել, չեմ սիրեր, չես սիրեր, չի սիրեր (փոխանակ չե սիրեր ի): Խօսիլ, չեմ խօսիր, չես խօսիր, չի խօսիր: Կարդալ, չեմ կարդար, չես կարդար, չի կարդար: Դիտելի է որ աննականական ներկայի երրորդ դեմքին մէջ վերջ չի պէտք է գրել և ոչ թէ չ, այսինքն չի սիրեր, չի խօսիր, և այլն, և ոչ չսիրեր, չխօսիր, և այլն:

367. Բ. լծորդութեան մէջ՝ աննականական անկասարը փոխանակ իր վերջաւորելու եր կը վերջաւորի, ինչպէս. չեի խօսեր, չեիր խօսեր, չեք խօսեր, (փոխանակ չեի, չեիր, չեք խօսիր ի):

368. Չի ին ի գիրը կը ջնջուի աննականական ներկայ Գ. գէմքին առջև, երբ բայը ձայնաւորով սկսի, և ապաթարց կը գրուի, ինչպէս. չեմ երբար, չես երբար, չեք երբար (փոխանակ չի երբար ըսելու):

369. Կամ բայը աննականական ներկայի և անկասարի մէջ կ'ըլլայ չկամ, չկաս, չկայ, չկայի, չկայիր, չկար (փոխանակ չեմ կար, չես կար, չի կար, չեի կար, չեիր կար, չեք կար ի):

ԿԸ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԵՐԵՎԱՆԻ ՎՏԱՆԳԸ

Փիլիսոփայ մը կ'ըսէր իր աշակերտներուն. «Եթէ կ'ուզէք երջանիկ ըլլալ, աղքատ ապրեցէ՛ք. բնաւ մի՛ փափաքիք ունենալ բան մը, որմէ՛ զուրկ ըլլան ուրիշները, և եթէ ունենաք, ծածկեցէ՛ք զայն: Եթէ կ'ուզէք թշնամի չունենալ, ջանացէ՛ք բնաւ չերեւնալ, ծածկեցէ՛ք ձեր տաղանդները, ձեր կարողութիւնները: Թո՛ղ ոչ ոք զիանայ թէ ինչեր սորված էք, և ինչեր կրնաք ընել՝ և ոչ ոք պիտի նախանձի ձեզմէ, և ոչ ոք պիտի հարուածէ և զրպարտէ զձեզ: Արժանիք չունեցող մարդիկ նախանձ չեն ազդեր: Ձեր փառքը փնտռեցէ՛ք ձեր անձնական յատկութեանց ներքին գիտակցութեան մէջ, և ձեր երջանկութիւնը վայելեցէ՛ք ձեր խղճին անդորրութեանը մէջ:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

354. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել բոլոր հրամայական րայերը:

355. Բացասականի վերածել բոլոր հրամայականները, առանց իմաստ փոխելու.

ՕՐԻՆՅԱԿ. — Եթէ չէք ուզեր երջանիկ ըլլալ, աղքատ մի՛ ապրիք՝

356. Հրամայականի բացասականին վերածել հետեւեալ րայերը, եւ երեքական սեռի խնդիր գծնել անոնց.

Քաղել, հիւսել, սովել, դրոշմել, հիմնել, աղալ, մուրալ, մաղել, ուզել, յղկել, քերծել, ծնփել, Երծել, ստանալ, հաւաքել, կազմել, չորցնել, փշրել, ուզել, խնդրել, կամնել, կռել, հերկել, կաղապարել, շաղուել, կանգնել, դարմանել, ճկել, ջախջախել, սրել, բծայնել, խցել, լուծել, տարածայնել, անարգել, ժառանգել, կտակել, արձակել:

357. Լուծել հետեւեալ առածները.

Ժրուծիւնը բախտին աչ ձեռքն է, ամկաւապետութիւնը անոր ձախ ձեռքը: Հարուստը ան է որ պարտք չունի: Ծատ խոտացողէն բան մի՛ յուսար: Նորածեւուծեան հետեւողը՝ վաճառակամի՞ն բարեկամը, դերձակի՞ն զործիրը, և ինքզինքին Թշնամին է:

ԿԸ. ԴԱՍ. — ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ (Շար.)

358. Բացասական րայերուն եզակի հրամայականը կը կազմուի մի՛ բառով և բային բացասական ձեւովը, ինչպէս. մի՛ սիրէր, մի՛ խօսիր, մի՛ կարդար: Հրամայական յոյճակի Ա. դիմէ կը կազմուի ստորադասականէն առաջ չ դնելով, ինչպէս. չսիրե՛մք, չխօսի՛մք, չկարդա՛մք, և Բ. դիմէ՛ր՝ մի՛ դնելով, ինչպէս. մի՛ սիրե՛մք, մի՛ խօսի՛մք, մի՛ կարդա՛մք:

359. Մի՛ բացասականը ձայնաւորի առջև չի ջնջուիր. չ'ըսուիր մ'երբար, մ'երգեր, մ'առներ, այլ մի՛ երբար, մի՛ երգեր, մի՛ առներ:

ԲԱՅԱՍԱԿԱՆ ԲԱՅ. — ՉՄԻՐԵԼ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

եզ.

Չեմ սիրեր
Չես սիրեր
Չի սիրեր

Յոր.

Չենք սիրեր
Չէք սիրեր
Չեն սիրեր

Անցեալ անկասար

Չէի սիրեր
Չէիր սիրեր
Չէր սիրեր

Չէինք սիրեր
Չէիք սիրեր
Չէին սիրեր

Անցեալ կասարեալ

Չսիրեցի
Չսիրեցիր
Չսիրեց

Չսիրեցինք
Չսիրեցիք
Չսիրեցին

Բացարձակ ապառնի

Չպիտի սիրեմ կամ Պիտի
չսիրեմ
Չպիտի սիրես կամ Պիտի
չսիրես
Չպիտի սիրէ կամ Պիտի
չսիրէ

Չպիտի սիրենք կամ Պիտի
չսիրենք
Չպիտի սիրէք կամ Պիտի
չսիրէք
Չպիտի սիրեն կամ Պիտի
չսիրեն

Անկասար ապառնի

Չպիտի սիրէի կամ Պիտի
չսիրէի
Չպիտի սիրէիր կամ Պիտի
չսիրէիր
Չպիտի սիրէր կամ Պիտի
չսիրէր

Չպիտի սիրէինք կամ Պիտի
չսիրէինք
Չպիտի սիրէիք կամ Պիտի
չսիրէիք
Չպիտի սիրէին կամ Պիտի
չսիրէին

Հրամայական եղանակ

եզ.

Մի՛ սիրեր

Յոր.

Չսիրե՛նք
Մի՛ սիրէ՛ք

Ստորագա ական եղանակ

Ներկայ

Չսիրեմ
Չսիրես
Չսիրէ

Չսիրենք
Չսիրէք
Չսիրեն

Անկասար

Չսիրէի
Չսիրէիր
Չսիրէր

Չսիրէինք
Չսիրէիք
Չսիրէին

Անորոշ եղանակ

Աներեւոյթ

Չսիրել

Ներկայ ընդունելութիւն
Չսիրող

Անցեալ ընդունելութիւն
Չսիրած

Ապառնի ընդունելութիւն
Չսիրելու, չսիրելիք

ԿՔ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱՇԽԱՏԱՆԵՔ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Խօսին արօրի մը ժանգոտած համբուն
 Հանգիստէն երկար,
 Տեսաւ իր եղբայրն որ շողշող, փայլուն,
 Դաշտէն կը դառնար:
 «Նոյն նիւթէն կոռած, բազուկներէն նոյն,
 Ըսաւ, ո՛վ եղբայր,
 Ինչո՞ւ ես՝ աղօս, իսկ պայծառ ես դուն:
 — Ես կ'աշխատիմ յար:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

358. Արձակի վերածել այս ոսանաւորը ընդարձակելով,
 359. Հետեւեալ բայերուն մէջէն գտնել պարզերը. ածականները եւ
 բարդերը.
 Կամնել, գեղգեղել, հրդեհել, ներածել, արտածել, սրկել, բզբտել,
 պատռել, սորսորիլ, մեկնել, խածատել, խմբագրել, սեւցնել, մեծցնել, կո՞
 ղոպտուիլ, սկրդել, արդկել, կիտուածել, հարուածել, պոռթկալ, բռնել,
 բացատրել, շշնշել, սարսուռ, դողդղալ, նմրակել, տապկուիլ, դպցնել,
 հասցնել, կասեցնել,
 360. Գտնել այս բայերուն գոյականները կամ ածականները,
 361. Մէլմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերը իրիւս ստորոգելի գրո՞
 ծածելով.

Թունաւոր, պահապան, ապացոյց, անկարող, լուսարար, դռնապան,
 գերագոյն, անհրաժեշտ, անմահ, ծաղրելի, հրացայտ, Թուրքիկ, անժափանց՝

ԿՔ. ԴԱՍ. — ՊԱՐԶ, ԱԾԱՆՏԵԱԼ ԵՒ ԲԱՐԳ ԲԱՅԵՐ

372. Պարզ բայերը անոնք են, որոնք միայն ար-
 նաս բառէ մը և վերջաւորութիւնէ մը բաղկացած են,
 ինչպէս. եր-գել, հա-զար:

373. Բարդ բայերը անոնք են, որոնք երկու կամ
 աւելի բառերէ կազմուած են, ինչպէս. կառ-ա-վարել,
 կարգ-ա-դրել, աշխատ-ա-կցիլ:

374. Բայերուն բարդութիւնը գոյականներու և
 ածականներու բարդութեան օրէնքին համեմատ կը կա-
 տարուի, և փոփոխական ու կորուսական կանոնները միեւ-
 նոյն կերպով կը գործադրուին:

375. Ածանցեալ կ'ըսուին այն բայերը, որոնց մէջ
 արմատէն և վերջաւորութիւնէն զատ՝ ուրիշ մասնիկներ
 կը մտնեն, ինչպէս. քոյ-ս-իլ, պատ-ս-ել, ներ-գործել,
 արտ-ա-դրել:

376. Բայերուն ածանցումները կրնան կատար-
 ուիլ նախադաս մասնիկներով, որոնց զլրաւորներն են
 արտ, ներ, գեր, հակ, շար, պար, ինչպէս. արտածել,
 ներգործել, գերազանցել, հակադրել, շարունակել, պա-
 րունակել:

377. Տ և ոտ մասնիկները բայերուն մէջ մտնե-
 լով՝ կը կազմեն ածանցեալ բայեր, ինչպէս պատ-նել,
 պատ-ո-նել. ճանկել, ճանկ-ո-նել:

378. Ուիլ յետադաս մասնիկով կը կազմուին
 կրաւորական, և ցնել յետադաս մասնիկով անցողական
 բայեր, որոնք ածանցեալ բայեր են:

Հ. ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԽՅՑՆԵՂԼՆԵՐ

Խեցեղէն անօթները շինելու համար՝ պէտք է որ նախ ջուրով կաւը թրուի, և մէջը աւազ խառնուի, որպէսզի եփուելու ատեն կաւը չճեղքուի: Այս կերպով հայտը պատրաստուելէ ետքը, անոր ձև տալու համար՝ կլոր սեղանի մը վրայ կը դնեն զայն ու կը դարձնեն: Անօթները երբ իրենց վերջնական ձևը ստանան, փուռին մէջ կ'եփուին, յետոյ կ'իտուածի համար պատրաստուած բաղադրութեան մէջ կը թաթխուին, և փուռին մէջ կը թրծուին: Թրծուած անօթները անթափանց կ'իտուածով մը ծածկուած կ'ըլլան, և դիւրաւ չեն կոտորի:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 362. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել կրաւորական բայերը:
 - 363. Այս հասուածին կրաւորական բայերը ներգործականի վերածել:
 - 364. Անցեալ կաթարեալի վերածել բոլոր կրաւորական բայերը:
 - 365. Լուծել բոլոր բայերը եւ ներականները:
 - 366. Երկերկու ներգործական բայ գտնել հետեւեալ սեռի խնդիրներուն.
Երկամ, էջ, Թերթ, վուշ, հայս, մերենայ, կափարիչ, Թել, կկոզ, կանեփ, դերձան, կեղև, արև, աղիւս, շաղախ, գան, կղմնտը, ցորեն, ալիւր, Զեփ, հունտ:
- ՕՐԻՆՍԱԿ. — Երկար ծեծել, ձուլել:
- 367. Մէյմէկ խօսք շինել այս բառերը երակայ ընելով, եւ գտնուած երկերկու ներգործական բայերն ալ կրաւորականի վերածելով.
ՕՐԻՆՍԱԿ. — Երկամը մուրճով կը ծեծուի և կրակին վրայ կը ձուլուի:
 - 368. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.
Մարդ երբ տխուր է, ամէն բան սև կ'երեւայ իրեն: Մենք մեր պարտքը կատարենք, մնացածը Աստուած Թող կարգադրէ: Զպարծիք մեր արժանիրով, որովհետև աւելի արժանաւորներ կան: Կորսուած ժամանակը ետ չի դառնար:

Հ. ԴԱՍ. — ԿՐԱՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

- 379. Կրաւորական բայերը որոնց ենթական՝ ուրիշի մը կատարած գործողութիւնը իր վրայ կը կրէ, հետեւեալ կերպով կը կազմուին.
380. Ա. և Բ. լծորդութեանց եղ և իղ վերջաւորութիւնները ուրիշի փոխելով, ինչպէս. սիրել, սիրուիլ, խօսիլ, խօսուիլ:
381. Ուղանել վերջաւորող բայերուն անել վերջաւորութիւնը ուրիշի փոխելով, ինչպէս. ծանուցանել, ծանուցուիլ:
382. Գ. լծորդութեան մէջ ալ վերջաւորող բայերուն կատարեալին ին, և նալ վերջաւորողներուն այն ուրիշի փոխելով, ինչպէս. կարդացի կարդացուիլ, գողցալ, գողցուիլ:
383. Յնել վերջացող բայերուն կատարեալին ուղի վերջաւորութիւնը ուրիշի փոխելով, ինչպէս. հագցուցի, հագցուիլ. փակցուցի, փակցուիլ:
384. Բացառիկ են հետեւեալ բայերուն կրաւորականները. դնել, դրուիլ. ընել, ըլլուիլ. տանիլ, տարուիլ. տալ, տրուիլ:
385. Կրաւորական բայերը Բ. լծորդութեան խօսքին պէս կը խոնարհուին: Բացառիկ է միայն ուսուիլ բայը, որուն կատարեալը կ'ըլլայ կերուեցայ:

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ. — ՍԻՐՈՒԻԼ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

եզ.	Յոք
Կը սիրուիմ	Կը սիրուինք
Կը սիրուիս	Կը սիրուիք
Կը սիրուի	Կը սիրուին

Անցեալ անկասար

Կը սիրուէի	Կը սիրուէինք
Կը սիրուէիր	Կը սիրուէիք
Կը սիրուէր	Կը սիրուէին

Անցեալ կասարեալ

Սիրուեցայ	Սիրուեցանք
Սիրուեցար	Սիրուեցաք
Սիրուեցաւ	Սիրուեցան

Թացարձակ ապառնի

Պիտի սիրուիմ	Պիտի սիրուինք
Պիտի սիրուիս	Պիտի սիրուիք
Պիտի սիրուի	Պիտի սիրուին

Անկասար ապառնի

Պիտի սիրուէի	Պիտի սիրուէինք
Պիտի սիրուէիր	Պիտի սիրուէիք
Պիտի սիրուէր	Պիտի սիրուէին

Հրամայական եղանակ

եզ.	Յոք.
—	Սիրուի՛նք
Սիրուէ՛	Սիրուեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ
Ներկայ

Սիրուիմ	Սիրուինք
Սիրուիս	Սիրուիք
Սիրուի	Սիրուին

Անկասար

Սիրուէի	Սիրուէին
Սիրուէիր	Սիրուէիք
Սիրուէր	Սիրուէին

Անորոշ եղանակ

ԱճԵՐԵԼՈՅԲ

Սիրուիլ

Ներկայ ընդունելութիւն

Սիրուող

Անցեալ ընդունելութիւն

Սիրուած, սիրուեր

Պապառնի ընդունելութիւն

Սիրուելու, սիրուելիք

Պոլիտները ասուպներուն և գիսաւորներուն պէս անհունութեան խորերէն կուգան, ուր կը պտըտին միլիոնաւոր թափառիկ մարմիններ: Գիտունները կ'ենթադրեն թէ պոլիտները տարրալուծուած լուսաւորներու կտորներ են, որոնք քայքայուած վիճակի մէջ՝ իրենց ծիրը կը բոլորեն վերստին: Մերթ ընդ մերթ այդ լուսաւորներէն կտորներ կը փրթին կ'իյնան երկրագունտին վրայ, ինչպէս ուրիշ մոլորակներու վրայ ալ կրնան իյնալ: Այդ պոլիտներուն պայթումէն թափած երկնաքարերը՝ մշանջեանապէս մարած գունտերու աճիւնները կրնան նկատուիլ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 369. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել կրաւորական բայերը:
- 370. Կրաւորական անեւեռոյրի վերածել այս ընթերցուածին ներգործական եւ կրաւորական բայերը:
- 371. Մէյմէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Պոլիտ, ասուպ, գիսաւոր, անհունութիւն, Թափառիկ, տարրալուծուած, ծիր, մոլորակ, երկնաքար, աճիւն,
ՕՐՈՒՆԱԿ. — Պոլիտը նրբիէն երեւոյթ մըն է օդին մէջ:
- 372. Խոնարհել գրաւոր մկրտուիչ, ծեծուիչ, հոգացուիչ, մոռցուիչ բայերը:
- 373. Բացասական կաստեալի վերածել վերի հասուածիմ բայերը:
- 374. Բացասական ստորայասակոն անկասարի վերածել ընթերցուածին բայերը:
- 375. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.
Երբ մարդ իր յանցանքները մոռնայ, նորէն կ'սկսի զանոնքս ժամանակը Թանկագին կերպաս մըն է, ուրկէ շինուած է կեանքը. պէտք է զգուշութեամբ գործածել զայն:

- 386. Անցողական բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը ընել կուտայ, կը կազմուին ցնէլ մասնիկով:
- 387. Յնէլ մասնիկը չեզոք բայը ներգործականի կը վերածէ, իսկ ներգործականը անցողականի, ինչպէս. ֆնանալ, ֆնացնել. կարդալ, կարդացնել:
- 388. Յնէլ մասնիկը ել, նէլ, չիլ, նալ յանգուող բայերուն այս վերջաւորութեանց տեղ կը դրուի, ինչպէս. սիրել, սիրցնել. հեծնել, հեծցնել. փշիլ, փշցնել. զիսնալ, զիսցնել:
- 389. Իլ վերջաւորող բայերուն կատարեալին ցայն կը փոխուի ցնէլի, ինչպէս. խօսեցայ, խօսեցնել. տեսեցայ, տեսեցնել: Ասոնց պէս կ'ըլլան նաև նիլ վերջացող այն բայերը որոնց մէջ և գիրը արմատական է. խպնիլ, խպնեցայ, խպնեցնել. յոգնիլ, յոգնեցայ, յոգնեցնել:
- 390. Նիլ վերջացող բայերէն անոնք որոնց մէջ և գիրը արմատական չէ՝ նիլ վերջաւորութիւնը կը փոխեն ցնէլի, ինչպէս. հասնիլ, հասցնել:
- 391. Անցնիլ կ'ըլլայ անցընէլ:
- 392. Աշխատիլ, կարմիրիլ, ցաւիլ, յարմարիլ, խոստովանիլ, նմանիլ, ֆրնիլ բայերը փոխանակ այս օրէնքին համեմատ ըլլալու աշխատեցնէլ, կարմրեցնէլ, ցաւեցնէլ, յարմարեցնէլ, խոստովանեցնէլ, նմանեցնէլ, ֆրնեցնէլ, կ'ըլլան աշխատացնէլ, կարմրցնէլ, ցաւցնէլ, յարմարցնէլ, խոստովանցնէլ, նմանցնէլ, ֆրնցնէլ:
- 393. Ալ վերջացող բայերուն կատարեալին ցին կը փոխուի ցնէլի, ինչպէս. կարդացի, կարդացնել. մուրացի, մուրացնել:

ՀԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՆԻՐԱՅ ՊԱՏԻԺԸ

Չաքար, որ խելօք և աշխատասէր տղայ մըն է, որ մը ուրիշի մը յանցանքին պատճառաւ սխալմամբ պատժուեցաւ վարժարանին մէջ: Այս անիրաւ պատիժը այնքան ծանր եկաւ տղուն, որ սաստիկ յուզուեցաւ եւ ըսաւ իր ընկերներուն թէ պիտի զղջացնէր իր դաստիարակը զինքը պատժելուն համար: Տղաքը սպառնալիք մը կարծելով այս խօսքը՝ խնդացին վրան, որովհետեւ կը ճանչնային իրենց դաստիարակին անաչառ բնաւորութիւնը: Ամիս մը ետքը, երբ հրապարակաւ տղոց նիշերը կարդացուեցան, Չաքար մեծ գովեստներով յիշատակուեցաւ իր դաստիարակին կողմէ, վարքին, բարքին ու աշխատասիրութեանը համար: Այն ատեն Չաքարի ընկերները ամէնքն ալ հասկցան թէ ինչ միջոց գտեր է զղջացնելու իր դաստիարակը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 376. Թրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել կրաւորական բայերը:
- 377. Անցողական ընել հետեւեալ ներգործական բայերը, եւ ներգործական ընել չեղոյները.
Կրել, բանալ, գոցել, կղզել, գրածել, ճամել, դողալ, սարսափել, վախնալ, երերալ, Թղթատել, հաստատել, կազմել, Թռչիլ, բամել, խորշիլ: Ժլիլ, շողալ, նուագել, սորվիլ, խօսիլ, նստիլ, բաշել:
- 378. Մէյմէկ խօսք շինել այս բայերով
- 379. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Այն քարը որ ճամբուդ վրայ չէ, Թող չնեղացնէ զքեզ, Գործեր կան, զոր չես կրնար ընել մինչև որ չսորվիս, Գործեր ալ կան զոր չես բարձր մինչև որ չընես: Վերաբերող պատրաստէ, երբ տակաւին անձրեւները սկսած չեն:

ՀԲ. ԴԱՍ. — ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ (Շար.)

- 394. Դատնալ կ'ըլլայ դարձնել, փոխանակ դառցնելի:
- 395. Ուտել կ'ըլլայ կերցնել, փոխանակ ուտեցնելի:
- 396. Ներգործականները շատ անգամ անցողական կ'ըլլան սալ բայով, ինչպէս. գրել, գրել սալ. յուզել, յուզել սալ. նկարել, նկարել սալ:
- 397. Իչ վերջացող բայերը սալէն առաջ իրենց վերջի ի գիրը եի կը փոխեն, ինչպէս. խօսիլ, խօսել սալ. սուզիլ, սուզել սալ:
- 398. Հարցնել և ցուցնել բայերը, թէ և արւսակական են, սակայն ցնել վերջացող ածականեալ բայերուն պէս կը խոնարհուին:
- 399. Եւ, ըլլաւ, գաւ, կաւ, ունեւաւ, կարեւաւ բայերը անցողական չունին:

ԱՆՑՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅ. — ՍԻՐՅՆԵԼ

Սահմանական եղանակ
Ներկայ

եզ.

Յոր.

Կը սիրցնեմ

Կը սիրցնենք

Կը սիրցնես

Կը սիրցնէք

Կը սիրցնէ

Կը սիրցնեն

Անցեալ անկասար

Կը սիրցնէի

Կը սիրցնէինք

Կը սիրցնէիր

Կը սիրցնէիք

Կը սիրցնէր

Կը սիրցնէին

Անցեալ կասարեալ

Սիրցուցի

Սիրցուցինք

Սիրցուցիր

Սիրցուցիք

Սիրցուց

Սիրցուցին

Բացարձակ ապառնի

Պիտի սիրցնեմ

Պիտի սիրցնենք

Պիտի սիրցնես

Պիտի սիրցնէք

Պիտի սիրցնէ

Պիտի սիրցնեն

Անկասար ապառնի

Պիտի սիրցնէի

Պիտի սիրցնէինք

Պիտի սիրցնէիր

Պիտի սիրցնէիք

Պիտի սիրցնէր

Պիտի սիրցնէին

Հրամայական եղանակ

եզ.

Յոր.

—

Սիրցնե՛նք

Սիրցո՛ւք

Սիրցուցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ներկայ

Սիրցնեմ

Սիրցնենք

Սիրցնես

Սիրցնէք

Սիրցնէ

Սիրցնեն

Անկասար

Սիրցնէի

Սիրցնէինք

Սիրցնէիր

Սիրցնէիք

Սիրցնէր

Սիրցնէին

Անորոշ եղանակ

Աներեւոյր

Սիրցնել

Ներկայ ընդունելութիւն

Սիրցնող

Անցեալ ընդունելութիւն

Սիրցուցած, սիրցուցեր

Ապառնի ընդունելութիւն

Սիրցնելու, սիրցնելիք

ՀԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՅՈՎ. ՀԱՆՆԻՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԻ

Յովհաննէս Այվաղովսկի՝ հայ նկարիչը, ծնաւ 1817ին և մեռաւ 1900ին Սրիմի մէջ: Իր եզական և հզօր տաղանդը՝ ոչ միայն զինքը բարձրացուց Ռուսիոյ արքունիքին նկարիչը ըլլալու պատուոյն, այլ և նշանաւոր հանդիսացուց ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Իր ամէնէն մեծ յատկութիւնն էր լոյսին ազդեցութիւնները և փոթորկալից ծովուն տեսարանները պատկերացնել տարօրինակ ճարտարութեամբ: Բարիզի և Բեթերսպուրկի նկարչական արուեստահանդէսներուն մէջ իր ցուցադրած նկարներուն ամէնէն գեղեցիկներն են Ձմեռը Մեծ-Ռուսիոյ մեջ, Սրիմի ծովեզերքը. Մորիկը Սեւ ծովուն ափունքին վրայ, Մորիկը Միջերկրականի մեջ, որոնք իր փառքն ու հարստութիւնը կազմած են:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 380. Օրինակել այս հասուածը, եւ լուծել բոլոր բայերը:
- 381. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Նկարիչ, արքունիք, յատկութիւն, ազդեցութիւն, ճարտարութիւն, արուեստահանդէս, նկար, մրրիկ, փառք, հարստութիւն:
- 382. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ աներեւոյրները ենթակայ ընելով-կարգալ, խօսիլ, աղօթել, հաշուել, նկարել, ցուցադրել:
- 383. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ընդունեցողութիւն անցեալները սեռի խնդիր ընելով.
Խորոված, կարած, կոտրած, հիւսած, գրած, վճարած, գնած:

ՀԳ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

400. Բայերը լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ անոնց 1. Տեսակը, ըսելով թէ կերպով ծանկան են, չէ-զոք, կրաւորական կամ միադիւ, 2. Լծորդութիւնը, 3. Եղանակը, 4. Ժամանակը, 5. Թիւր, 6. Դիմիւր և 7. Ենթակալ:

401. Բային աներեւոյրը կը լուծուի ցոյց տալով անոր նախադասութեան մէջ ունեցած պաշտօնը, այսինքն ըսելով թէ ենթակայ է, խնդիր կամ սսնրոգելի:

402. Բային ընդունեցողութիւնները կը լուծուին ճիշդ գոյականներու և անկաններու պէս, ցոյց տալով անոնց պաշտօնները:

Օ Ր Ի Ն Ա Կ Լ ՈՒ Ծ Մ Ա Ն

Բամբասելը	Ներգ. բայ Ա. լծորդ. անրեւթ. ենթ. կը վնասէ ին:
աւերի	Մակրայ՝ կը վնասէ ին:
(Նրկ. ընդ.) բամբասողին	Հաս. ան. եզ. արկ. բնթ. խնդ. կը վնասէ ին:
կը վնասէ	Չէզ. բայ Ա. լծորդ. սահմ. ներկ. եզ. Գ. դէմք:
քան թէ	Շաղկապ:
(Անց. ընդ.) բամբասուած Անձին:	Որակ. ան. անձին ին: Հաս. ան. եզ. արակ. բնթ. խնդ. գորութեամբ կը վնասէ ին:

Կը պատմեն թէ Վիլհէլմին՝ Հոլանտայի դեռատի թագուհին, իր մանկութեան մէջ անգլիացի վարժուհի մը ունէր, Ալպիոնի պառաւ աղջիկներէն մէկը անշուշտ, որ չէր կրցած իր համակրութեան արժանանալ: Ուստի առիթ կը փնտռէր միշտ փոքրիկ զգոհութիւն մը պատճառելու անոր, սիրուն չարածճի խաղով մը, զոր այնքան վայելուչ կերպով զիտեն կատարել աշխոյժ մտքի տէր կանայք: Օր մը վարժուհին պատուիրեց իրեն Եւրոպայի քարտէսը գծել. արքայազուն օրիորդը անագին համեմատութիւններով նկարեց Հոլանտան, իր Պետութիւնը, մինչդեռ Անգլիան փոքրիկ կէտով մը նշանակեր էր: Կրնաք երեւակայել Անգլուհուոյն միամիտ զայրոյթը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 334. Օրինակել այս հասուածը, եւ նշանակել բացայայտներն ու բացայայտեալները:
- 335. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ կոչականները գործածելով.
Մայր, սիրուն աղջիկ, խեղճ տղայ, աղուոր կատու:
- 336. Խոնարհել այս հասուածին բոլոր բայերուն սահմանական ներկաները:
- 337. Նշանակել այս հասուածին բոլոր ամականներուն տեսակները:
- 338. Բացատրել հետեւեալ անունները մէյ մէկ բացայայտելով.

Սողոմոն, Աժնաս, Պիդատոս, Պոսիէ, Սոկրատ, Ղազար Փարպեցի, Երուսաղէմ, Միքէլ Անճէլօ, Դիոգինէս, Նումա Պոմպիլիոս, Ագա-Սանգեզոս, Նիւ Եորք, Կիւթէնպէրկ, Մովսէս Խորենացի, Բառմէն Նիլվա, Ալեքսանդրա Ֆէոտոբոլլա, Յարութիւն Արքեպիսկոպոս Վեհապետեան, Բասժէօն, Մար-Քիլիլի, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Սէն Բեժերսպուրկ, Հիմալայա, Նիակորա, Մասիս:

403. Կոչական կըսուի այն բառը, զոր կ'ուզենք անձի մը կամ իրի մը, ինչպէս. հա՛յր, տղա՛ս:

404. Կոչականը միշտ ուղղական հոլով կ'ըլլայ, և վրան շեշտ կ'առնէ. հա՛յր, կը ներէս ինձի: Կոչականը շեշտ չ'առնէր, երբ իրեն ընկերացող բառը շեշտ ունի. սիրո՛ւն որդեակ, ո՛վ Տէր:

405. Կոչականը, իր ածականին կամ յատկացուցիչին հետ, եթէ ունի, միշտ երկու ստորակէտով կը բաժնուի իր նախորդ ու յաջորդ բառերէն:

406. Բացայայտիչ կըսուին այն անունները որոնք Պինակ կամ մէկքանին մէկտեղ, ուրիշ անունի մը ով կամ ինչ ըլլալը կը բացատրեն: Բացատրուած բառն ալ բացայայտեալ կը կոչուի. Երբ ըսեմ Լուսոն, Անգլիոյ մայրաքաղաքը, Լոնտոն բացայայտեալ է և Անգլիոյ մայրաքաղաքը բացայայտիչ:

ՆԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՅ ԼԵՁՈՒՆ

Այն օտար լեզուներուն մէջ զորս կը սորվինք, հայ լեզուն է մեզ ամէնէն սիրելին, և ամէնէն մօտիկը մեր սրտին: Անով կապուած մնացած ենք մեր մանկութեան անուշ յիշատակներուն, մեր մայրենի տան, երբ հոն մեզի խօսիլ սորվեցնող սիրելի ձայները լռած են, երբ զմեզ խնամող խանդակաթ բազուկները հողը գրկած են արդէն: Հայ լեզուն իր յստակութեամբը, ճոխութեամբը ներդաշնակութեամբը, ճկուն ու երկնազան յատկութիւններովը, կը հաւասարի այսօր ամէնէն գեղեցիկ լեզուներուն, ինչպէս կը տեսնէք, տղա՛ք, ձեր թարգմանութեան դասերուն մէջ: Օտարականները կը հիանան անոր վրայ: Ինչ ամօթ մեզի, եթէ մեք պէտք եղածին պէս չճանչնանք զայն:

Հ Ր Ա. Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 389. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել դերբայները:
- 390. Գրել այս հասուածը աւելի ընդարձակելով:
- 391. Հոլովել այս հասուածին բայերուն աներեւոյրները:
- 392. Գծնել հետեւեալ գոյականներուն բայերը, եւ զլ ել անոնց ներկայ ընդունելութիւնները:

Հանդարտութիւն, մրրիկ, անձրև, զոռում, հազ, կար, վարձք, վճարք, տպագրութիւն, ծալք, հիւս, ձև, նաւ:

Դ Ե Ր Բ Ա Յ

ՆԵ. ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

407. Դերբայը թէ՛ բայ է թէ՛ գոյական:

408. Դերբայը չորս է. Անբերեոյթ, սեւնել. Ներկայ ընդունելութիւն, սեւնող, Անցեալ ընդունելութիւն, սեւած, սեւեր. Ապառնի ընդունելութիւն, սեւնելոյթ, սեւնելոյթ:

409. Անբերեոյթը երբ իբրև գոյական գործածուի, թէ՛ յօդ կ'առնէ և թէ՛ կրնայ հոլովուիլ, ինչպէս.

Ուղղ.	Հայց.	Տեսնել	Տրամիլս	Խաղալը
Սեռ.	Տրակ.	Տեսնելու	Տրամիլուս	Խաղալուն
Բաց.		Տեսնելէ	Տրամիլէս	Խաղալէն
Գործ.		Տեսնելով	Տրամիլովս	Խաղալով

410. Բ. լծորդութեան մէջ իր, նիր, յիր վերջաւորող անբերեոյթները հոլովման ատեն իրենց վերջի ի դիրը եի կը փոխեն, ինչպէս. srsսիլ, srsսելու. հազնիլ, հազնելու, քոչիլ, քոչելու:

411. Ներկայ ընդունելութիւնը՝ սեւնող, անցեալ ընդունելութեան Ա. ձևը՝ սեւած, և ապառնի ընդունելութեան Բ. ձևը՝ սեւնելոյթ, կրնան նաև իբրև ածական գործածուիլ. իսկ երբ իբրև գոյական գործածուին, կրնան յօդ առնել և հոլովուիլ թէ՛ եզակիի և թէ՛ յօքնակիի մէջ:

	Ներկայ ընդ.	Անցեալ ընդ.	Ապառնի ընդ.
Ուղղ.	Հայց.	Տեսնողը	Տեսնելիքդ
Սեռ.	Տրակ.	Տեսնողին	Տեսնելիքիդ
Բաց.		Տեսնողէն	Տեսնելիքէդ
Գործ.		Տեսնողով	Տեսնելիքովդ

22. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱՊՐԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍԵ

Իպրոցին մէջ, մեր ընկերներուն, և անկէ դուրս, մեր բարեկամներուն հետ աղէկ ապրելու համար՝ բաւական չէ որ զգուշանանք զանոնք վիրաւորելէ, ներողամիտ ըլլալու է նաև անոնց, երբ անզգուշութեամբ վիրաւորեն զմեզ: Կարելի չէ հանգիստ ապրիլ, երբ դուրազգած ըլլանք մեր զգացմանց հակառակ ըսուած ամէն խօսքերու: Գիտնալու է թէ ամէն չարիք վիճաբանութեամբ կ'սկսի: Ամէն բանէ առաջ հարկ է նկատողութեան առնենք մեզի դէմ եղած անիրաւութեան մը նպատակը, և մանաւանդ բարութեամբ վարուինք անոնց հետ, որոնք մեզի չեն հասնիր իրենց կրթութեամբ և մտքի կարողութեամբ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

393. Օրինակել այս հասուածը, եւ յետոյ անցեալ ընդունելութեան վերածել բոլոր բայերը:

394. Այդ դերբայները խոնարհել էական բային հետ դասին մէջ ցոյց տուած կերպով:

395. Բաղադրեալ ժամանակներ կազմել եւ խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով:

Սորված, սարսափած, գիտնալու, երթալու, կարգադրած, բացատրեր, լողացած, արդիւուած, կարդացեր, խօսելու:

396. Լուծել հետեւեալ խօսքերը:

Մեր ամէնէն ապահով բարեկամները մեր տաղանդներն են: Ամէնէն ծաղրելի մարդը ան է որ ինքզինքը կը զովէ, և ամէնէն ձանձրային ան՝ որ իր վրայ կը խօսի:

23. ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ (Շար.) . —

ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ

412. Անցեալ ընդունելութեան Բ. ձեւը՝ *սեսեր*, միայն իբր բազ կը գործածուի էական բային հետ, ինչպէս. *սեսեր եւ, սեսեր ես, սեսեր ք, և այլն:*

413. Ապառնի ընդունելութեան Ա. ձեւը՝ *սեսեցերու*, որ աներեւոյթին սեռականն է, թէ՛ իբրև բայ կը գործածուի էական բային հետ, և թէ՛ իբրև ածական՝ անուններու հետ, ինչպէս. *սեսեցելու եւ, սեսեցելու բաւե. կարգալու ես, կարգալու գիրք ք. ըսելու ք, ըսելու խօսք ք:*

414. Բաղադրեալ ժամանակներ. — Երբ դերբայներէն՝ անցեալ ընդունելութեան երկու ձեւերը՝ *սիրած, սիրեր*, և ապառնի ընդունելութեան Ա. ձեւը՝ *սիրեցու*, էական բային հետ գործածուին, կը կազմեն բային պարզ ժամանակներէն տարբեր ժամանակներ, որոնք բաղադրեալ ժամանակ կը կոչուին, և հետեւեալներն են.

Սիրած, սիրեր, սիրեցու եւ. սիրած, սիրեր, սիրեցու քի. սիրած, սիրեցու կ'ըլլաւ. սիրած, սիրեցու կ'ըլլայի. սիրած, սիրեցու եղայ. սիրած, սիրեցու պիտի ըլլաւ. սիրած, սիրեցու պիտի ըլլայի. սիրած, սիրեցու եղիր. սիրած, սիրեցու ըլլաւ. սիրած, սիրեցու ըլլայի. սիրած, սիրեցու ըլլայ:

415. Բաղադրեալ ժամանակներ կրնան կազմուիլ նաև կրաւորական, սևցողական և բացասական բայերու մէջ, ինչպէս. *սիրուած եւ, մոռցուցած եւ, երգած չեւ:*

ՀԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿՍՑԾԱԿԸ

Երբ կայծակը ծառի մը վրայ իջնայ, նախ վերի ոստերուն կը զարնէ, յետոյ բունին մը հասնի և կը ճեղքէ զայն: Ծառին փունջը անեղծ կը մնայ սակայն, այնպէս որ հոն թառող թռչուններն ու իրենց բոյները չեն փախուիլ բնաւ: Ծառին գագաթը ելած մարդ մը նուազ վտանգի մէջ է, կայծակի ատեն, քան թէ գետնին վրայ կեցողը: Եթէ կոճղին մօտ գտնուի, շանթը կը թողու ծառը, և մարդուն վրայ կը յարձակի: Վտանգաւոր է նաև տան մօտերը ձահիճ մը, առուակ մը կամ որ և է ջուր մը գտնուիլը, որովհետև շանթը անոր հասնելու համար տունին մէջէն կրնայ անցնիլ և հրդեհել զայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 397. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել մակրայները:
- 398. Մէյ մէկ խօսք շինել այս հասուածին մակրայներով:

ՕՐԻՆՆԱԿ. — Երբ երկինք զոռայ, անպատճառ տեղ մը անձրև կու գայ:

- 399. Լուծել այս հասուածին առաջին երեք նախադասութիւնները:

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

ՀԷ. ԴԱՍ. — ԾԱԿԲԱՑԻՆ ԳԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

416. Մակրայ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք գործողութեան մը կամ վիճակի մը տեղը, կերպը, ժամանակը, քանակը, քանակութիւնը ցոյց կու տան, ինչպէս. վերը կը պատկիտ, միեակ կը կեանաւ, կանուխ կ'եղիւ, քիչ կը մնանաւ:

417. Մակրայը բայի մը, ածականի մը կամ ուրիշ մակրայի մը հետ կը գործածուի, և անոնց իմաստին վրայ բան մը կ'աւելցնէ, ինչպէս. շատ մնանալ, շատ դեղեցիկ, շատ կանուխ:

418. Մակրայները գլխաւորաբար չորս տեսակ են. Տեղական, Որական, Ժամանակական, Քանակական:

419. Տեղականները գործողութեան մը կատարուած տեղը ցոյց կու տան, ինչպէս. ուր, ուրկե, ֆովրէսի, հոն, հոս, մօտ, անդին:

420. Որականները՝ ցոյց կու տան գործողութեան կերպը, ինչպէս. հազիւ, աստիկ, բռնի, իրաւջեկ, կանաւ, կանայ ակաւայ, կանաց, շուտ, գրեթէ, ասուզիւ, շարաշար, հարեւանցի, գաղտնի, ի պատ, յաճախ, ասեպ, յակարծ:

421. Ժամանակականները գործողութեան ժամանակը ցոյց կու տան, ինչպէս. միշտ, երբեմն, երբեք, մերթ, մերթ ընդ մերթ, առ այժմ, ուշ, դեռ, կանուխ, արդեւ, առաջ, նախ, յետոյ, յարիսեան, նախ եւ առաջ:

422. Քանակականները ցոյց կու տան գործողութեան չափն ու թիւը, ինչպէս. արեղի, ա՛յ, պակաս:

ՀԸ. ԸՆԹԵՅՑՈՒԱԾ. — ՀԱՅ ԳԻՐԵՐԸ

Մեր հիմակուան գործածած սպագրական գիրերը թէպէտ Մեսրոպեան այբուբեն կը կոչուին, սակայն Մեսրոպայ ձեւակերպած բուն գիրերը չեն. տասնըվեց դարէ ի վեր հետզհետէ կատարելագործուած են անոնք նոր ճաշակներու համաձայն: Մեսրոպեան գիրերուն սկզբնական ձեւը երկարագիր կը կոչուի, ու մինչև թ. դար գործածուած է գրեթէ անփոփոխ: Թ. դարուն մէջ հնարուած է միջին երկարագիրը, նախորդ տառերը քիչ մը կարճցնելով ու կարգի դնելով: Իսկ Ժ.Բ. դարուն մէջ, զանոնք ալ աւելի կարճցնելով՝ կազմակերպեցին բոլորագիրը, որ հետզհետէ բարւոքուելով՝ մեր այսօրուան գիրը եղաւ: Ժ.Բ. դարուն ատենները աւելցած են Մեսրոպայ գտած երեսուներկու տառերուն վրայ օ և փ գիրերը, որով այսօր երեսունըութնի կը հասնին անոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 400. Օրինակել այս հասուածը. եւ ստորագծել մակրայները:
- 401. Նորէն շարադրել այս հասուածը:
- 402. Մէյ մէկ խօսք շինել գործածելով հետեւեալ մակրայները.

Վեր, գոնէ, մէկրի, որ տեղէն, կանուխկեկ, անօթի փորանց, ի ծնէ, շատոնցուրնէ, անցեալները, պղտկուց, մէկանց, ծայրէ ի ծայր, զուր զլի, մէկիկ մէկիկ, դէմ առ դէմ, հազի հազ, առ առաւելն, չուզելով գիշեր ցորեկ, մինչև որ, պարսպ տեղը, բառ առ բառ, փոխն ի փոխ կոյրկուրայն, ձեռքէ ձեռք, ծուռուծուռ:

ՀԸ. ԴԱՍ. — ՄԱԿՐԱՅԻՆ ԳԻՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ (Շար.)

423. Կան նաև Հարցական, Հաստատական, Ժխտական և Տարակուսական մակրայներ, ինչպէս.

Հարցական. — Ինչո՞ւ, ե՞րբ, մի՞թե, արդե՞օք, եւ այլն:

Հաստատական. — Այո՛, անշուշտ, հարկաւ, հապա՛, եւ այլն:

Ժխտական. — Ամենեւի՛ն, ո՛չ, ո՛չ երբեք, բնա՛ւ, մի՛, չե՛, քիչ շիցի, եւ այլն:

Տարակուսական. — Թերեւս, գուցէ, արդե՞օք, մի՞ գուցէ, եւ այլն:

424. Կան մակրայներ ալ, որոնք մասնիկներով կը կազմուին:

425. Մակրայներ կազմող գլխաւոր մասնիկները հետեւեալներն են. ովիկ, պիս, բար, սկի, երկն, օրէն, անց, ինչպէս. կամովին, մեծապիս, զխաւորաբար, անցողակի, հայերէն, գերազանցօրէն, գիշերանց:

426. Ասոնցմէ զատ՝ կան նաև գոյականէ, ածականէ, դերանունէ, բայէ զանազան ձեւերով կազմուած մակրայներ, ինչպէս. այսօր, վաղը, հերու, խսիւ, պիրով, փութով, դիւրաւ, արտօնօք, ասեմօք, ի սկըզբան, հիկուց, ժամակակաւ, այգուն, հուսկ ուրեմն, ուր ուրեմն, կանխաւ, խսկոյն, յանկարծ, մեկեկ ի մեկ, այսպիս, այդչափ:

427. Մակրայ են նաև բոլոր ածականները՝ երբ բայի հետ գործածուին, ինչպէս. գուարք խօսիլ, փաղօք երգել, արագ փախիլ:

ԼԹ. ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ — ԾՆՈՒՆԳԻ ՎԱՐՂԵՐԸ

Դեկտեմբերի մէջին մէջէն
Տրտում վարդեր կը բողբոջեն,
Նրման աչքին արցունքով թաց
Ձոր չի վառեր կեանքին նախանձ:

Արեւն անոնց բուրում չի տար,
Ոչ ալ գոյներ ոսկենըկար.
Բայց սիրտերուն ալ վշտալից
Դալուկն անոնց չ'աղդեր թախիծ:

Եւ քանի որ մատաղ գարուն
Նորաբողբոջ հոգիներուն
Կը սահմանէ գեղն իր փայլուն,

Տառապողին համար, ս'վ Տէր,
Թո՛ղ որ փթթին միշտ այդ վարդեր,
Այդ Ծընունդի տոգոյն վարդեր:

ԱՌՆՈՒՏ

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 403. Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս քերթուածը.
- 404. Արձակի վերածել այս քերթուածը.
- 405. Ըսել թէ հետեւեալ խօսքերուն մէջ՝ առաջ, ետքը, մօտ, հակառակ՝ ճակրատ՛յ են թէ նախադրութիւն:

Միշտ հակառակ կը խօսիս ինձի: Քեզմէ ետքը ես պիտի կարդամ
Առաջ գուն կեր, ետքը ես: Մօտ եկ'պի իրեն մօտ էի, երբ նուազեցաւ ինձմէ
առաջ մի անցնիր:

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԼԹ. ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

428. Նախադրութիւնը գործողութեան մը մէկ
վարազան կը ցուցնէ:

429. Նախադրութիւնը միշտ հոլովուած բառի մը
կ'ընկերանայ:

430. Նախադրութեան ընկերացող հոլովուած
բառը անոր խնդիրը կ'ըլլայ:

431. Նախադրութիւնները կրնան ամէն հոլովուե-
րու ընկերանալ ուղղակիակէ զատ:

432. Նախադրութիւններէ ոմանք նախադրաւ և
ոմանք յեւտարաւ են:

433. Նախադրաւ նախադրութիւնները աշխարհա-
բարի մէջ քանի մը հատ են միայն:

434. Նախադրաւ նախադրութիւններն են. առանց
որ կ'աննէ տրական հոլով, բայ ի՛ բացառական, դեպ ի՛
հայցական, գերք՝ հայցական, իբր կամ իբրեւ՝ հայցա-
կան, ինչպիսի՛ հայցական, հակառակ՝ տրական, միևնջեւ՝
հայցական, փոխանակ՝ տրական:

435. Յետարաւ նախադրութիւններն են.

Սեռական հոլովի ընկերացող առջեւ, ետեւ, վրայ,
ժակ, ներքեւ, վերեւ, իով, դիմացը, տեղ, մեջ, մեջքեղ,
միջեւ, մեջքեւ, շուրջը, բոլորսիքը, հետք, մօտք, առքիւ,
եղանակաւ, մասին, պատճառաւ, ձեռակը, ձեռօք, մի-
ջոցաւ:

Տրական հոլովի ընկերացող. համար, հետ, դեմ,
չափ, մօտ, պիս, հակառակ, համեմատ, նման, համա-
ձայն, հանդիպ:

Հայցական հոլովի ընկերացող. ի վար, ի վեր,
ի բուն:

Բացառական հոլովի ընկերացող. զատ, ի վեր, ետքը,
առաջ, վար, ներս, դուրս, վեր, հետու, զաղտուկ:

2. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՁԿՆՈՐՈՇ

Ձկնորս մը՝ ծովեզերքը, չէկ խարակին վրայ կեցած՝ իր ուռկանը կը նետէ կանանչ ալիքներուն մէջ, զորս հիւսիսի հովը կ'ուռեցնէ: Եւ մինչդեռ ցանցը ջուրերուն խորը սուզելով իր որսը կը շրջապատէ անդունդին կոհակներուն մէջ, գիւզացին, պահիկ մը, ուռկանին ծայրը ժայռին վրայ կ'ամրապնդէ, զրպանէն կտոր մը չոր հաց կը հանէ, յետոյ դանակով մը քարին կողտին փակած սլականջներ կը փրցնէ, մէկիկ մէկիկ կը բանայ, ու ավործակով կ'ուռէ զանոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 406. Օրինակել այս հասուածը, եւ ստորագծել շաղկապները:
- 407. Նշանակել նախադրուքիւնները:
- 408. Մէյ մէկ խօսք շինել՝ գործածելով հետեւեալ շաղկապները.
 ֆանի որ, Թէպէտև, ուրեմն, ըստ որում, իբր Թէ, նոյն իսկ, յանաւանդ, հապա, ուր որ, երբ, ոչ ապաքէն, մինչդեռ:
- 409. Էսել Թէ հետեւեալ խօսքերուն մէջ ոչ, երբ, աչ, հապա բառերը մակրա՞յ են Թէ շաղկապ.
 Գ'ուզէք դուք ալ ընկերանալ ինծի: Ո՛չ — Անօթի ես: Հապա: — Ոչ դուն կրնաս այս գիրքը կարդալ, ոչ ալ ես: Հապա ո՞վ կրնայ կարգաւօ — Շատ խօսեցար, ա՛յ ըրաւկան է: — Երբ իմ գալստես, դուն աչ եկու՞ր — Ե՛րբ դպրոց պիտի երթաս — Երբ տունէն դուրս ելաւ, ամէնքս ալ յուզուեցանք:
- 410. Մէյ մէկ խօսք շինել՝ գործածելով երբ, ոչ, ա՛յ, հապա բառերը իբրեւ մակրայ, յետոյ իբրեւ շաղկապ:
- 411. Լուծել այս ընծեցուածին վերջին չորս նախադասուքիւնները:

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ

2. ԴԱՍ. — ԳՈՐԾԱԾԱԿԱՆ ՇԱՂԿԱՊՆԵՐ

- 436. Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք բառերն ու խօսքերը իրարու կը կապեն:
- 437. Գործածական շաղկապներն են.
 Եւ, ու, աչ, անգաւ,
 Նաեւ, այլ եւ, իսկ,
 Կաւ, կաւ քե, կաւ... կաւ...
 Թե, երբ, քե... քե...
 Թե որ, ինչու որ, որ,
 Ռոյնիքեսեւ, վասն զի, քանի որ,
 Ըստ որում, երբ, երբոր,
 Ուր որ, մանաւանդ, ասկայն,
 Սակայն եւ այնպէս, այսու ամենայնիւ,
 Արդարեւ, ապաքէն,
 Թեւ, քեպէս, ոչ... ոչ...
 Չե քե, ոչ միայն,
 Չե՞, ո՞չ ապաքէն, հապա,
 Քան, քանքե,
 Ուրեմն, նոյն իսկ,
 Իբր քե, մինչ, մինչդեռ:

ՁԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՂԵՆԻՐՆ ՈՒ ԾՈՎԸ

Անհուն ծովուն մէջ շիթ առ շիթ
 Կը կաթէր ջուր մ'ականակիտ,
 Երբ շառաչեց ծովն ալեաստ
 Ահեղագոչ. «Ինչ կ'ընես աստ.
 Ես ամպրոպն եմ, շանթն ու մըրրիկ.
 Անսահման եմ, ինչպէս երկինք.
 Պէտք ունիմ քեզ, խնդճ աղբերակ,
 Մինչ փոքր ես դուն, ես՝ անյատակ:»
 Եւ աղբիւրն ալ ըսաւ ծովուն.
 «Ես անշուք եմ, դուն ամեհի.
 Բայց կը բերեմ քեզ, ծո՛վ անհուն,
 Կաթիլ մը ջուր, որ կը խըմուի:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

412. Օրինակել այս ոսանաւորը, եւ ցոյց տալ մակրայները եւ շաղկապները՝ սկզբնաստուերով.
 413. Արձակի վերածել այս ոսանաւորը.
 414. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ձայնարկութիւնները գործածելով.
 Վայ, աւանդ, բարեւ, կեցցես, մեղայ, երանիք, մեղք, էհ, սխ, այց
 415. Լուծել հետեւեալ առածները.

Եթէ կ'ուզես թշնամի ունենալ, փոխ դրամ տուր մէկուն: Համբարուծիւն բարոզելը դիւրին է, բայց գործադրելը դժուար: Բարեկամիդ առտ գաղտնիք մը ըսէ, եթէ պահէ զայն, յետոյ վստահէ՝ նշմարիտ գաղտնիքը Գուն գործդ պահէ, որ գործդ ալ զքեզ պահէ: Գէշին ներելը՝ աղէկին վատելն է: Ան որ չէ կրցած բարեկամ մը շահիլ, արժանի չէ ապրելու:

Ձ Ա Յ Ն Ա Ր Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

ՁԱ. ԴԱՍ. — ԳՂԵՍՒՌՈՐ ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

438. Ձայնարկութիւն կ'ըսուի այն բառը, որ առանց խօսքին հետ կապ ունենալու, կիրք մը՝ այսինքն՝ վախ, ցաւ, բաղձանք, զղջում կամ բարկութիւն կը յայտնէ:

439. Գլխաւոր ձայնարկութիւններն են.

- Ո՛հ, ա՛խ,
 Վա՛խ, վա՛յ,
 Վա՛հ, ա՛խ,
 Ափս՛ս, աւա՛ղ,
 Եղո՛ւկ, բարե՛,
 Մե՛ղի, մեղա՛յ,
 Երա՛նի քե, իցի՛ւ քե,
 Ո՛ւր եր քե, ո՛վ,
 Ա՛յ, էհ,
 Կեցցե՛ս, ապրի՛ս,
 Բարե՛ւ, ողջո՛յն, եւայլն:

440. Կան նաև գոյականներ, որոնք իբրև ձայնարկութիւն կրնան գործածուիլ, ինչպէս՝ զարմա՛նք, երկի՛նք, սնե՛ծք, եւայլն:

441. Ձայնարկութիւնները միշտ երկար կամ շեշտ կ'առնեն իրենց վրայ:

ՁԲ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ՎՈՍՓՈՐԸ

Վոսփորը որ կը միացնէ մարմարան սեւ ծովուն հետ խորունկ օձապտոյտ ծովն է կոստանդնուպոլսոյ մերթ տափարակ մերթ դարուվար յատակով իր ներհակ հովերէ ծեծուած ալիքները ահագին գետի մը կը նմանցնեն զինքը իր եզերքները լեցուն են եղեւիններով նոճիներով ձիթենիներով և միջերկրականի զանազան ծառերու անտառներով իր երեսուն գիւղերը որոնք իրենց նաւահանգիստները կը շարեն անոր նկարագեղ ափունքին վրայ իր ցիրուցան շէնքերը իր կապոյտ ջուրերը ակօսող շոգենաւներուն եռուզեռու մը աշխարհի ամէնէն եզական երևոյթը կու տան իրեն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 416. Օրինակել այս հասուածը, եւ դնել հարկ եղած կեսադրոսեան նշանները եւ գլխագիրները :
- 417. Դրել այս հասուածը ընդարձակելով :
- 418. Կեսադրոսեան նշաններ եւ գլխագիրներ դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ .

Կ'ուզէի աւելի կանուխ տուն դառնալ բայց անձրեւ եկաւ խօսիլը երգելը նուագելը իր մեծ հաճոյքներն են իմ ամէնէն մեծ դեզերս են քիչ ուտել լաւ քնանալ շատ բալել քրիստոս ըսած աղաւնիներու պէս միամիտ եւ օձերու պէս խորամանկ եղէք ով պիտի մխիթարէ զիս իմ տրտմունքեանս մէջ բարեկամներդ

ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԲ. ԴԱՍ. — ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

442. Կեսադրոսեան նշանները հետեւեալներն են .

443. Բուք (^), որ բառի մը վերջը կը դրուի զայն իր յաջորդէն զատելու համար, ինչպէս . վեր խօսած միջոցին՝ ճաշի զանգակը հնչուեցաւ :

444. Ստրակիէս () որ, գլխաւորաբար, խօսքին մէջ միեւնոյն պաշտօնը կատարող կրկնուած բառերը իրարմէ կը զատէ, ինչպէս . մոլրախիկը, հրակուկը, ընծախոտը, շիկասկը քունաւոր բոյսեր են : Կը բաժնէ նաև այն նախադասութիւնները որոնք զիրար կ'ամբողջացնեն, ինչպէս . զարուկը եկաւ, ձիւները հաշեցան, շերտերը կ'սխիւն զարդարուիլ :

445. Միջակիէս (.), որ ամբողջ խօսքի մը գլխաւոր նախադասութիւնները իրարմէ կը զատէ, ինչպէս . Ժամը երկուփին տուն հասանք . օղը անպարեւ կը . Ժամ մը վերջը անձրեւը սկսաւ :

446. Վերջակիէս (:), որ խօսքը ամբողջանալէն ետքը կը դրուի, ինչպէս . սուրակը շէնց, եւ շոգենաւը ճարքայ եղաւ :

447. Չակիէս (« »), որ առաջ բերուած խօսքի մը սկիզբը և վերջը կը դրուի, ինչպէս . հայրս լսաւ ինձի . « Հնազանդ եղի՛ր : »

448. Փակագիծ (), որ նախադասութենէն անջատ խօսքի մը երկու կողմը կը դրուի, ինչպէս. ես կը կարծեմ թէ մարդ (եթէ կ'ուզի սարիչ) պիտի իր հաճոյթը առողջութեան գոհի:

449. Անջատման գիծ (—), որ կը գործածուի խօսակցութեանց մէջ, ինչպէս. — Ո՞վ ըստ թէ ես անիրարառօթիւն ըրած եմ: — Ամեն մարդ:

450. Կախման կէտ (...), որ կը գործածուի բառ մը կամ խօսք մը զեղչուած ըլլալը ցոյց տալու համար, ինչպէս. ճպտուր երգեց, պարեց եւ յետոյ...:

Վ Ե Ր Զ

Յ Ա Ն Կ Դ Ա Ս Ե Ր Ո Ւ

	Էջ
Ծանոցարան	6
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԲ	9
Բառ, վանկ եւ գիր	9
Առողանութիւն	11, 13
Ուղղագրութիւն	15
Տողադարձ	17
Արմաս, բարդ եւ անանցեալ բառեր	19
Կորուսման եւ փոփոխման կանոն	21
Խօսքի մասերը	23
	25
ԱՆՈՒՆ ԿԱՍ ԳՈՅԱԿԱՆ	25
Անուններու տեսակները	25
Անուններու բիւր	27
Բացառիկ յոնակիքներ	29
Բարդ բառերու յոնակիք	29
Հոլովում	31, 33, 35, 37
Հասարակ անուններու հոլովումը	38, 39, 40, 41
Ցասուկ անուններու հոլովումը	43
Ցասուկ անուններու հոլովումը	44, 45
Ցասուկ անուններու հոլովումը	47
Անունին լուծումը	49
Ցասկացուցիչ եւ յասկացեալ	51
Ներքակայ եւ բայ	53
Խնդիր	55
Սեռի խնդիր	55
Բնութեան խնդիր	57

Ենթակային եւ բային համաձայնութիւնը	59
Բարդ գոյականներ	61
Ածանցեալ գոյականներ 63,	65
Նմանաձայն բառեր	67
Հոմանիւս եւ հականիւս բառեր	69
71	71
ՅՕԴ	73
Որոշիչ յօդ եւ յօդով հոլովում 71,	73
Անորոշ յօդ	73
75	75
ԱԾԱԿԱՆ	75
Ածականին դերը եւ սեռակները	77
Որակական ածական	77
Բարդ ածականներ	79
Ածանցեալ ածականներ	81
Յուցական ածական	83
Սացական ածական	83
Թուական ածական 75,	87
Անորոշ ածական	89
Ածականին լուծումը	91
93	93
ԴԵՐԱՆՈՒՆ	93
Դերանունին դերը	93
Անձնական դերանուն	93
94, 95	94, 95
Անձնական դերանուններուն հոլովումը	97
Յուցական դերանուն	97
Սացական դերանուն	97
98	98
Յուցական դերանուններուն հոլովումը	98, 99
Սացական դերանուններուն հոլովումը	98, 99
Յարաբերական դերանուն	101
Անորոշ դերանուն	103
Դերանուններուն լուծումը	105
107	107
ԲԱՅ	107, 109
Նախադասութիւն	107, 109
Ստորոգելի	111

Բայ եւ ենթակայ	113
Բային խնդիրը	115
Սեռի խնդիր	115
Բնութեան խնդիր	117
Բային փոփոխութիւնները	119
Բայերուն եղանակները	121
Բայերուն կազմութիւնը	123
124,	125
ԷԱԿԱՆ ԲԱՅ	124, 125
Բայերուն սեռակները	127
Եւեք լծողութիւնները	129
Բայերուն վերջաւորութիւնները	131
Ա. Լծողութիւն. — Սիրել	132, 133
Նել եւ ուղանել վերջացող բայերը	135
Բ. Լծողութիւն. — Խօսիլ	136, 137
Նիլ եւ չիլ վերջացող բայերը	139
Գ. Լծողութիւն. — Կարդալ	140, 141
Նալ վերջացող բայերը	143
Ժամանակներու կազմութիւնը	145, 147
Կանոնաւոր, զարհուրի եւ անկանոն բայեր	149
Անկանոն բայեր	150, 151
Ուլ վերջացող բայերը	153
Թողալ	154, 155
Չքունալ	156, 157
Պակասաւոր բայեր	159
Միադեմ բայեր	161
Բացասական բայեր 163,	165, 167
Բացասական բայ. — Չսիրել	168, 169
Պարզ, ածանցեալ եւ բարդ բայեր	171
Կրաւորական բայեր	173
Կրաւորական բայ. — Սիրուիլ	174, 175
Անցողական բայեր	177, 179
Անցողական բայ. — Սիրցնել	180, 181

Բային լուծումը	183
Կոչական եւ բացայայտել	185
ԴԵՐԲԱՅ	187
Դերբային դերը եւ սեռակները	187, 189
Բաղադրեալ ժամանակներ	189
ՄԱԿԲԱՅ	191
Մակբային դերը եւ սեռակները	191, 193
ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ	195
Նախադրութեան դերը եւ սեռակները	195
ՇԱՂԿԱՊ	197
Գործածական շաղկապներ	197
ՉԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ	199
Իլիաւոր ձայնարկութիւններ	199
ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ	201
Կեսադրութեան նշաններ	201, 202

«Ազգային գրադարան»

NL0230924

Կ Ե Պ Ր Ո Ն Ա Յ Ե Ն Կ

ՏԱՐԲԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԻ
Դ Ա Ս Ա Գ Ի Ր Ք Ե Ր Ո Ւ

Անժխտելի ճշմարտութիւն մըն է թէ Մարգուանի Գոլէճի յարգելի ուսուցիչներէն այժմ մանկավարժական հարցեր ուսումնասիրելու համար՝ Պագէլ հաստատուած Մ.Պոնտացի (Յ. Թ. Գայանան) Մանկավարժէզի ուսուցման մեթոտին մէջ գգալի, հիմնական փոփոխութիւն մը մտցուց իր Քերական-Ընթերցարաններով որոնք քիչ ատենէն այնքան ջերմ ընդունելութեան արժանացան : Սոյն հեղինակը վերջին անգամ՝ բոլորովին բարեփոխած զանոնք՝ «Մայրենի Լեզու» անունով հետեւեալները հրատարակ կը հանէ Գրատանս հրատարակութեամբ ,

Քերական-Ընթերցարան	Մայրենի Լեզու ,	Լ. Տարի	2 1/2
Ընթերցարան	»	Բ. »	5
»	»	Գ. »	5

Սոյն հրատարակութեանց յաճախարարութիւնք ուղղակի Գրատանս հասցէին , կարելոր զեղջ ստանալու համար :